

บทที่ 2

การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย

การสอบสวนคดีอาญาเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการค้นหาข้อเท็จจริงของการกระทำผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดและนำเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยทั่วไปแล้วหน้าที่ในการสอบสวนนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้เฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงาน ฝ่ายปกครองเท่านั้นเป็นพนักงานสอบสวนได้ แต่ก็มีเจ้าพนักงานตามกฎหมายบางฉบับที่มี เจตนาธรรมเนียมในการดำเนินคดีโดยไม่ชักช้า โดยเจ้าพนักงานนั้นจะมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะกฎหมายพิเศษนั้นก็จะมีบัญญัติรับรองให้เจ้าพนักงานนั้นเป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอในเรื่องอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาในการสอบสวนคดีอาญาและคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และอำนาจ หน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และอำนาจหน้าที่ของ เจ้าพนักงาน ป.ป.ช. ในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ตามพระราช บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เนื่องจาก เจ้าพนักงานทั้งสามหน่วยงานนี้ต่างมีหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกันคือ เมื่อพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ช. ทำการสอบสวนเสร็จแล้วก็จะมีอำนาจ ส่งสำนวนการสอบสวนนั้นเสนอพนักงานอัยการให้ฟ้องคดีได้โดยตรง แต่กรณีของ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นเพียงการสอบสวนเบื้องต้น มิใช่เป็นการสอบสวนของพนักงานสอบสวน สำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จึงไม่อาจเสนอพนักงานอัยการได้ ต้องส่งให้ พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

นอกจากองค์กรที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว ปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติให้อำนาจ แก่หน่วยงานบางแห่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนหรือใช้อำนาจของพนักงานสอบสวน โดยมีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมและความจำเป็นของการนั้นๆ ซึ่งในที่นี้จะขกกล่าวถึง อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้เป็นพนักงานสอบสวน เนื่องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีบทบาท สำคัญในการทำให้การดำเนินคดีอาญาของรัฐเป็นไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.1 ระบบการสอบสวนของไทยกับการคานกันแห่งอำนาจ

เนื่องจากอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา เป็นอำนาจที่มีความสำคัญและมีผลกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ในประเทศที่เจริญแล้วจึงมีความพยายามหาวิธีการที่จะควบคุมการใช้อำนาจนี้ เพื่อมิให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมมีอำนาจเด็ดขาดในการสอบสวนที่อาจนำไปสู่การใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้องได้ วิธีการในการควบคุมอำนาจสอบสวนที่นิยมใช้กันคือ หลักการคานกัน (Check and Balance) ของหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยมีการกำหนดบทบาทให้หน่วยงานต่างๆ เช่น อัยการ และศาล เข้ามามีส่วนในการควบคุมและตรวจสอบการสอบสวนคดีอาญาของตำรวจในแต่ละขั้นตอนของการสอบสวน เพื่อเป็นหลักประกันว่าการสอบสวนคดีอาญา จะเป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นธรรม

ระบบสอบสวนเป็นการเริ่ม "กระบวนการยุติธรรม" ขึ้นต้นอย่างแท้จริง และกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องสำคัญซึ่งจะต้องให้กลไกของรัฐเกิดการคานกัน (Check and Balance) ¹

การคานกันของระบบการสอบสวน - ฟ้องร้องของเจ้าพนักงาน (นอกเหนือจากการฟ้องร้องโดยประชาชน) ของประเทศฝ่ายแองโกลแซกซอน เกิดจากตำรวจซึ่งเป็นตำรวจท้องถิ่น (ซึ่งมีการควบคุมกันโดยระบบเทศบาลซึ่งมีการเลือกตั้งจากท้องถิ่น) และการตรวจสอบโดยราชการส่วนกลาง โดยที่ทางราชการส่วนกลางไม่สามารถไปสร้างอิทธิพลในทางที่ไม่ถูกต้องกับตำรวจท้องถิ่นได้ เพราะตำรวจท้องถิ่นขึ้นตรงต่อหน่วยควบคุมตำรวจของท้องถิ่นเอง

การคานกันของระบบสอบสวน - ฟ้องร้อง ของประเทศฝ่ายประมวลกฎหมายเกิดจากการวางองค์กรของรัฐให้มีฐานะต่างกัน มีอำนาจคานกันซึ่งกันและกัน และมีระบบการตรวจสอบภายใน ตำรวจสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมในด้านการทำงานโดยอัยการและอยู่ภายใต้การตรวจสอบความประพฤติโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษา ตำรวจ ซึ่งจะเป็นพนักงานสอบสวนจะถูกแต่งตั้งโดยคำสั่งแต่งตั้งร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ระบบอัยการของฝรั่งเศสมีกลไกตรวจสอบภายในให้เกิดการคานกันระหว่างรัฐมนตรียุติธรรมและคณะกรรมการอัยการ

¹ อมร จันทรสมบูรณ์, "อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย", บทบัณฑิตย. เล่มที่ 30 ตอนที่ 4 (2516) : หน้า 621.

สำหรับระบบการสอบสวน - ฟ้องร้องของไทย เป็นวิธีการวางลำดับชั้นจากล่างไปสูง โดยไม่มีการคานกันเริ่มด้วย

ขั้นที่หนึ่ง ตำรวจสอบสวน ตำรวจสอบสวน (ซึ่งในบางสมัยก็ให้อำนาจสอบสวนนี้แก่พนักงานฝ่ายปกครองด้วย แต่ปัญหาก็คงอยู่ลักษณะเดียวกัน) ซึ่งเป็นผู้เริ่มทำ "สำนวนคดี" ตำรวจสอบสวนของเราอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาตามสายตรงแต่เพียงสายเดียว คือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ซึ่งก็คืออธิบดีกรมตำรวจในสมัยก่อน (และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย) ตำรวจของไทยนั้นเป็นตำรวจของราชการส่วนกลางทั้งสิ้น ไม่มีการควบคุมโดยระบบสภาท้องถิ่นในทำนองเดียวกับประเทศฝ่ายแองโกลแซกซอนซึ่งเป็นตำรวจระบบท้องถิ่น

ขั้นที่สอง พนักงานอัยการ ตามกฎหมายของเรา ศาลยุติธรรมมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้อง แต่อำนาจนี้ศาลเราใช้อำนาจจำกัดมาก และด้วยทกฎหมายก็ไม่ชัดเจน อำนาจนี้ควรจะเป็นอำนาจที่กว้าง คือคล้ายกับอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนของฝรั่งเศส กล่าวคือ ศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการหาความจริง เพื่อนำผู้กระทำผิดทางอาญามาลงโทษ วิธีการไต่สวนมูลฟ้องก็ดี วิธีพิจารณาคดีอาญาก็ดี ควรบัญญัติวิธีการและควรแสดงให้เห็นชัดในความมุ่งหมายนี้ เอกชนที่ฟ้องคดีอาญานั้น ได้กระทำหน้าที่ส่วนหนึ่งให้แก่รัฐไม่เหมือนกับเอกชนที่ฟ้องคดีแพ่ง

ระบบการสอบสวนที่วางลำดับชั้นไว้ดังนี้ จะเห็นได้ว่า ปัญหาขั้นต้นซึ่งเปรียบเสมือนปัญหา "คอขวด" ของขบวนการยุติธรรมของเราก็คือ ตำรวจ (หรือพนักงานฝ่ายปกครอง) ซึ่งเป็นพนักงานฝ่ายสอบสวนนั่นเอง เพราะถ้าแก้ปัญหาเรื่องการสอบสวนไม่ได้ องค์กรที่อยู่เบื้องบนคือพนักงานอัยการหรือศาลยุติธรรมก็คงทำอะไรได้ไม่มากนัก²

ปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมิได้มีการกำหนดให้มีการคานกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามหลักบริหารงานยุติธรรมสากล ทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจอย่างมากในการสอบสวนคดีอาญาโดยปราศจากการควบคุมและตรวจสอบจากหน่วยงานอื่น นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยังมีลักษณะพิเศษคือ มีการแบ่งแยกกันระหว่างการสอบสวน และการฟ้องร้องคดีโดยเด็ดขาด ทั้งๆ ที่ขั้นตอนทั้งสองเป็น

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 629.

ขั้นตอนเดียวกัน คือ เป็นกระบวนการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนฟ้องที่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดเช่นกัน การแบ่งแยกระหว่างการสอบสวนและการฟ้องคดีทำให้อัยการที่มีความรับผิดชอบในการฟ้องคดีไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องในการสอบสวนคดีตั้งแต่ต้น ทำให้การดำเนินคดีอาญาขาดประสิทธิภาพ

2.2 ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย

คดีอาญาเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพในร่างกายของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง และเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชนเป็นส่วนรวม เมื่อมีการทำความผิดเกิดขึ้น และหรือมีผู้กล่าวหาว่าบุคคลใดกระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของรัฐเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลเพื่อพิพากษาลงโทษ รัฐจึงต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้มีการกล่าวหาว่าบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เขามีได้กระทำความผิด เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการได้รับโทษทัณฑ์ เป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาพร้อมกับสามารถปราบปรามอาชญากรรมและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลเพื่อลงโทษ และทำให้เกิดความสงบสุขต่อประชาชนมากที่สุด

ผู้ที่มีอำนาจอำนาจและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยตรงได้แก่ ตำรวจ อัยการ และศาล ซึ่งจะมีอำนาจมากน้อยตามแต่กฎหมายของแต่ละประเทศ หน้าที่ของอัยการคือ ควบคุมดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาล เป็นการดำเนินการต่อจากตำรวจ อำนาจหน้าที่ของอัยการจึงเกี่ยวพันกับตำรวจโดยใกล้ชิด คือ อัยการจะเป็นผู้ฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด บางประเทศให้อำนาจอัยการมีอำนาจควบคุมตำรวจในการค้นหาหลักฐาน บางประเทศให้ตำรวจเป็นผู้หาหลักฐานแต่ฝ่ายเดียวแล้วส่งให้อัยการพิจารณาว่าหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องต่อศาลหรือไม่

การค้นหาหลักฐานตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรียกว่า "การสอบสวน" หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ส่วนการสืบสวนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน

ความสำคัญของการสอบสวน

อำนาจการสอบสวนเป็นส่วนที่สำคัญอย่างมากในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เพราะการสังคดีและการดำเนินคดีของอัยการ ตลอดจนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลต่างก็ต้องอาศัยข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวนเป็นสำคัญ หากสำนวนการสอบสวนทำขึ้นอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ชอบธรรมเสียแล้ว ผลการวินิจฉัยของอัยการและศาลก็ยากที่จะออกมาอย่างถูกต้อง และมีความเป็นธรรม เพราะในทางปฏิบัติ อัยการจำเป็นต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวน และศาลก็ต้องวินิจฉัยคดีตามข้อเท็จจริงที่อัยการนำเสนอต่อศาล ดังนั้น การสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ชอบที่ควร ต้องเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย มีความเป็นธรรม และมีความรวดเร็ว

นอกจากนี้ การสอบสวนยังเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้ายังไม่มี การสอบสวนผู้ต้องหา ก็ยังฟ้องไม่ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การสอบสวนคดีอาญา เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินคดีอาญา ดังความในมาตรา 120 ที่บัญญัติว่า "ห้ามมิให้พนักงานอัยการ ยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยที่มิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน" ดังนั้น การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 120 ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

1. ต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน ตามมาตรา 2 (6) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³

2. พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนภายในเขตอำนาจ เช่น กรณีความผิดอาญา ได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิด หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ก็ให้พนักงานสอบสวนในเขตนั้นสอบสวน (ตามมาตรา 18 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) หรือกรณีความผิดคาบเกี่ยวกันหลายท้องที่ ก็ให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ (ตามมาตรา 19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) หรือ กรณีความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทย ก็ให้อัยการสูงสุด หรือผู้รักษากรแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้ (ตามมาตรา 20 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) เป็นต้น

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) "พนักงานสอบสวน" หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน

การสอบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติว่า การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ และรวมตลอดถึงการสอบสวน การตายอันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาในการชั้นสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 129

ดังนั้น การสอบสวนจึงมีขึ้นเมื่อเกิดความผิดอาญาขึ้นแล้ว ซึ่งต่างกับการสืบสวน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) ที่บัญญัติว่า "การสืบสวน" หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่ทราบรายละเอียดแห่งความผิด อันแสดงว่าเป็นการกระทำที่เกิดก่อนการกระทำผิดอาญา หรือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนเมื่อเกิดการกระทำผิดอาญาขึ้นแล้ว

การสอบสวนเป็นการกระทำเกี่ยวกับ

1. การรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งอาจเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และการให้ได้ซึ่งเอกสารนั้นๆ
2. การดำเนินการอื่นๆ เช่น การควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวน การนำผู้ต้องหาไปฝากขังต่อศาล การทำบันทึกถ้อยคำในกรณีผู้ต้องหาไม่ยอมให้การในเบื้องต้น

โดยมีวัตถุประสงค์

1. ทราบข้อเท็จจริง กรณีมีความผิดอาญาเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนทราบเอง หรือมีผู้มาแจ้งพนักงานสอบสวนให้ทราบว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ผู้ถูกกล่าวหาได้อำนาจได้กระทำความผิดจริงหรือไม่
2. พิสูจน์ความผิด ค้นหาพยานหลักฐานจนแน่ชัดโดยปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริง
3. เอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

ความหมายของการสอบสวน

"การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ⁴ และรวมตลอดถึงการสอบสวนการตายอันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาในการชั้นสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 129 ซึ่งประเด็นสำคัญของการสอบสวนอยู่ที่ว่า ในการสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้น อ้างว่าหรือเชื่อว่าจะเกิดขึ้นจะกระทำได้อีกโดยอาศัยอำนาจตามหลักเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ดังนี้

1. การสอบสวนจะชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อ การนั้นได้กระทำโดยพนักงานสอบสวน⁵ และพนักงานสอบสวนจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนคดีนั้นๆ ได้⁶ การสอบสวนใดที่มีได้เป็นไปตามนัยที่กล่าวนี้ย่อมเป็นการไม่ชอบ และถือว่าไม่ได้มีการสอบสวนแต่อย่างใดทั้งสิ้น

2. การสอบสวนถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้ายังไม่มี การสอบสวนผู้ต้องหาที่ยังฟ้องไม่ได้ อาจกล่าวได้ว่า การสอบสวนคดีอาญาเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การสอบสวนต้องทำด้วยความบริสุทธิ์เที่ยงธรรม ดังที่บทบัญญัติของกฎหมายวางหลักไว้ว่า ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำ หรือให้จัดทำกรใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา⁷

3. การสอบสวน เป็นการให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรงหลายประการ เช่น มีอำนาจทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด การจับ และการควบคุม

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 - 21

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135

ผู้มีอำนาจและเขตอำนาจการสอบสวน

ผู้มีอำนาจสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ได้บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน" เฉพาะการกำหนดเขตอำนาจการสอบสวน จะต้องถือปฏิบัติตามกฎหมายดังนี้

"ในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี (กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี (กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) ให้ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับในเขตของตนได้"^๑

ทั้งนี้ มีข้อพึงสังเกตเกี่ยวกับคำว่า "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่" ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนนั้นๆ โดยตรง เช่น ในกรณีฝ่ายอำเภอเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่ หมายถึง ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้รักษาการในตำแหน่งนั้นๆ หรือในกรณีที่เป็นตำรวจเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป สารวัตรใหญ่ ผู้กำกับ ผู้บังคับการ ผู้บัญชาการ ผู้ช่วยอธิบดี รองอธิบดี อธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้รักษาการในตำแหน่งนั้นๆ ย่อมเป็นนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น

อำนาจโดยทั่วไปของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ได้กำหนดไว้ว่า ในกรุงเทพมหานคร ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีมีอำนาจสอบสวน ส่วนจังหวัดอื่น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจสอบสวนนั้น มิได้หมายความว่า เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เช่น ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปจะเป็นพนักงาน

^๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18

สอบสวนทุกคน เนื่องจากอำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายอันว่าด้วยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ⁹ กฎหมายอันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และประกาศรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนดหน่วยงานและเขตการรับผิดชอบและเขตพื้นที่การปกครอง ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกรณีนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเท่านั้น มิได้บัญญัติถึงการแต่งตั้งพนักงานสอบสวนไว้

สำหรับจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2506 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2506 ให้โอนอำนาจสอบสวนจากพนักงานฝ่ายปกครองไปอยู่กับพนักงานตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียว ต่อมาได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 ยกเลิกข้อบังคับดังกล่าว แต่ยังคงให้อำนาจสอบสวนอยู่กับพนักงานตำรวจเช่นเดิม และให้ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอซึ่งประสบเหตุความผิดอาญา มีอำนาจจับกุมหรือสั่งให้จับกุมผู้กระทำความผิดและทำการสอบสวนได้เท่าที่จำเป็น แล้วส่งให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจรับดำเนินการต่อไป หลังจากนั้นต่อมาได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 20 กันยายน 2520 กำหนดให้คดีอาญาในความผิดตามกฎหมาย 10 ฉบับ ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในหน้าที่รับผิดชอบของฝ่ายปกครองเป็นส่วนใหญ่ ให้อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนได้แต่ฝ่ายเดียว

ส่วนการกระทำความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยซึ่งได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คืออธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือผู้รักษาราชการแทน หรือพนักงานสอบสวนคนใดที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาราชการแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 วรรคแรก ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ มีนักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า การสอบสวนคดีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย ที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักรนั้น อธิบดีกรมอัยการ อาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวน

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16

ทำการสอบสวนแทนได้ พนักงานสอบสวนคนใดที่ได้รับมอบหมายมีหน้าที่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของอธิบดีกรมอัยการ ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคท้าย¹⁰

ในกรณีที่ไม่แน่ใจว่าพนักงานสอบสวนคนใดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หากเกิดขึ้นในจังหวัดเดียวกัน ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจชี้ขาด แต่ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด¹¹ และในกรณีเกิดความไม่แน่ใจพนักงานสอบสวนคนใดในระหว่างหลายจังหวัดควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ อธิบดีกรมอัยการ หรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด¹²

วัตถุประสงค์สำคัญในการสอบสวน เป็นการมุ่งประสงค์ต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ทั้งยังเป็นการสนองตอบวัตถุประสงค์แห่งประสิทธิผลในการลงโทษและการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ได้บัญญัติไว้ดังนี้ "ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใดแล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย" ซึ่งการที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้าย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงแห่งคดี และเป็นการบำรุงขวัญของประชาชน ตลอดจนเป็นการป้องกันยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง เนื่องจากเกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์ที่จะได้รับ

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พนักงานสอบสวนจะต้องมีใจเป็นกลางในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยต้องกระทำการให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ได้วางหลักบัญญัติไว้ว่า "ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวงขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหาเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น" ซึ่งหลักปฏิบัติดังกล่าวนี้ เป็นการสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บัญญัติว่า ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

¹⁰ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528), หน้า 129.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 วรรคแรก

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 วรรคท้าย

อำนาจพนักงานสอบสวน

เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงแห่งคดีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติถึงอำนาจของพนักงานสอบสวนไว้ดังนี้

การรวบรวมพยานหลักฐาน ในการสอบสวนคดีอาญา พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อมาประกอบสำนวนการสอบสวน เพื่อทราบว่าผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดเป็นใคร และได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาจริงหรือไม่ พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเพียงพอที่จะฟ้องหรือไม่ ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะสอบพยาน หรือหาพยานหลักฐานได้เพียงใด เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน ดุลพินิจ ดังกล่าวนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ ตามมาตรา 131 ที่บัญญัติว่า "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้กล่าวหา"¹³ หลักฐานในที่นี้ หมายถึง พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่

การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามข้อนี้ที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจกระทำได้ คือ

1). รับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) "คำร้องทุกข์" หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

และ "คำกล่าวโทษ" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8) หมายความว่า การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่

¹³ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...)

ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งในหลักปฏิบัติเรื่องคำกล่าวโทษ กฎหมายให้นำบทบัญญัติในหลักปฏิบัติเรื่องคำร้องทุกข์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

2). อำนาจตรวจตัว สิ่งของ และที่ทาง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1) พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจตัวผู้เสียหาย เมื่อผู้นั้นยินยอมหรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของ หรือที่ทาง อันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือวาดภาพจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

ก. อำนาจตรวจตัวผู้เสียหาย การตรวจตัวผู้เสียหายนี้ พนักงานสอบสวนจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายเขายินยอม ถ้าเขาไม่ยินยอม พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไปตรวจตัวผู้เสียหายผู้นั้นได้

ข. อำนาจตรวจค้นตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจค้นตัวผู้ต้องหาได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาก่อนดังเช่นการตรวจตัวผู้เสียหาย ถึงแม้ผู้ต้องหาจะไม่ยินยอมให้ตรวจก็ตาม พนักงานสอบสวนก็ใช้อำนาจหรือกำลังเท่าที่เหมาะสม เพื่อให้การตรวจได้ผลได้ วิธีการตรวจต้องกระทำด้วยความสุภาพ และหากผู้ต้องหาเป็นผู้หญิงก็ต้องให้ผู้หญิงเป็นผู้ตรวจ

ค. อำนาจตรวจตราสิ่งของ กฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะตรวจสิ่งของต่างๆ ได้ทุกอย่างไม่ว่าสิ่งของนั้นๆ จะเป็นของผู้ใด ถ้าสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้

ง. อำนาจตรวจที่ทาง คำว่า "ที่ทาง" คือ สถานที่เกิดเหตุ รวมตลอดทั้งบริเวณที่เกิดเหตุทั้งหมดด้วย

เมื่อพนักงานสอบสวนได้กระทำการตรวจค้นตัว สิ่งของ หรือที่ทาง เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พนักงานสอบสวนนั้นมีหน้าที่ต้องบันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น และรวบรวมไว้ในสำนวนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไป

3). ตรวจค้นเพื่อพบสิ่งของ

กฎหมายให้อำนาจเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการค้น¹⁴ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย และจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการค้น และการบันทึกในการตรวจค้นโดยเคร่งครัด ซึ่งสิ่งของที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจค้นเพื่อพบนั้น ได้แก่

ก. สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด เช่น ยาเสพติดให้โทษ หรืออาวุธปืนที่ไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน

ข. สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิด เช่น รับซื้อสินค้าที่รู้ว่าผู้ลักลอบนำเข้าประเทศโดยไม่เสียภาษี หรือไม่ผ่านศุลกากรโดยถูกต้อง

ค. สิ่งของที่ได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด

ช. สิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

4). อำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ

ตามกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของนั้นมา ตามหมายเรียกแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามกฎหมาย¹⁵ กล่าวคือ ในบางกรณีสิ่งของบางอย่างซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้นั้น อยู่ในความครอบครองของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ซึ่งไม่ใช่ผู้ต้องหา เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิ่งของนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลนั้นเอาสิ่งของเหล่านั้นมาให้พนักงานสอบสวน

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (2)

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (3)

หรือจัดส่งมาให้ก็ได้โดยตัวไม่ต้องเอามาเอง บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่ให้พนักงานสอบสวน ออกหมายเรียกบุคคลมาเป็นพยาน แต่ให้เรียกสิ่งของในครอบครองมาให้

5). อำนาจยึดสิ่งของ

สิ่งของใดที่พนักงานสอบสวน หรือที่หมายเรียกให้ส่งมา ซึ่งสิ่งนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ในคดีได้ สิ่งของดังกล่าวนี้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดไว้ได้¹⁶ โดยในการยึดสิ่งของต่างๆ ดังกล่าวนั้น ถือว่าเป็นของกลางในคดีอาญาซึ่งพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามหลักทั่วไป ว่าด้วยการเก็บรักษาของกลาง¹⁷ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ฉะนั้น ในการยึด สิ่งของดังกล่าว จะต้องพิจารณากระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็น เพราะสิ่งของบางอย่างใหญ่โตยากแก่ การเก็บรักษา หากสิ่งของใดเพียงแต่ตรวจและทำบันทึกรายละเอียดไว้ ก็เป็นการเพียงพอที่จะใช้ เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ได้แล้วก็ไม่ต้องยึดไว้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่พนักงานสอบสวน จะพิจารณาเห็นสมควร สิ่งของที่ควรจะต้องยึดก็คือ สิ่งของ หรือของกลางอันเป็นสิ่งที่ต้องรีบ ตามกฎหมาย หรืออยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะพิพากษาให้ริบ และบรรดาส่งของหรือของกลางที่ใช้ ประกอบการสอบสวนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่กล่าวหากัน เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล

6). อำนาจเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ

ตามกฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนออกหมายเรียกบุคคลซึ่งได้แก่ ผู้เสียหาย หรือ บุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี ให้มาให้ถ้อยคำแก่พนักงาน สอบสวนได้¹⁸ ในการดำเนินคดีอาญานั้น จำต้องมีพยานหลักฐานต่างๆ พิสูจน์ความผิดของ ผู้ต้องหา พยานหลักฐานต่างๆ เหล่านี้อาจจะได้มาจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ แต่ส่วนใหญ่มาจากพยานบุคคล เพราะได้รู้เห็นเหตุการณ์ในเรื่องที่เกิดขึ้นนั้น และสามารถอธิบาย หรือชี้แจงให้พนักงานสอบสวนหรือศาลเข้าใจได้ แต่บุคคลส่วนมากที่รู้เห็นเหตุการณ์ไม่ยอมเป็น พยานเนื่องจากเห็นว่าเสียเวลา หรือกลัวภัยที่อาจเกิดขึ้นในภายหลังได้หากตนเองยอมเป็น พยานในคดีนั้นๆ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบังคับโดยให้อำนาจแก่

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (4)

¹⁷ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเก็บของกลาง พ.ศ.2480 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2504

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคแรก

พนักงานสอบสวน ให้มีอำนาจเรียกบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ในคดีเรื่องนั้นๆ มาให้การเป็นพยาน และให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การนั้นไว้ โดยให้มาตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนดไว้ในหมาย หากผู้ใดขัดขืนหมายเรียกดังกล่าวก็อาจได้รับโทษตามกฎหมาย และในการสอบปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบาน หรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยพยานบุคคล และในการสอบสวนนั้น ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน ทูตให้ท้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่น เพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ อย่างไรก็ตาม ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ห้ามมิให้เรียกพยานต่อไปนี้โดยเด็ดขาด ได้แก่

ก. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ข. พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา

ค. พระราชาธิบดี ประมุขแห่งรัฐนานาชาติ หรือบุคคลในตำแหน่งทางทูตานุทูต

7) อำนาจในการจับ ควบคุม และปล่อย

ตามกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะจับและควบคุม หรือจัดการจับหรือควบคุมตัวผู้ต้องหา หรือบุคคลใด ซึ่งในระหว่างสอบสวนปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วย หรือปล่อยไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁹ ในระหว่างการสอบสวน ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือบุคคลใดซึ่งปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดการแก่บุคคลได้ดังต่อไปนี้ คือ

ก. จับ หรือจัดการให้จับ การจับจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการจับ คือ จะจับเอง หรือสั่งให้บุคคลอื่นจับบุคคลผู้นั้น แต่การจับจะต้องมีหมายจับ เว้นแต่จะมีข้อยกเว้นให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

ข. ควบคุม หรือจัดการให้มีการควบคุมผู้นั้นไว้ กล่าวคือ ควบคุมหรือจะสั่งให้ผู้อื่นควบคุมแทนก็ได้

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 136

ค. ปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ ในระหว่างที่จับและควบคุมไว้นั้น พนักงานสอบสวน มีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือที่เรียกกันโดยทั่วๆ ไปว่าให้ประกันตัวผู้ต้องหาตนเอง ในการปล่อยชั่วคราวนี้ จะปล่อยโดยไม่มีประกันเลย โดยมีประกัน หรือโดยมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ หรือปล่อยตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องนั้นๆ ก็ได้ เช่น ปล่อยตัวผู้ต้องหาในความผิดลหุโทษ คือ พอลงคำให้การ และรู้ว่าผู้ต้องหาเป็นใคร อยู่ที่ไหนแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวไป เป็นต้น

8). อำนาจสั่งมิให้บุคคลออกไปจากสถานที่ชั่วคราวที่จำเป็น

ตามกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือน หรือในสถานที่อื่นๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากที่นั้นๆ ชั่วคราวเท่าที่จำเป็น²⁰ ซึ่งในบางครั้งพนักงานสอบสวนอาจ จะออกไปทำการสอบสวนยังบ้านของพยาน และบางทีเกิดความจำเป็น เช่น เพื่อห่อหุ้มมิให้คนที่ อยู่ที่นั้นนำความลับไปบอกกับผู้อื่น หรือเกี่ยวกับความปลอดภัยของพนักงานสอบสวนเอง แต่การสั่งเช่นนั้น จะห้ามไว้ได้เท่าเวลาที่เป็นเท่านั้น เมื่อเสร็จสอบสวนแล้วก็ต้องให้เขาออกไป

9). อำนาจที่จะสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไป²¹

พนักงานสอบสวนนอกจากจะมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาที่เกิดขึ้นภายใน เขตอำนาจของตนได้แล้ว ยังมีอำนาจสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติ อันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาได้ เช่น สอบสวนเพื่อทราบว่าผู้ต้องหาเคยต้องโทษทางอาญามาแล้ว หรือไม่ เพื่อทราบว่าผู้ต้องหามีความประพฤติชั่วร้ายอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อประกอบข้อเท็จจริง หรือได้ทราบวิธีการกระทำความผิด อันจะเป็นการระดวงในการหาหลักฐานมาฟ้องร้องดำเนินการต่อไป เมื่อได้ข้อความอย่างไรต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 137

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138

2.3 การดำเนินคดียาเสพติด

(1) สภาพปัญหายาเสพติดและการดำเนินคดี

สภาพปัญหายาเสพติดของประเทศในปัจจุบันนี้นับวันยิ่งมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และขยายตัวไปทุกพื้นที่ของประเทศ แม้ว่าทางรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้พยายามเร่งรัดการแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจังและดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่การกระทำคามผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นมีมูลเหตุจูงใจอย่างสูงในเรื่องเงินตอบแทนหรือกำไรจากการค้ายาเสพติด ทำให้ผู้กระทำผิดเห็นว่าการค้ายาเสพติดมีความคุ้มค่าต่อการเสี่ยง และไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายแม้ว่ากฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันได้บัญญัติโทษสูงสุดถึงขั้นประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตก็ตาม เพราะหากสามารถรอดพ้นจากกฎหมายได้ นั่นหมายถึงผลประโยชน์อันมหาศาลที่จะได้รับจากการค้ายาเสพติด

อาชญากรรมที่มีผลกระทบอันเกิดจากการกระทำผิดในทางอาญาโดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในฐานะเป็นตัวการผู้ผลิต ผู้จำหน่าย หรือผู้เสพ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติอย่างมหาศาล ส่วนในด้านการดำเนินคดียาเสพติดปรากฏว่ามีอุปสรรคและปัญหา เพราะคดียาเสพติดเป็นคดีที่ปราศจากผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสพซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากยาเสพติดและโดยสภาพควรเป็นผู้เสียหายที่มาร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ แต่ตัวผู้เสภก็พึงพอใจต่อการเสพยาเสพติด มิได้ร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการยากที่จะสืบสวนจับกุมเพื่อดำเนินคดีต่อผู้ค้าหรือผู้จำหน่ายได้ นอกจากนี้อาชญากรรมยาเสพติดมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม มีการแบ่งการทำงานและความรับผิดชอบเป็นลำดับขั้น มีเครือข่ายงานที่ซับซ้อนและมีการประสานงานกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมีฝ่ายนายทุน ฝ่ายผลิต ฝ่ายหาตลาด และพ่อค้ารายย่อย โดยแต่ละฝ่ายจะไม่รู้จักกัน แต่จะมีผู้วางแผนและประสานงานให้สัมพันธ์กัน เมื่อจับกุมส่วนหนึ่งส่วนใด ก็จะไม่กระทบกระเทือนถึงส่วนอื่นๆ ยิ่งกว่านั้น บุคคลซึ่งเป็นระดับหัวหน้าขององค์กรมักมีอาชีพที่ถูกกฎหมายบังหน้า และจะไม่สร้างหลักฐานซึ่งแสดงว่าเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ดังนั้น การจับกุมบุคคลระดับหัวหน้าซึ่งเป็นตัวการสำคัญจึงกระทำได้ยากเพราะขาดพยานหลักฐาน ซึ่งองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้มีพฤติกรรมในการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังนี้ คือ

ก). นายทุนใหญ่ หรือกลุ่มนักค้ารายใหญ่ กลุ่มคนเหล่านี้มิใช่ผู้ที่เข้ามากระทำผิดหรือดำเนินการในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งด้วยตนเอง แต่จะทำหน้าที่หลักๆ คือ

- เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย หรือความต้องการผลกำไรจากการค้ายาเสพติด โดยผ่านทางลูกน้องในระดับหัวหน้า ได้แก่ผู้รับผิดชอบในขบวนการการค้าหรือผู้ดำเนินการแทน หากเปรียบเทียบในทางธุรกิจ ก็คือการกำหนดเป้าหมายทางธุรกิจให้กับผู้จัดการ และผู้จัดการก็จะเป็นผู้รับเป้าหมายไปดำเนินการต่อ ตั้งแต่การผลิต การค้า ไปจนถึงมือผู้เสพ
- เป็นผู้ลงทุน โดยมอบหมายให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ โดยผ่านธุรกิจ บังหน้าไปยังผู้ค้ารายใหญ่ หรือผู้จัดการสายงานจำหน่าย และดำเนินการทางการเงิน รับผลประโยชน์ตอบแทนและนำเงินที่ได้รับมาทำการฟอกเงินให้กลายเป็นเงินที่สะอาดโดยผ่านทางธุรกิจต่างๆ ซึ่งเป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมาย

ข). คนกลางระดับผู้จัดการ มีหน้าที่ในการติดต่อประสานงานทั้งระดับนักค้ารายใหญ่ หรือขบวนการค้ายาเสพติดขององค์กร เพื่อให้การผลิตและการค้ายาเสพติดดำเนินไปตั้งแต่การผลิต การตกลงซื้อขาย การค้า และการขนส่งไปจนถึงผู้เสพ ซึ่งเป็นการดำเนินงานจัดการแทนนายทุนใหญ่ที่อยู่เบื้องหลัง

ค). ผู้รับผิดชอบด้านการเงิน มีหน้าที่จ่ายเงินตามคำสั่งของนายทุนใหญ่ หรือตามผู้ประสานงานต้องการใช้ในการดำเนินงาน

ง). กลุ่มคนที่อยู่ในขบวนการผลิตและการค้ายาเสพติด แยกได้ดังนี้

- ผู้ผลิต
- เครือข่ายการค้า
- ตัวแทนนายหน้า
- ผู้ค้ารายใหญ่
- ผู้ค้ารายกลาง
- ผู้ค้ารายย่อย
- ผู้ขนส่งหรือลำเลียงยาเสพติด
- ผู้เสพ

ในเครือข่ายการค้ายาเสพติดนั้น กลุ่มคนในข้อ ง). ดังกล่าว เป็นกลุ่มที่ร่วมในการกระทำ ความผิดในแต่ละขั้นตอน เมื่อมีการสืบสวนจับกุมเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีมักจะ ได้กลุ่มคนพวกนี้มาดำเนินคดี โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้ไม่รู้ตัวการใหญ่ หรือนายทุนใหญ่ผู้บงการ

อยู่เบื้องหลังเป็นใคร เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายมักจะปราบปรามได้เฉพาะผู้กระทำความผิดรายย่อย ซึ่งก็คือ ผู้ลักลอบล้าเลียง หรือผู้ค้ารายย่อยเท่านั้น เนื่องจากขาดพยานหลักฐานที่จะเชื่อมโยงไปถึงผู้ค้ารายใหญ่หรือนายทุน เพราะนักค้ายาเสพติดได้พัฒนาจากองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) ขยายตัวออกไปสู่ระดับประเทศในรูปแบบของอาชญากรรมสากล (Universal Crime) มีการดำเนินการอย่างซับซ้อนยากต่อการแสวงหาพยานหลักฐานให้เพียงพอแก่การพิจารณาลงโทษของศาลได้ ถึงแม้ว่าจะจับกุมและศาลได้ลงโทษแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถปราบปรามได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากนายทุนผู้ค้ายาเสพติดยังมีเงินที่ได้จากผลกำไรจำนวนมาก และนำไปใช้ในการวิ่งเต้นคดีเพื่อให้ตนพ้นโทษ หรือได้รับความสะดวกสบายขณะถูกจับกุม หรืออาจดำเนินการค้ายาเสพติดอีกเมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว

ในส่วนที่เกี่ยวกับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดนั้น อาชญากรรมยาเสพติดได้ให้ผลตอบแทนสูงแก่ผู้กระทำความผิดซึ่งค่าหรือจำหน่าย อันเป็นสิ่งล่อใจให้มีผู้เสี่ยงที่จะก่ออาชญากรรมประเภทนี้ และทรัพย์สินที่ได้จากการค้ายาเสพติดดังกล่าว ยังเป็นทรัพย์สินที่ใช้ขยายขอบเขตในการกระทำความผิดให้กว้างขวางออกไปอีก รวมทั้งใช้ในการก่ออาชญากรรมอื่นๆ ด้วย โดยมีวิธีการในการนำเงินได้จากการค้ายาเสพติดแปรสภาพเป็นวงการค้าธุรกิจประเภทต่างๆ ให้เป็นเงินที่สะอาดและถูกกฎหมาย เช่น ²²

1. นำไปฝากสถาบันการเงิน โดยการกระจายออกเป็นบัญชีย่อยๆ โดยใช้นามแฝงหรือใช้ชื่อปลอม เพื่อไม่ให้สามารถสืบหาต้นตอของเจ้าของเงินที่แท้จริงได้
2. นำไปทำธุรกิจเงินกู้ หรือซื้อหุ้น
3. นำไปทำธุรกิจซื้อขายอสังหาริมทรัพย์
4. นำไปจัดตั้งบริษัท หรือกิจการอื่นขึ้นมาบังหน้า
5. นำไปซื้อกิจการที่ขาดทุน แต่เป็นกิจการที่มีรายรับเป็นเงินสด เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ภัตตาคาร หรือร้านค้าขายปลีก

เงินได้ที่มีการนำเอาไปแปรสภาพเปลี่ยนรูปในวงการค้าธุรกิจประเภทต่างๆ เหล่านี้ ก็จะเกิดดอกออกผลแล้วก็มี การนำย้อนกลับไปเป็นต้นทุนในการประกอบอาชญากรรมขึ้นอีก กลายเป็นวัฏจักรของการประกอบอาชญากรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

²² วีระพงษ์ บุญญเษิต, "คำบรรยายวิชากระบวนการยุติธรรมทางอาญา ชั้นปริญญาโท" คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

(2) กระบวนการยุติธรรมสำหรับดำเนินคดียาเสพติด

เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งได้กระทำขึ้น ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 โดยร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในการควบคุมการผลิต การขาย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่าน หรือการมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อมิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลและสังคม

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 ได้กำหนดมาตรการซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมสำหรับดำเนินคดียาเสพติด โดยรัฐบาลเห็นว่าปัญหายาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศไทย ดังนั้นเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีเอกภาพและสามารถระดมทรัพยากรทั้งบุคลากรและงบประมาณได้โดยสะดวก รัฐจึงจำเป็นต้องควบคุมสั่งการและกำหนดนโยบายโดยใกล้ชิดจึงได้ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้น โดยมีหลักในการปราบปรามตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 13 ให้คณะกรรมการ²³ มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(2) ควบคุมการสืบสวน สอบสวน และการฟ้องคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

ภัยร้ายแรงของปัญหายาเสพติดเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติรวมทั้งปัญหาในด้านการปราบปรามเพื่อดำเนินคดีดังกล่าว เป็นเหตุให้รัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี เห็นเป็นการจำเป็นต้องควบคุมสั่งการ และกำหนดนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยใกล้ชิด โดยกำหนดโครงสร้างและรูปแบบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยเฉพาะขึ้นในรูปของกฎหมาย ซึ่งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้กล่าวคำปราศรัยต่อที่ประชุม The Annual East Asia Narcotics Conference เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2520 ว่า²⁴

²³ คือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)

²⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ และคณะ, "การศึกษาการดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม", หน้า 61.

“เนื่องจากความร้ายแรงของปัญหายาเสพติด รัฐบาลจึงกำหนดให้การรณรงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นนโยบายสำคัญลำดับแรกของรัฐบาล และแม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา จะได้มีการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอยู่แล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่ายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพื่อให้สามารถป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการกำหนดนโยบาย หรือแผนงานเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด”

โดยเจตนารมณ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดของรัฐบาลนั้น ได้กล่าวไว้ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 คือ “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้คือ โดยที่ยาเสพติดเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และรัฐบาลนี้มีนโยบายที่จะป้องกันและปราบปรามการค้าและการเสพยาเสพติดอย่างเข้มงวดกวดขัน ในการนี้จำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการและให้อำนาจในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามให้ได้ผลอย่างเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น” จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษในการปราบปรามยาเสพติด โดยให้อำนาจกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อย่างมากมาย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลและความจำเป็นดังที่ได้กล่าวข้างต้นของรัฐบาลในการต่อสู้กับภัยร้ายแรงของปัญหาเสพติด นอกจากจะก่อให้เกิดโครงสร้างและรูปแบบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้ว ยังได้ก่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับดำเนินคดียาเสพติดขึ้นในประเทศไทยอีกด้วย เนื่องจากรัฐบาลเห็นว่าคดียาเสพติดเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มหาศาลของการค้าหรือจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งนายทุนผู้ค้ายาเสพติดอาจใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไปในทางที่มิชอบในกระบวนการยุติธรรมได้ ซึ่งจะเป็นผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการปราบปรามและดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการแก้ปัญหายาเสพติดของรัฐบาลตามที่ได้ประกาศไว้ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเข้าควบคุมดูแลและดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอยู่ในขั้นตอนของฝ่ายบริหาร โดยดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมซึ่งอยู่ในขั้นตอนของฝ่ายบริหารเป็นกรรมการอยู่ด้วย

คือ อธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมอัยการ (ปัจจุบันคือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และอัยการสูงสุด) โดยเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งกำหนดบุคคลผู้เป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่า "ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเรียกโดยย่อว่า "ป.ป.ส." ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมอัยการ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินหกคน และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ" ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... ได้บัญญัติให้ยกเลิกความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2519 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทนคือ

มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรียกโดยย่อว่า "ป.ป.ส." ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมศุลกากร เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการอื่นที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินหกคน และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ" เหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยเพิ่มเติมให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นกรรมการโดยตำแหน่งในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพราะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรการแก้ไขยาเสพติด ซึ่งจะทำให้มีการประสานการดำเนินงานได้ครบถ้วนทุกหน่วยงาน

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวได้แสดงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายไว้อย่างชัดเจนแก่ให้ ป.ป.ส. เป็นผู้รับผิดชอบและมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของชาติ เป็นส่วนรวมโดยมีสำนักงาน ป.ป.ส. เป็นผู้ดำเนินการ และเพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงได้มีบทบัญญัติให้อำนาจ ป.ป.ส. ไว้ในมาตรา 13 (2) ว่า "ควบคุมการสืบสวนสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด" ความสำคัญของบทบัญญัตินี้คือคำว่า "ควบคุม" ซึ่งตามความหมายของคำประกอบกับเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว หมายความว่า ป.ป.ส. มีอำนาจในการควบคุม

(Control) การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะการสืบสวนสอบสวนและการฟ้องคดีเป็นขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ และเป็นประธาน ป.ป.ส. โดยตำแหน่งด้วย

นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ในการประชุมครั้งที่ 3/2523 วันศุกร์ที่ 13 มิถุนายน 2523 ได้ให้ความหมายคำว่า "ควบคุม" ว่ามีความหมายต่างกับคำว่า "กำกับดูแล" โดย "ควบคุม" มีความหมายไปในทางก้าวล่วงเข้าไปในการดำเนินการของฝ่ายที่ถูกควบคุม ดังนั้นการควบคุมการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องคดี จึงหมายความว่าก้าวล่วงเข้าไปในการดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายในการให้ ป.ป.ส. ซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี บุคคลระดับรัฐมนตรี และอธิบดี ตามมาตรา 5 เข้ามาควบคุมคดี เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม อาจขาดความสำนึกในหน้าที่หรือขาดความสุจริตในการควบคุม โดยการก้าวล่วงไปในการดำเนินคดีจะทำให้การสอบสวนและการฟ้องคดีดำเนินไปด้วยดี ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการปราบปรามยาเสพติดโดยตรง²⁵

กระบวนการยุติธรรมในชั้นสืบสวนจับกุมสำหรับดำเนินคดียาเสพติดนอกจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังมีกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานของสำนักงาน ป.ป.ส. ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ด้วย

มาตรา 14 เพื่อการดำเนินการในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในกรณีที่มีเหตุ

²⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ และคณะ, "การศึกษากฎหมายดำเนินคดียาเสพติดตามระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม", หน้า 69.

อันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลา กลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

(2) ค้นเคหสถาน สถานที่หรือบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยึด หรืออายัดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(5) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดและระดับใด จะมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

เนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งมีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล โดยแต่เดิมนั้นผู้ที่จะออกหมายค้น ได้แก่ ศาล หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่²⁶ และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่นอกจากจะมีอำนาจที่จะออกหมายค้นแล้ว ยังมีอำนาจที่จะค้นด้วยตนเองในทึรโหลฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้น²⁷ และพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษก็มีอำนาจค้นในทึรโหลฐานโดยไม่ต้อง

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58 (3)

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย

มีหมายค้นของศาลในเวลากลางวันเพื่อตรวจค้น ยึดยาเสพติดให้โทษที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือถ้ามีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดให้โทษนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลาย ก็มีอำนาจเข้าไปค้นในเวลากลางคืน แต่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 238 บัญญัติว่า "ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

สำหรับมาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 คณะอนุกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ในการประชุมครั้งที่ 3-16/2540 วันที่ 3 พฤศจิกายน 2540 ที่ประชุมมีมติเห็นว่า ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 35 และมาตรา 238 หากเป็นกรณี²⁸

1).การเข้าไปจับกุมบุคคลโดยมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นๆ ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

2).เป็นการค้นเพื่อยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีเหตุตามมาตรา (1) ตอนท้าย หมายถึง การเข้าค้นในเวลากลางคืน โดยประกอบด้วยเหตุ 2 ประการ คือ

- 1.เหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2.เหตุอันควรเชื่อว่า หากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดจะถูกโยกย้าย

3).เป็นการเข้าไปในเคหะสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ที่ถือว่าเป็นสถานที่สาธารณะ หรือสถานที่อื่นซึ่งไม่ใช่ที่รโหฐาน

ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นว่า อำนาจเจ้าพนักงานตามมาตรา 14 (2) ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 31 มาตรา 35 และมาตรา 238 เนื่องจากว่ามีเหตุที่ได้รับยกเว้นโดยข้อความในตอนท้ายของมาตราทั้งสาม นอกจากนี้คณะอนุกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ในการประชุมครั้งที่ 4-30/2541 วันที่ 6 ตุลาคม 2541 ซึ่งมีความเห็นคณะอนุกรรมการในเรื่องการค้นตามมาตรา 14 (1) และ (2) ดังนี้

²⁸ กองนิติการ สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรียุติธรรมคดียาเสพติด,(กรุงเทพ : โรงพิมพ์คุรุสภา,2543), หน้า 135-138.

ก. ตามอนุ (1) ตอนแรกเป็นเรื่องการเข้าไปในเวลากลางวันเพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัด ยาเสพติดที่มีไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย “เป็นการค้นโดยไม่มีเหตุ” โดยใช้อำนาจเข้าไปเพื่อตรวจค้นยาเสพติดย่อมไม่ได้ เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าเป็นตอนหลังจะมีการกำหนดเหตุเอาไว้ว่าถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้าย ก็ให้มีอำนาจเข้าไปค้นในเวลา กลางคืนได้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เมื่อเข้าไปได้ในเวลากลางคืนโดยใช้เหตุข้างต้นก็ย่อม นำไปใช้ในการค้นในเวลากลางวันได้ ซึ่งโดยใช้เหตุเดียวกันเป็นข้ออ้าง คือ

- 1). มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2). มีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้าย

ข. ตามอนุ (2) เป็นการค้น “ที่มีเหตุ” ที่ไม่ต้องใช้หมายตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา 238) คือ มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีดังกล่าวนี้ มีความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา กรรมการร่างกฎหมายคณะที่ 9 (ที่ นร 1601/316 ลงวันที่ 10 เมษายน 2541) และความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่ร่างกฎหมาย ที่ นร 1601/620 ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2541) ซึ่งสรุปความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาทั้งสองครั้ง ได้ดังนี้

1). บทบัญญัติมาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองไม่ต้องมีหมายค้นในกรณี ที่อาจออกหมายค้นได้ กรณีนี้ถือว่าขัดต่อมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญ

2). บทบัญญัติมาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 โดยที่บทบัญญัติดังกล่าว “ได้บัญญัติเหตุ” ที่เจ้าพนักงานจะค้นได้โดย ไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายศาล ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติให้กระทำ ได้ถ้ามีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้น เจ้าพนักงานตามกฎหมายดังกล่าวจึงยังคงมีอำนาจค้น ในเคหะสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นได้ เหตุผลที่เห็นว่าไม่ขัดต่อมาตรา 238 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปได้ดังนี้

1). วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ในการค้น เคหะสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะในส่วนที่เป็นที่รโหฐานไว้ว่า จะต้องเป็นไปเพื่อดำเนินการ ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น (มาตรา 14)

2).เจตนาารมณัของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 เพื่อกำหนดมาตรการและให้อำนาจในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการค้าและการเสพยาเสพติดให้ไ้ผลโดยเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพ ดังปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว เพราะยาเสพติดเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประกอบกับยาเสพติดเป็นพยานหลักฐานในการกระทำผิดอันอาจถูกเคลื่อนย้ายหรือทำลายได้โดยง่าย การให้ค้นในที่รโหฐานได้โดยไม่มีหมายค้น ย่อมถือได้ว่าเป็นกรณีพิเศษสำหรับความผิดประเภทนี้ ซึ่งจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจเข้าตรวจค้นโดยเร่งด่วน

3).การแต่งตั้งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะต้องมีการแต่งตั้งพิเศษ มีการกลั่นกรองคุณสมบัติและระดับตำแหน่งของผู้ขอรับการแต่งตั้ง มาตรา 14 วรรค 2

ในส่วนของมาตรา 14 (3) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 คณะอนุกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ในการประชุมครั้งที่ 3-16 /2540 วันที่ 3 พฤศจิกายน 2540 ที่ประชุมมีมติเห็นว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 แต่ยังคงปฏิบัติต่อไปได้โดยอาศัยบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนี้เป็นระยะเวลา 5 ปี ซึ่งการปฏิบัติในการจับกุมนั้น ต้องเข้ากรณีตามที่กำหนดยกเว้นเป็นกรณีพิเศษในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สามารถจับกุมได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้น

สำหรับมาตรา 14 (4) ไม่ใช่เป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ซึ่งเป็นบทบัญญัติ “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” การสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นการสอบสวนเบื้องต้นหรือขยายผลการสืบสวนจับกุม เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วต้องส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 เพื่อดำเนินการสอบสวนและมีความเห็นเสนอพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ต่อไป เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะทำการสอบสวนเองแล้วส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องคดีทันทีไม่ได้ ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

ส่วนบทบัญญัติในมาตรา 14 (5) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 นั้น ไม่มีปัญหาในเรื่องขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แต่อย่างใด

เนื่องจากสภาพปัญหาของยาเสพติดในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม และเพื่อให้การดำเนินงานของ ป.ป.ส. เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยบทบัญญัติในมาตรา 5 แห่งร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่...) พ.ศ. ... ได้บัญญัติให้ยกเลิกความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2519 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทนคือ

มาตรา 14 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็นเนื่องจากการเน้นข่าวว่าจะเอาหมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลายหรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

(2) ค้นบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(7) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการให้เป็นไปตามที่ เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการโดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัว เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่ เกี่ยวข้องทุกครั้ง

เหตุผลในการในการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวก็เพื่อเป็นการกำหนดเหตุให้ค้นได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้น เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย และช่วยให้มาตรการปราบปรามยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมบทบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดฉบับดังกล่าว เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่มีอยู่ ในปัจจุบัน และทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ บัญญัติว่า “ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 14 ตี และมาตรา 14 จัตวา แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519”

มาตรา 14 ตี ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามมาตรา 14 หรือมาตรา 14 ทวิ ถ้าเจ้าพนักงานได้ขอให้บุคคลใดช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ ให้บุคคลนั้นมีอำนาจช่วยปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานได้

เหตุผลในการเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวก็เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ที่ต้องช่วยเหลือ เจ้าพนักงาน ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการปราบปรามยาเสพติดมากขึ้น

มาตรา 14 จัตวา ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจดหมาย ไปรษณีย์บัตร โทรเลข เอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์และโทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้ หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงานซึ่งได้ส่งอนุมัติ จากเลขาธิการเป็นหนังสือจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อมี คำสั่งอนุญาตให้เจ้าพนักงานได้มา ซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้

การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นของการดำเนินการดังกล่าวประกอบกับผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใด โดยจะอนุญาตได้คราวละไม่เกินเก้าสิบวันและอาจกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้

เมื่อศาลได้สั่งอนุญาตตามความในวรรคสองแล้ว ผู้เกี่ยวข้องกับข้อมูลในสิ่งสื่อสารตามคำสั่งดังกล่าวจะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรานี้

เหตุผลในการบัญญัติมาตราดังกล่าว เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถได้มาซึ่งข้อมูล ข่าวสาร ในสิ่งสื่อสารต่างๆ ที่การใช้ติดต่อกันเพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจะทำให้สามารถดำเนินการปราบปรามการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มาตรา 15 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามมาตรา 14 ให้ถือว่ากรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้โดยมิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ซึ่งคณะอนุกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ในการประชุมครั้งที่ 3-16/2540 วันที่ 3 พฤศจิกายน 2540 ได้พิจารณา มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ที่ประชุมมีมติเห็นว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 31 ประกอบกับมาตรา 237 แต่ยังคงปฏิบัติต่อไปได้ภายใต้บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนี้ คือ 5 ปี นับแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตสำหรับมาตรานี้คือ²⁹

²⁹ กอนนิตการ สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรียุติ, เอกสารประกอบการสัมมนา การประสานงานกระบวนการยุติธรรมคดียาเสพติด, หน้า 140-141.

1.อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไม่เกิน 3 วัน ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องเป็นการควบคุมเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกจับเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น

2.ในทางปฏิบัติการใช้อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับควรใช้เฉพาะกรณีเท่าที่จำเป็นจริงๆ เพื่อการสอบสวนผู้ถูกจับ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานสำคัญในคดี หรือเพื่อจับกุมผู้ร่วมกระทำผิด เช่น ผู้ซื้อขายยาเสพติดภายในระยะเวลากระชั้นชิดต่อเนื่องจากการจับกุมผู้ถูกจับ เช่น ผู้ขายเท่านั้น หากไม่กระชั้นชิดต่อเนื่องควรดำเนินการออกหมายจับ

3.เหตุผลที่ควรใช้อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับ เฉพาะกรณีจำเป็นเพราะ

3.1 อาจเป็นข้ออ้างของฝ่ายจำเลย / ผู้ถูกจับ ยกเป็นข้อต่อสู้คดีในชั้นศาล เช่น การควบคุมตัวเพื่อหาพยานหลักฐาน เนื่องจากจับกุมตัวโดยไม่มีพยานหลักฐานเลย หรือเพื่อบังคับชู้เชื้อให้ผู้ถูกจับรับสารภาพ หรือเพื่อเจรจาต่อรอง หรือเรียกเอาผลประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

3.2 ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลอาจเคลือบแคลงสงสัยในการใช้อำนาจควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ว่าเพื่อการสอบสวน หรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการดำเนินคดีในชั้นศาล

3.3 ความเห็นคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ดังกล่าวข้างต้นที่มีความเห็นว่า อำนาจควบคุมตัวไม่เกิน 3 วัน ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ตามมาตรา 31 ประกอบมาตรา 237 แต่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ยังปฏิบัติได้ภายใต้บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนี้ ในระหว่างดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ให้เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าวภายในระยะเวลา 5 ปี โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 14 ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 เป็นมาตรการพิเศษในทางกฎหมายที่จะทำการปราบปรามยาเสพติดให้ได้ผล เพราะให้อำนาจกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานดังกล่าวอย่างมากมายเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนบทบัญญัติในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนั้นเป็นมาตรการที่

สืบเนื่องที่ว่า ให้อำนาจจับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายยาเสพติด มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกินสามวัน และมีให้ถือว่าเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีความคล่องตัว

(3) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในคดียาเสพติด

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หมายถึง ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ทั้งนี้ โดยพิจารณาอนุมัติการแต่งตั้งจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)³⁰ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอรับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไว้ว่าจะต้องเป็นข้าราชการและมียศหรือตำแหน่งระดับใด แต่สำนักงาน ป.ป.ส. ได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยการแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่และการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พ.ศ. 2541 ในข้อ 6 หมวด 1 โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไว้ คือ ต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 และมีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปราบปรามยาเสพติดโดยตรง โดยผู้ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับสามหรือเทียบเท่า หรือชั้นสัญญาบัตรขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงานให้มีหน้าที่ปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และ
3. เป็นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติมัวหมอง เช่น มัวหมองเกี่ยวกับยาเสพติด หรือการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นต้น

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. นั้น จะมีบัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งแสดงถึงการมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 กรณีที่บัตรเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หหมดอายุ จะทำให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สิ้นสุดลงหรือไม่นั้น การเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่สิ้นสุดลง แต่ไม่สามารถใช้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามมาตรา 14

³⁰ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาตรา 3 และมาตรา 13 (7) และระเบียบสำนักงาน ป.ป.ส. ว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 พ.ศ.2534

ในการปฏิบัติหน้าที่ได้ เหตุเพราะตามมาตรา 14 วรรคท้ายได้บัญญัติเป็นเงื่อนไขของกฎหมาย ให้เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งของมาตราดังกล่าว ต้องแสดง "เอกสารมอบหมาย" ซึ่งก็คือ บัตรเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง เมื่อมีการใช้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และตราบไต่ที่เลขาธิการ ป.ป.ส. ยังไม่มีคำสั่งยกเลิกการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้นั้นยังเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อยู่ แต่ไม่สามารถจะใช้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามมาตรา 14 ได้

การเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ลึ้นสุดลง เมื่อเลขาธิการ ป.ป.ส. มีคำสั่งยกเลิกการแต่งตั้ง โดยเลขาธิการมีคำสั่งยกเลิกการแต่งตั้งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้เมื่อ

1. ผู้นั้นขาดคุณสมบัติตามข้อ 6 คือขาดความเป็นข้าราชการ , พันหน้าที่ , มลทินมัวหมอง
2. ผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงานผู้นั้นเสนอให้ยกเลิกการแต่งตั้ง
3. ผู้นั้นไม่ดำเนินการขอมีบัตรประจำตัวใหม่ เมื่อบัตรประจำตัวหมดอายุเกินกว่าหนึ่งปี
4. ผู้นั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดในหมวด 2 การปฏิบัติหน้าที่

ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือหมวด 3 การกำกับดูแลของระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการแต่งตั้งการปฏิบัติหน้าที่และการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พ.ศ.2541 หรือ

5. เลขาธิการเห็นสมควรให้ยกเลิกการแต่งตั้ง

ข้อสังเกต บัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่ใช่หมายค้นเป็นเพียงเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมาย เมื่อเลขาธิการ ป.ป.ส. ได้กำหนดให้มีอำนาจตามมาตรา 14 ทั้งหมด หรือบางส่วน โดยผ่านการอนุมัติแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และเห็นชอบในการกำหนดให้มีอำนาจทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้ว (มาตรา 14 วรรคสอง) และเป็นเงื่อนไขของกฎหมายที่กำหนดให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เมื่อมีการใช้อำนาจตามมาตรา 14 ทุกครั้ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง (มาตรา 14 วรรคท้าย)³¹

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง ซึ่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. นั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและ

³¹ กองนิติการ สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรีย, เอกสารประกอบการสัมมนา การประสานงานกระบวนการยุติธรรมคดียาเสพติด, หน้า 142.

ปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เฉพาะคดียาเสพติดเท่านั้น ซึ่งโดยภาพรวมแล้ว เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง ดังนี้³²

- 1.พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519
- 2.พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522
- 3.พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518
- 4.พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534
- 5.พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533
- 6.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจับ ยึด และตรวจพิสูจน์ยาเสพติด พ.ศ.2537
- 7.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2537
- 8.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินสินบนและเงินรางวัลคดียาเสพติด พ.ศ.2537

มีข้อสังเกตว่า เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มีอำนาจตรวจค้น จับกุม ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมโคคาอีน พ.ศ.2495 โดยตรง เว้นแต่จะมีการนำเอาโคคาอีน อีเทอร์โคโรฟอร์ม กรดเกลือเซียล หรือกาเฟอีน กาเฟอีนไฮเดรต กาเฟอีนซิเตรท ไปผลิตยาเสพติดให้โทษ

ในการศึกษานี้ผู้เขียนจะเน้นเฉพาะพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 เป็นสำคัญ ซึ่งอำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีดังนี้

อำนาจประการที่ 1 เป็นอำนาจตามมาตรา 14 (1) คือ เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

³² อรรถนพ ลิขิตจิตตะ, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส., (ม.ป.ท., 2540), หน้า 8.

หมายเหตุ เคหสถาน หมายความว่า ที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น เรือน โรงเรือน หรือแพ ซึ่งคนอยู่อาศัยและหมายความรวมถึงบริเวณของที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นด้วย จะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม

ยึด หมายความว่า การเอายาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้มา อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.

อายัด หมายความว่า การส่งบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่สามห้ามมิให้ทำการโอนหรือย้ายยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ให้แก่ผู้ต้องหา

กลางคืน หมายความว่า เวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น พิจารณาจากดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปหรือยัง

การเข้าไปในเคหสถานเวลากลางวันมีเหตุอันควรสงสัยประการเดียวก็พอ แต่การเข้าไปในเวลากลางคืนต้องมีเหตุอีกประการหนึ่ง คือ หากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้าย หรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี

อำนาจประการที่ 2 เป็นอำนาจตามมาตรา 14 (2) คือ ค้นเคหสถาน สถานที่หรือบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยึด หรืออายัด ยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

แต่เดิมนั้นผู้ที่ออกหมายค้น ได้แก่ ศาล หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่³³ และพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ นอกจากจะมีอำนาจที่จะออกหมายค้นแล้วยังมีอำนาจที่จะทำการค้นด้วยตนเองในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้น³⁴ และพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ก็มีอำนาจค้นในที่รโหฐาน

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58 (3)

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย

โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาลในเวลากลางวัน เพื่อตรวจค้น ยึด ยาเสพติดให้โทษที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือถ้ามีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดให้โทษนั้นจะถูกโยกย้าย หรือทำลาย ก็มีอำนาจเข้าไปค้นในเวลากลางคืน จึงไม่ค่อยมีการขอออกหมายค้นต่อศาลอาญา ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 บัญญัติว่า "ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่ง หรือหมายของศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ ผู้จะออกหมายค้นได้แก่ ศาลเท่านั้น และพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองโดยไม่มีคำสั่งของศาล หรือไม่มีหมายของศาลก็ไม่ได้

สำหรับปัญหาการช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในการค้นนั้นจะกระทำได้หรือไม่ มีความเห็นดังนี้ คือ³⁵

- ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. (บันทึกคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายของ ป.ป.ส. ครั้งที่ 1-2/2532 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2532)
- ความเห็นของกรมตำรวจ (มท 0610/1944 ลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2527)
- ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ นร 1501/1217 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2527)

ซึ่งทั้งสามความเห็นสรุปได้ว่า อำนาจค้นของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นอำนาจเฉพาะตัวตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 และพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติให้เรียกบุคคลอื่นให้ช่วยเหลือในการค้น นอกจากนี้ไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 , 61 , 82 , 92 และ 97

ข้อสังเกต

1.ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 บทบัญญัติให้ช่วยเหลือได้เฉพาะกรณีจับกุมก็เพราะว่าการจับกุมเป็นเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพ จึงมีความสำคัญกว่าเรื่องค้น ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงไม่ได้บัญญัติเรื่องค้นไว้

³⁵ กองนิติการ สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรี้,เอกสารประกอบการสัมมนา การประสานงานกระบวนการยุติธรรมคดียาเสพติด, หน้า 138-139.

2. บัตรเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต่างจากหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 97 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นเป็นหัวหน้าไปจัดการให้เป็นไปตามหมายค้น ย่อมคุ้มครองเจ้าหน้าที่อื่นที่ช่วยเหลือในการค้น

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่กำหนดไว้ในหมวด 2 ของระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยการแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่และการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พ.ศ. 2541 ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ปฏิบัติดังนี้

ข้อ 12 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 (1) และ (2) ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ปฏิบัติดังนี้

(1) แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปหนึ่งระดับทราบก่อนดำเนินการ เว้นแต่เป็นกรณีเร่งด่วน ให้ดำเนินการไปก่อนแล้วรายงานให้ทราบโดยเร็ว

(2) ก่อนลงมือค้น ในกรณีที่เป็นการค้นเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ ต้องแสดงบัตรประจำตัวผู้ครอบครอง ผู้ดูแลหรือบุคคลในครอบครัวของผู้นั้น และให้แสดงความบริสุทธิ์เสียก่อน แล้วให้ค้นต่อหน้าบุคคลดังกล่าวเท่าที่สามารถจะทำได้ หากหาบุคคลดังกล่าวไม่ได้ ก็ให้ค้นต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้ร้องขอให้มาเป็นพยาน ในกรณีที่เป็นการค้นบุคคล ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ที่จะถูกตรวจค้นและให้แสดงความบริสุทธิ์เสียก่อน

(3) เมื่อค้นแล้ว ให้บันทึกรายละเอียดแห่งการค้นและบัญชีสิ่งของที่ค้นได้แล้วอ่านให้บุคคลตาม ข้อ (2) ฟังและลงลายมือชื่อรับรองไว้ หากบุคคลดังกล่าวไม่ยอมลงลายมือชื่อให้หมายเหตุ ไว้ท้ายบันทึกการค้น

(4) จัดทำรายงานการค้นตามแบบที่เลขาธิการกำหนด แล้วส่งรายงานดังกล่าวพร้อมสำเนาบันทึกการค้นให้เลขาธิการทราบภายใน 15 วันนับแต่วันค้น

ข้อ 13 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 14 (3) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ปฏิบัติดังนี้

(1) เมื่อพบผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ให้แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้นั้นก่อนจับกุม

(2) กรณีที่พบบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดกับบุคคลตาม (1) และมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนี ให้ขออนุมัติผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปหนึ่งระดับก่อนจับกุม เว้นแต่เป็นกรณีเร่งด่วนให้ดำเนินการไปก่อนแล้วรายงานให้ทราบทันที ทั้งนี้ให้แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้นั้นก่อนจับกุม

(3) จัดทำบันทึกการจับกุมและให้ผู้ถูกจับลงลายมือชื่อไว้ หากผู้ถูกจับไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้หมายเหตุไว้ในบันทึกการจับกุม

(4) จัดทำรายงานตามแบบที่เลขาธิการกำหนด แล้วส่งรายงานดังกล่าวพร้อมสำเนาบันทึกการจับกุมให้เลขาธิการทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันจับกุม

ข้อ 14 การควบคุมผู้ถูกจับเพื่อสอบสวนตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 จะกระทำได้เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนผู้ถูกจับเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่เป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับห้าหรือ เทียบเท่าลงมา เป็นผู้ควบคุมผู้ถูกจับ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปหนึ่งระดับ หากจะควบคุมเกินยี่สิบสี่ชั่วโมง ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงาน

เมื่อมีการควบคุมตามวรรคหนึ่ง ให้บันทึกการควบคุมไว้ท้ายรายงานตามข้อ 13 (4) ด้วย

ข้อ 15 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 15 (5) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ปฏิบัติดังนี้

(1) จัดทำหนังสือโดยระบุ ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และอำนาจที่ได้รับมอบหมาย มอบให้กับผู้เกี่ยวข้องทุกครั้ง

(2) จัดทำรายงานตามแบบที่เลขาธิการกำหนด แล้วส่งรายงานดังกล่าวให้เลขาธิการทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้ปฏิบัติหน้าที่

กล่าวโดยสรุปถึงแนวทางปฏิบัติในเรื่องการค้นของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีดังนี้

1.ขอหมายค้นจากศาลในกรณีไม่จำเป็นเร่งด่วน

2.ประสานงานเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พื้นที่ข้างเคียง หรือสังกัดหน่วยงานอื่นร่วมทำการตรวจค้น

3.ประสานเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจให้ร่วมปฏิบัติการ โดยควบคุมดูแลอยู่บริเวณภายนอกเคหะสถานหรือสถานที่

4.หากในเคหะสถาน หรือสถานที่ที่มีบุคคลอยู่ภายในบ้านหลายคน ให้เชิญตัวออกมาควบคุมภายนอกเคหะสถาน หรือบ้าน ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. โดยให้เจ้าของบ้านผู้ครอบครอง ผู้ดูแล หรือบุคคลในครอบครัวนั้นคนหนึ่งนำเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตรวจค้น

5.ถ้าบุคคลภายในบ้านมีลักษณะที่อาจจะเป็นอันตรายกับเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ลำพังเพียงคนเดียว ควรเชิญบุคคลอื่นที่เป็นสุจริตชน เป็นที่ยอมรับในชุมชนนั้น ร่วมเป็นพยานในการค้น โดยบุคคลภายในบ้านยินยอม อ่างเพื่อความบริสุทธิ์ใจของเจ้าหน้าที่ และเพื่อคอยช่วยเหลือเจ้าของบ้านในการเป็นพยานค้น ซึ่งการเป็นพยานค้น หรือตำรวจเข้ามาช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 102

6.ให้เจ้าบ้านยินยอมให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเข้าไปในเคหะสถาน หรือสถานที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 35 ในกรณีนี้เป็นเรื่องที่เจ้าบ้านยินยอมให้เข้าไปในเคหะสถาน หรือสถานที่เท่านั้น ไม่สามารถค้นได้เหมือนเดิม การค้นยังคงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เช่นเดิม

ข้อควรระวัง เจ้าบ้านอาจปฏิเสธในภายหลังว่าไม่ได้อนุญาต แต่ถูกบังคับขู่เชิญให้ยินยอมให้เข้าไปภายในเคหะสถาน หรือสถานที่ของตน

7.เมื่อข้อเท็จจริงเข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ที่บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจสามารถค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น และในกรณีต่อไปนี้ เช่น

7.1 เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน

- 7.2 เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน หรือ
- 7.3 เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันควร แน่นแฟ้นสงสัยว่าได้เข้าซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น
- 7.4 เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นซ้ำว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูก โยกย้ายเสียก่อน
- 7.5 เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับ หรือจับตาม มาตรา 74

อำนาจประการที่ 3 เป็นอำนาจตามมาตรา 14 (3) คือ จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

ในส่วนของมาตรา 14 (3) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 คณะอนุกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ในการประชุมครั้งที่ 3-16 /2540 วันที่ 3 พฤศจิกายน 2540 ที่ประชุมมีมติเห็นว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 แต่ยังคงปฏิบัติต่อไปได้โดยอาศัยบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนี้เป็นระยะเวลา 5 ปี ซึ่งการปฏิบัติในการจับกุมนั้น ต้องเข้ากรณีตามที่กำหนดยกเว้นเป็นกรณีพิเศษในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สามารถจับกุมได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้น คือ มาตรา 83 , 84 และ 86 ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล³⁶

ในการจับกุม ผู้จับไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกจับกุมทราบ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 บัญญัติเพียงให้ผู้จับกุมแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานเจ้าหน้าที่พร้อมผู้จับ ส่วนการแจ้งข้อหาเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 สำหรับกรณีจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า³⁷ และเจ้าพนักงานผู้จับกุมไม่จำเป็นต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่าเขาต้องถูกจับ³⁸ นอกจากนี้ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้มีอำนาจจับกุมตามมาตรา 14 (3) แห่งพระราช

³⁶ อรรถนพ ลิขิตจิตตะ, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส., หน้า 8.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83

บัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 จะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้อีกไม่เกิน 3 วัน เพื่อการสอบสวน และ 3 วันนี้ ไม่รวมเข้าใน 7 วัน ของพนักงานสอบสวน³⁹

กรณีการจับกุมผู้กระทำความผิดฐานสนับสนุนช่วยเหลือ (มาตรา 6) หรือสมคบ (มาตรา 8) แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 นั้น ต้องขออนุมัติต่อเลขาธิการ ป.ป.ส. ก่อน ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มิฉะนั้น ผิดเงื่อนไขของกฎหมาย

กรณีจับกุมเด็ก (อายุเกิน 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 49 วางหลักเกณฑ์ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีผู้เสียหายชี้ตัวและยืนยันให้จับหรือมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่าได้มีการร้องทุกข์ไว้แล้ว หรือมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับกรณีเด็กกระทำความผิดตามมาตรา 6 หรือมาตรา 8 ซึ่งหน้า ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 เมื่อจะจับกุม ต้องขออนุมัติจากเลขาธิการ ป.ป.ส. ก่อนเช่นกัน ภายใต้บังคับมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่วนกรณีจับกุมเยาวชน (อายุเกิน 14 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี) คงใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการจับกุมผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อำนาจประการที่ 4 เป็นอำนาจตามมาตรา 14 (4) คือ สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งการสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดตามที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งมีปัญหาว่ากรณีนี้เป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ และในเรื่องนี้มีความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 8) ตามหนังสือที่ สร 0601/1408 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2525 ซึ่งสรุปความได้ว่า การสอบสวนตามมาตรา 14 (4) นี้ ไม่ใช่เป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ดังนั้น เมื่อได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้ว จึงส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องคดีทันทีไม่ได้

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

อำนาจประการที่ 5 เป็นอำนาจตามมาตรา 14 (5) คือ มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา ซึ่งอำนาจตามบทบัญญัติในมาตรานี้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

นอกจากนี้ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ยังมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 เหตุที่มีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องดังกล่าวก็เนื่องมาจากว่า โดยที่ในปัจจุบันมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งการค้าและการเสพยาเสพติดในสถานที่ซึ่งใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น สถานบริการน้ำมัน หรือสถานบริการเป็นจำนวนมาก จึงสมควรให้นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานประกอบการได้เป็นการเฉพาะและให้มีอำนาจกำหนดว่าสถานประกอบการประเภทใดจะอยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าว หากพบว่ามีกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการแห่งใด สมควรให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจสั่งปิดสถานประกอบการหรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบการของสถานประกอบการแห่งนั้นได้ชั่วคราว นอกจากนี้ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สมควรให้อำนาจกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ในการตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดๆ มีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่ด้วย โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 ได้แก้ไขเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (8) และ (9) ของมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

“(8) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการและกำหนดให้สถานที่ซึ่งใช้ในการประกอบธุรกิจใดๆ เป็นสถานประกอบการที่อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าว

(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ”

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 13 ทวิ และมาตรา 13 ตี แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

“มาตรา 13 ทวิ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจออกประกาศกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการและประกาศกำหนดให้สถานที่ซึ่งใช้ในการประกอบธุรกิจใดๆ เป็นสถานประกอบการที่อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าว ทั้งนี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 13 ตี ในกรณีที่เจ้าพนักงานตรวจพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการตามมาตรา 13 ทวิ หากเจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการดังกล่าวไม่สามารถชี้แจงหรือพิสูจน์ให้คณะกรรมการเชื่อได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณีแล้ว ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งปิดสถานประกอบการแห่งนั้นชั่วคราว หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบการสำหรับการประกอบธุรกิจนั้นแล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินครั้งละสิบห้าวัน นับแต่วันที่เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการนั้นทราบคำสั่ง

ในกรณีที่สถานประกอบการซึ่งถูกสั่งปิดชั่วคราวหรือถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบการตามวรรคหนึ่งเป็นสถานประกอบการซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมการประกอบธุรกิจตามกฎหมายอื่น ให้เลขาธิการแจ้งให้หน่วยงานซึ่งควบคุมการประกอบธุรกิจนั้นทราบ และให้หน่วยงานดังกล่าวถือปฏิบัติตามนั้น

การสั่งปิดชั่วคราวหรือการสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบการ และการแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการทราบตามวรรคหนึ่ง และการแจ้งให้หน่วยงานทราบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด”

มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 14 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

“มาตรา 14 ทวิ ในกรณีจำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะ ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้การตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่

วิธีการตรวจหรือทดสอบตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 15 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

“มาตรา 15 ทวิ เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามประกาศตามมาตรา 13 ทวิ ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงห้าหมื่นบาท”

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 และให้ใช้ความต่อไปนี้เป็นแทน

“มาตรา 16 ผู้ใดไม่ให้ความสะดวก หรือไม่ให้อภัยคำ หรือไม่ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดแก่กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ หรือเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติกรตามมาตรา 14 หรือไม่ยินยอมให้ตรวจหรือทดสอบตามมาตรา 14 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท”

มาตรา 8 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 17 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

“มาตรา 17 ทวิ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้คณะกรรมการหรือผู้ที่คณะกรรมการมอบหมายมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้”

นอกจากเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายระเบียบ มติ หรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังนี้⁴⁰

⁴⁰ อรรถนพ ลิขิตจิตตะ, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส., หน้า 14-27.

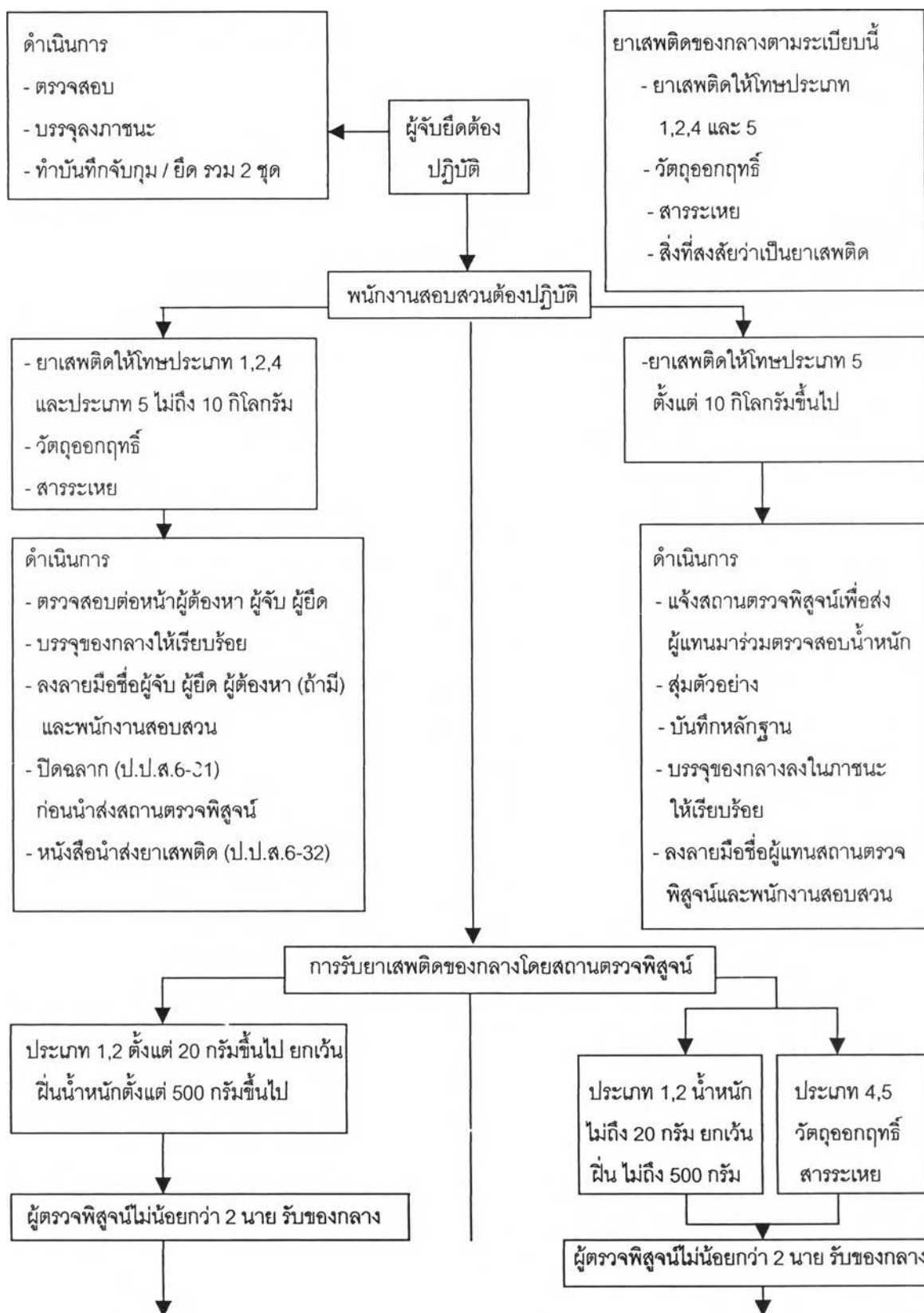
1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจับ ยึด และตรวจพิสูจน์ยาเสพติด พ.ศ.2537

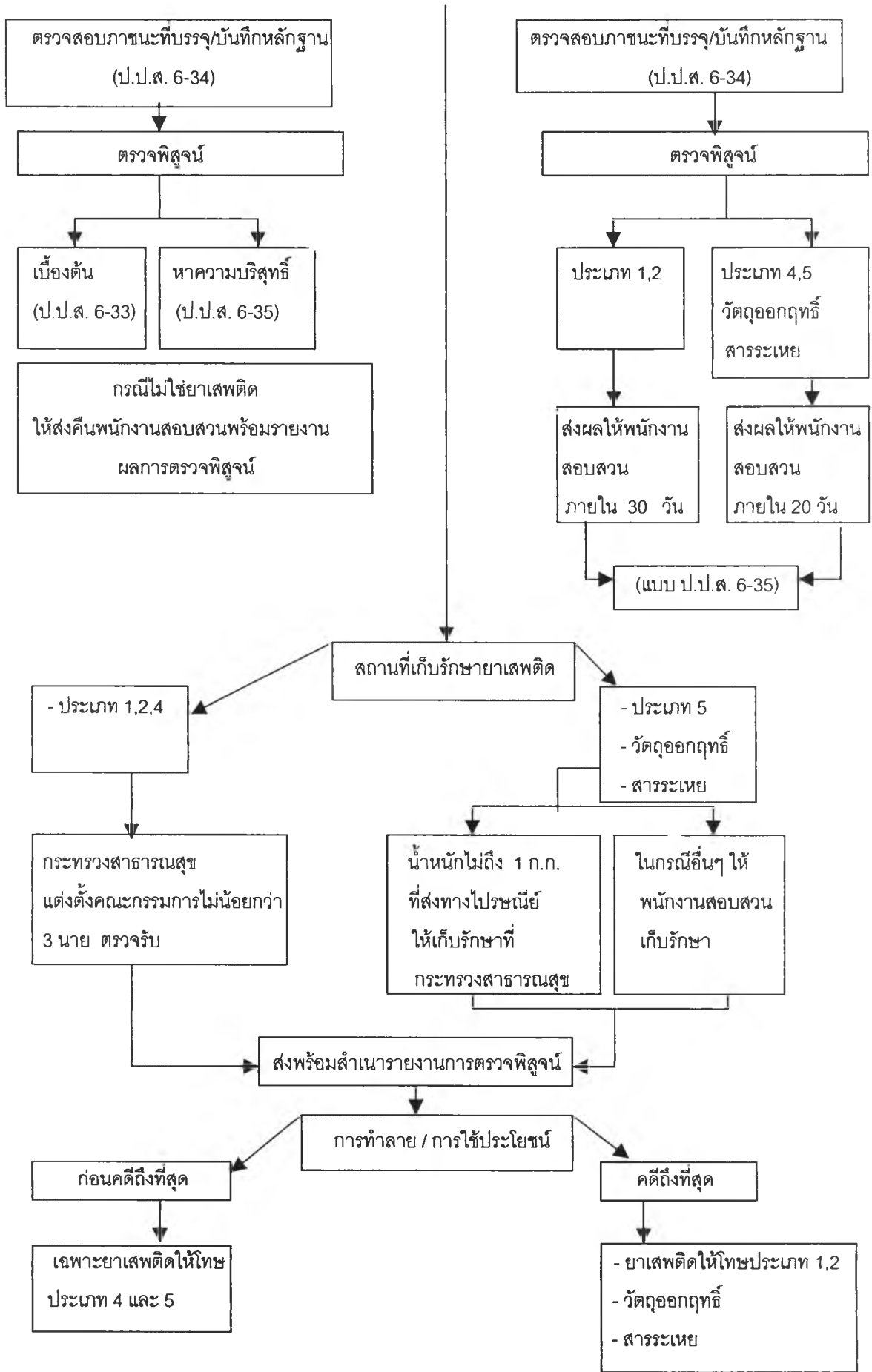
-ทำการตรวจสอบจำนวน ปริมาณ น้ำหนัก และบรรจุยาเสพติดนั้นลงในภาชนะที่เรียบร้อย แข็งแรงปลอดภัยเท่าที่จะกระทำได้และจัดทำบันทึกจับกุม หรือการยึดพร้อมทั้งรายละเอียดตามสมควรไว้เป็นหลักฐาน 2 ชุด

-นำยาเสพติดของกลางพร้อมตัวผู้ต้องหา (ถ้ามี) ส่งพนักงานสอบสวนโดยเร็ว

หมายเหตุ คู่มือปฏิบัติเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของการส่งยาเสพติดของกลางไปตรวจพิสูจน์ จนถึงการทำลายยาเสพติดของกลางนั้น

แผนภูมิการส่งยาเสพติดของกลางไปตรวจพิสูจน์ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจับ
ยึดและตรวจพิสูจน์ยาเสพติด พ.ศ. 2537

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2537

-ขอความร่วมมือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการตรวจค้น จับกุม คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ในกรณีที่ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ ก็ให้แจ้งเหตุผลไว้ทำบันทึกการแจ้งขอความร่วมมือในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี

-ขอความร่วมมือจากเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อฝากให้ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เป็นการชั่วคราว ก่อนส่งมอบแก่พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี

-ขอความร่วมมือจากเจ้าพนักงานตำรวจในการเก็บรักษา ยาเสพติดของกลางหรือ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โดยทำหลักฐานการ รับมอบยาเสพติดของกลางหรือทรัพย์สินนั้นไว้

-ขอความช่วยเหลือจากเลขาธิการ ป.ป.ส. เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเพราะการ ปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด โดยรายงานข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีให้ทราบโดยเร็ว

-เข้าฟังการสอบสวนร่วมกับหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามที่เลขาธิการ ป.ป.ส. มอบหมาย

-ในกรณีที่เห็นว่าข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญแห่งคดีสมควรซักถาม ก็ให้แจ้งเหตุผลต่อ พนักงานสอบสวนให้ซักถามได้ ถ้าพนักงานสอบสวนไม่เห็นด้วย ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. บันทึก ความเห็นและเหตุผลรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

-แจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการรวบรวมพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือ พยานวัตถุ ที่สมควรใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดเพิ่มเติมพร้อมทั้งเหตุผลถ้าพนักงานสอบสวน ไม่เห็นด้วย ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ทำบันทึกความเห็นและเหตุผลไว้ในสำนวนการสอบสวน

-เข้าไปสอบสวนผู้ต้องขังในเรือนจำหรือในสถานที่คุมขังของกรมราชทัณฑ์ เมื่อได้ร้องขอ ต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือหัวหน้าสถานะนั้น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดียาเสพติด

หมายเหตุ คู่มือปฏิบัติเพื่อให้เห็นภาพการประสานงานคดียาเสพติดทั้งขบวนการกับ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในคดี

3.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่ายเงินสินบนและเงินรางวัลคดียาเสพติด พ.ศ.2537

-“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และหมายความรวมถึงสารเคมี หรือวัตถุที่ควบคุมเพื่อป้องกันการผลิตยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมโคคาอีน

-“จำหน่าย” ในระเบียบนี้ไม่หมายรวมถึงการมีไว้เพื่อขาย

-“เงินสินบน” หมายความว่า เงินที่จ่ายให้แก่ผู้แจ้งความนำจับ

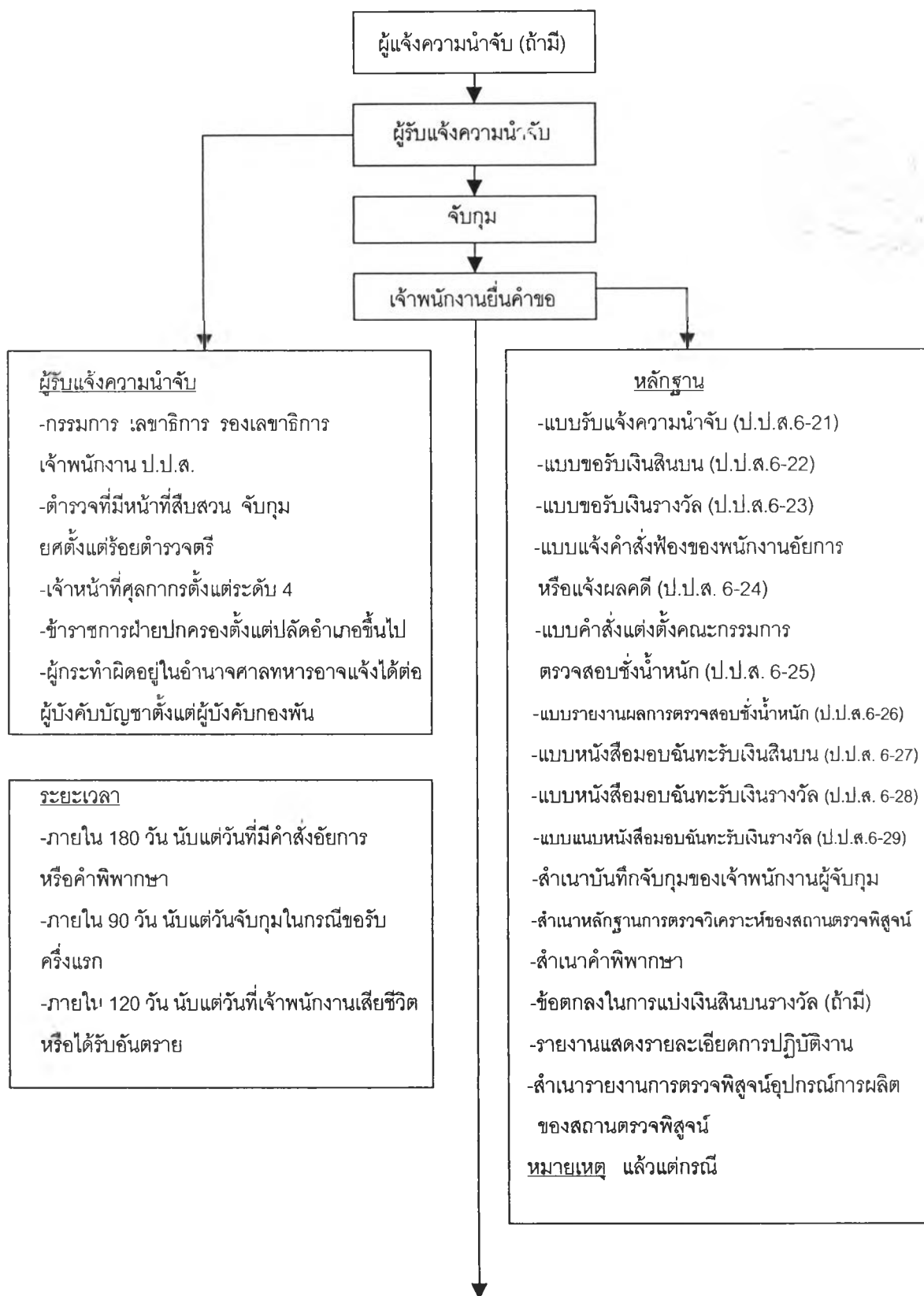
-“เงินรางวัล” หมายความว่า เงินที่จ่ายให้เจ้าพนักงานผู้สืบสวน หรือจับกุมการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

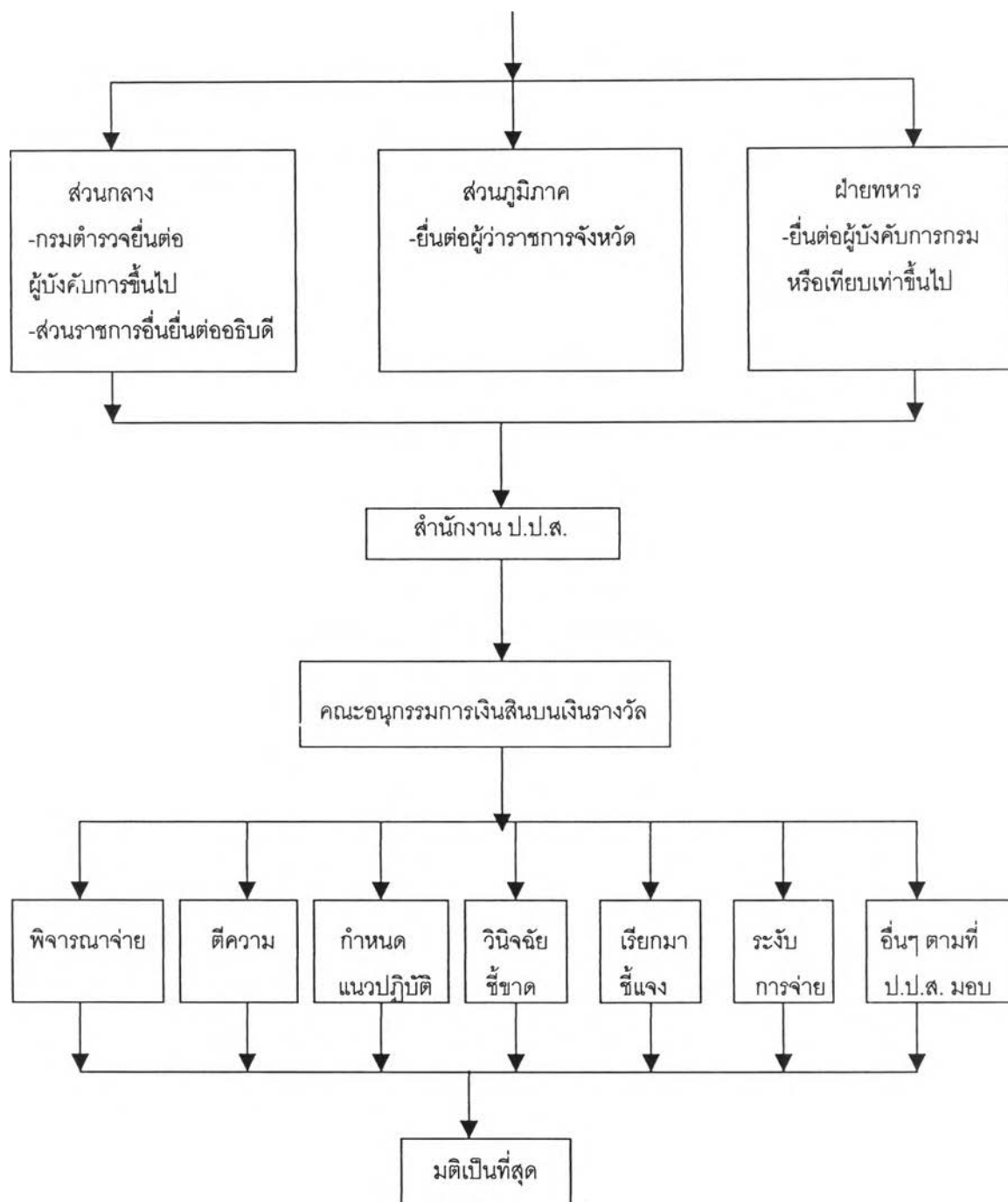
-“ผู้แจ้งความนำจับ” หมายความว่า ผู้แจ้งความว่ามีกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดต่อเจ้าพนักงานผู้รับแจ้งความตามระเบียบนี้

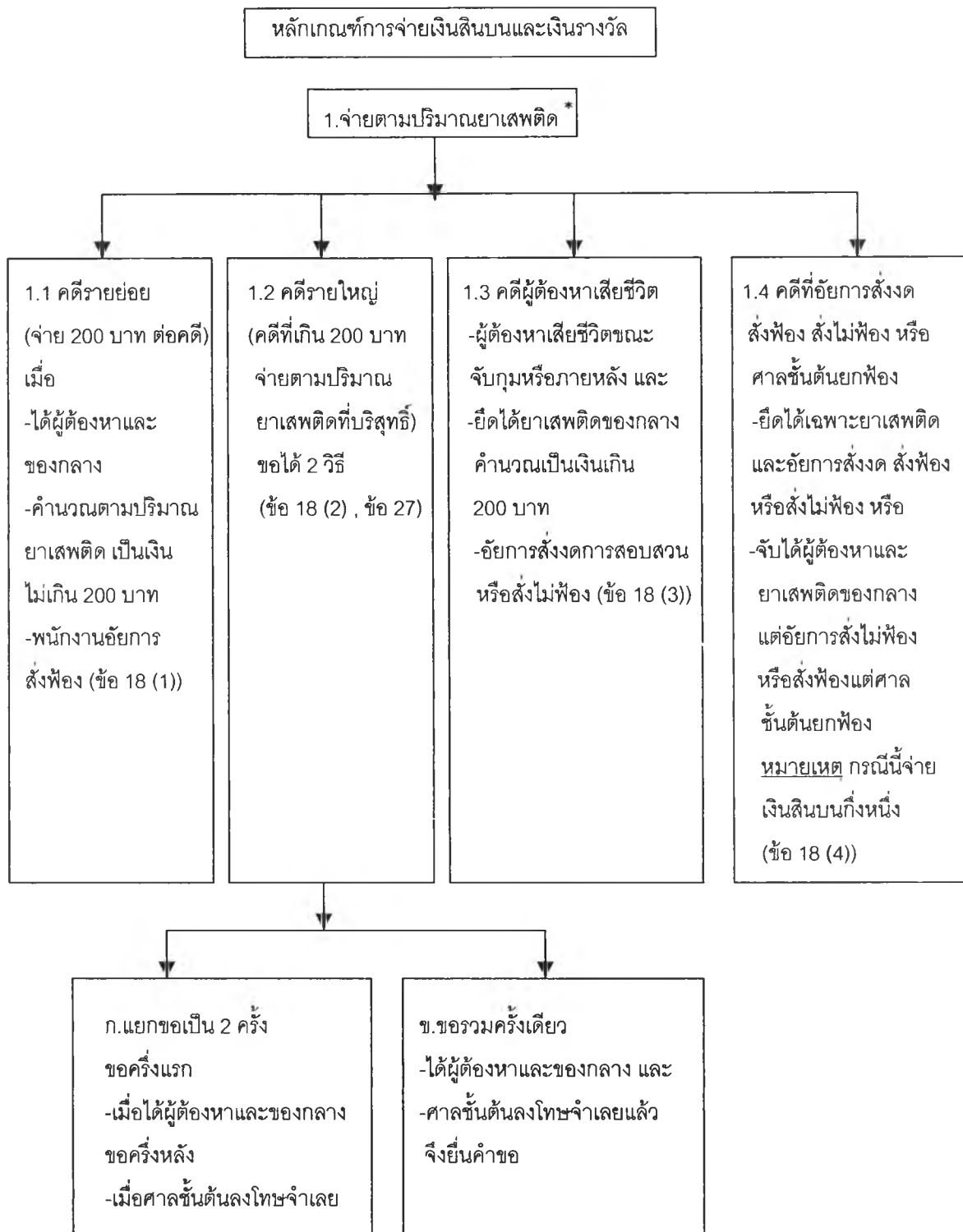
-การแจ้งความนำจับต้องทำก่อนจับกุมและให้ทำตามแบบที่ ป.ป.ส. กำหนด เว้นแต่กรณีจำเป็นเร่งด่วนจะแจ้งความด้วยวาจาต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก่อนและทำหลักฐานการแจ้งความภายหลังจับกุมก็ได้

หมายเหตุ ดูแผนภูมิเพื่อให้เห็นภาพขั้นตอนและหลักเกณฑ์การขอรับเงินสินบนและเงินรางวัลคดียาเสพติด

ขั้นตอนการจ่ายเงินสินบนและเงินรางวัล ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจ่าย
เงินสินบนและเงินรางวัลคดีอาญาเสพติด พ.ศ.2537

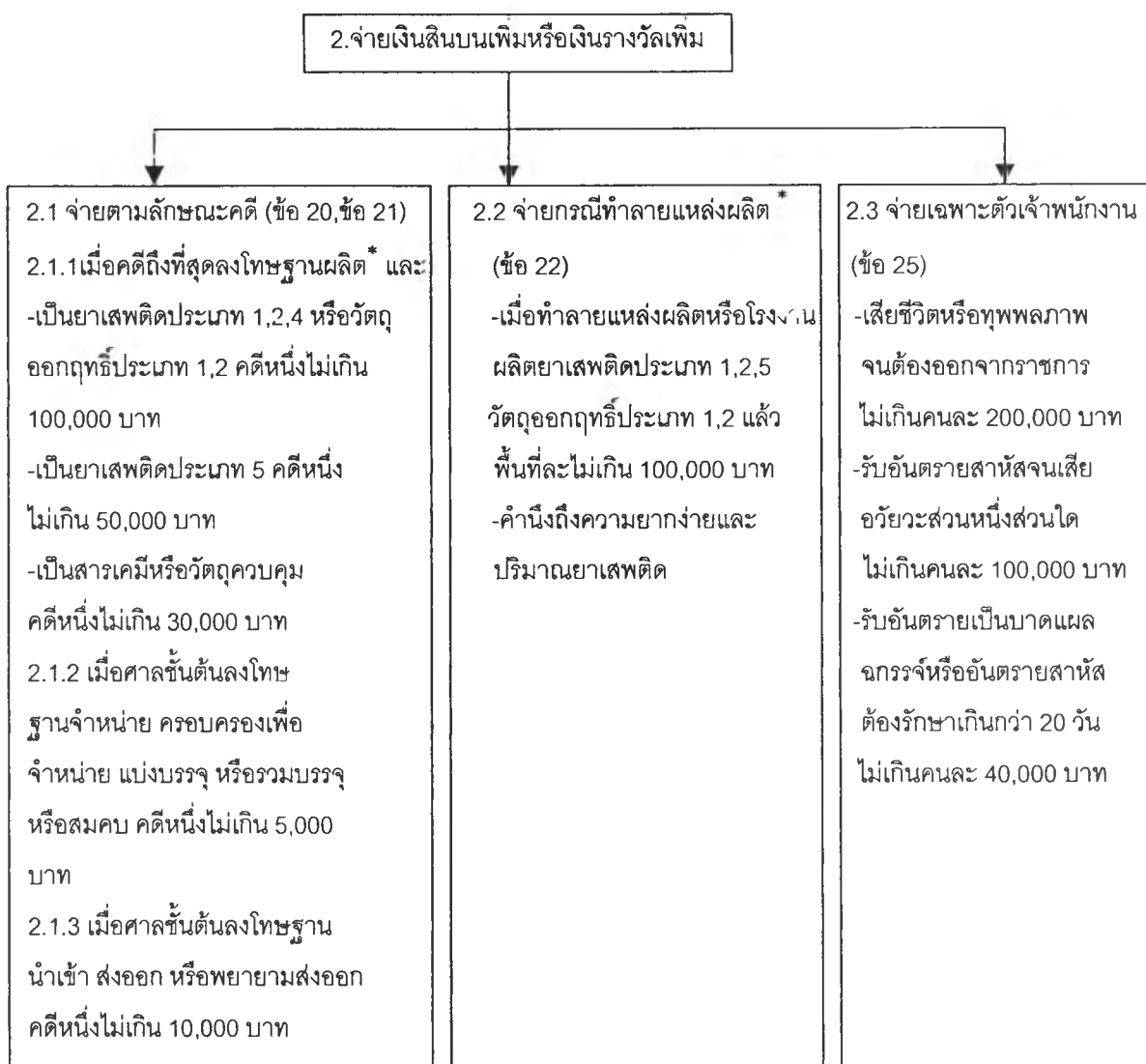

หมายเหตุ -ถ้ามีผู้แจ้งความนำจับ เจ้าพนักงานจะได้รับเงินรางวัล 35% ของเงินสินบน
-ถ้าไม่มีผู้แจ้งความนำจับ เจ้าพนักงานจะได้เงินรางวัลตามเกณฑ์การจ่ายเงินสินบน (ข้อ 19)

* -กัญชาหรือพืชกระท่อม จ่ายเฉพาะขณะจับกุมที่แห่ง และใช้เสพได้เท่านั้น (ข้อ 16)

-แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน หรือยาเสพติดอย่างอื่นที่ไม่เข้าเกณฑ์ ต้องหาสารบริสุทธิ์ ก็ให้จ่ายเป็นรายเม็ด หรือน้ำหนักตามที่รัฐมนตรีประกาศท้ายระเบียบ (ข้อ 17)

* ผลิต ในที่นี้ไม่รวมถึงการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุตามข้อ 6 (ข้อ 20 , ข้อ 22)

4.มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2534 เรื่อง การดำเนินคดีให้ครบทุกตัวบทกฎหมาย ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมายหลายฉบับให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดทุกตัวบทกฎหมาย หากได้พบเห็นหรือรู้ถึงการกระทำผิดให้ประสานงานปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดทุกตัวบทกฎหมาย” มติดังกล่าวนี้ถูกต้องตรงกับหลักกฎหมายอาญาในภาคปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำการทุจริตได้

5.มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2538 เรื่อง การแต่งตั้ง โยกย้าย การให้ความดีความชอบและการลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า “การแต่งตั้งโยกย้าย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เช่น สำนักงาน ป.ป.ส., กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ให้ส่วนราชการต้นสังกัดขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อประกอบการพิจารณาก่อนดำเนินการ โดยให้จำกัดเฉพาะการแต่งตั้งโยกย้ายเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดโดยตรง

กรณี ป.ป.ส. เห็นสมควรให้ความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ตามนโยบายหรือแผนงานด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้ ป.ป.ส. นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเป็นรายๆ ไป

กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐมีพฤติการณ์สวนทางกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้ ป.ป.ส. มีอำนาจในการเสนอต่อหน่วยต้นสังกัด เพื่อดำเนินการตามความเห็นของ ป.ป.ส. ต่อไป”

(4) อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในคดียาเสพติด

นอกจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) สังกัดนายกรัฐมนตรีที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามโดยตรงแล้ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่รักษากฎหมาย สืบสวนสอบสวนผู้กระทำความผิดทางอาญา ก็มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเช่นเดียวกัน โดยสำนักงาน ป.ป.ส. มีบทบาทด้านการประสานงานการป้องกันปัญหาเสพติด ส่วนบทบาทด้านการปราบปราม การสืบสวนจับกุม

ตลอดจนการสอบสวนดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดเป็นภารกิจหลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เนื่องจากในประเทศไทยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะเป็นคณะกรรมการกลางของรัฐบาลกลางคือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยเฉพาะการจับกุมผู้กระทำผิด แต่ว่าเจ้าหน้าที่ของ ป.ป.ส. ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีด้วยตนเอง จะต้องส่งผู้ต้องหาและของกลางให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนคดี และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการฟ้องร้องคดี ต่อไป ดังนั้นในประเทศไทย อำนาจการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักอีกหน่วยงานหนึ่งในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรียกว่ากองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีภารกิจ ทั้งการจับกุมและสืบสวนสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่ดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยใช้ชื่อว่า กองบัญชาการตำรวจยาเสพติด หรือ บช.ปส. ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2533 โดยในขณะนั้นเรียกว่า สำนักงานปราบปรามยาเสพติด กรมตำรวจ หรือ สปส.ตร. และได้เปลี่ยนเป็น กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด (บช.ปส.) ในปี พ.ศ.2535 ซึ่งการจัดตั้งในปี พ.ศ.2533 เป็นการรวบรวมเอาหน่วยงานในสังกัดกรมตำรวจในขณะนั้นหลายหน่วยงานเข้ามารวมกัน

นอกจากหน่วยงานดังกล่าว เจ้าหน้าที่ตำรวจของสถานีตำรวจนครบาลทุกท้องที่และสถานีตำรวจภูธรทั่วประเทศ ล้วนแต่มีอำนาจในการสืบสวนและจับกุมผู้กระทำผิดคดีเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งสิ้น เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการสืบสวนและจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายโดยตรง ดังนั้น เมื่อมีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่จับกุมผู้ต้องหานั้นไว้ และมีอำนาจควบคุมตัวไว้เพื่อทำการสอบสวน ระหว่างการสอบสวนอาจอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาชั่วคราว เมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีหน้าที่ในการส่งคดีต่อไป

สำหรับภารกิจของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงานตำรวจแห่งชาติคือ มีหน้าที่ดำเนินงานด้านการสืบสวนป้องกันปราบปรามยาเสพติด โดยหน้าที่หลักจะเป็นการสืบสวนปราบปรามกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย หรือเป็นกลุ่มผู้ค้ารายใหญ่ที่มีการดำเนินงานในลักษณะเป็นขบวนการ การสอบสวนคดีตามพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันปราบปรามผู้กระทำผิดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน นอกจากนี้จะ

ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ด้านการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เช่น การจัดระดมกำลังปราบปรามในพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง กล่าวโดยสรุป กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ซึ่งจัดตั้งตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ.2535 มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

1. ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามตัวบทกฎหมายอันเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และตามกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาที่พระราชอาณาจักร
2. ดำเนินการเพื่อให้มีการยึดหรืออายัดตามกฎหมายเกี่ยวกับการยึดหรืออายัด ทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
3. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่พระราชอาณาจักร
4. อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่พระราชอาณาจักร
5. ติดต่อประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว

ในส่วนการสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดนั้น เป็นหน้าที่รับผิดชอบของกองบังคับการสอบสวน ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกประเภทและคดีอื่นๆ ที่มีโทษทางอาญาที่พระราชอาณาจักร และสืบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งในและนอกราชอาณาจักร โดยแบ่งหน่วยงานออกเป็น 6 กองกำกับการ คือ

1. กองกำกับการอำนวยการ
2. กองกำกับการ 1 รับผิดชอบการสอบสวนคดียาเสพติดในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. กองกำกับการ 2 รับผิดชอบการสอบสวนคดียาเสพติดที่พระราชอาณาจักร ยกเว้นกรุงเทพมหานคร
4. กองกำกับการ 3 รับผิดชอบการตรวจทรัพย์สินเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินในเขตกรุงเทพมหานคร
5. กองกำกับการ 4 รับผิดชอบการตรวจทรัพย์สินเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินในเขตพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้
6. กองกำกับการ 5 รับผิดชอบการตรวจทรัพย์สินเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ

กองบังคับการสอบสวน ในสังกัดกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานในส่วนของการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะ รับผิดชอบสอบสวนคดีเกี่ยวกับยาเสพติดทั่วราชอาณาจักร และดำเนินการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดคดียาเสพติด ตลอดจนการปฏิบัติตามมาตรการในการปราบปรามยาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534

การสอบสวนคดียาเสพติดของกองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด มีจุดประสงค์หลักใน 2 แนวทางที่สำคัญ คือ

1. การสืบสวนสอบสวนขยายผลถึงตัวการใหญ่ หากมีนายทุนกลุ่มผู้ร่วมกระทำผิดที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงิน ยานพาหนะ ตลอดจนการสนับสนุนใดๆ ของกลุ่มผู้อยู่เบื้องหลัง
2. การสืบสวนสอบสวนในส่วนของการยึดทรัพย์สินของผู้ต้องหา หรือผู้กระทำความผิด หรือการดำเนินการใดๆ ตามพระราชบัญญัติในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น

การดำเนินการทั้งสองประการข้างต้น เป็นงานหลักของกองบังคับการสอบสวน ซึ่งการดำเนินงานของกองบังคับการสอบสวน โดยหลักคืองานสอบสวนคดี งานรองลงมาคืองานสืบสวนคดี การดำเนินงานก็จะมีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นำตัวผู้ต้องหาและของกลางในคดีมาส่งมอบเพื่อดำเนินการสอบสวนทางคดี อันเป็นลักษณะงานแบบตั้งรับในหน่วยงาน ซึ่งจำนวนคดีของกองบังคับการสอบสวนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี และงานในอีกลักษณะหนึ่งคือ การดำเนินงานเชิงรุก คือการออกไปดำเนินการขอโอนคดียาเสพติดจากพนักงานสอบสวนในท้องที่ซึ่งจะมีหลักเกณฑ์การพิจารณาของการรับโอนสำนวนคดียาเสพติดเป็นเฉพาะรายๆ ไป คือจะพิจารณาเฉพาะคดียาเสพติดที่เป็นรายใหญ่ คดีที่มีของกลางมาก หรือคดีที่มีพฤติการณ์ทางคดีที่น่าสนใจ ผู้ต้องหาเป็นคนสำคัญ ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น หรือการสอบสวนของพนักงานสอบสวนส่วนท้องที่เกิดความยุ่งยากมาก สิ่งเหล่านี้ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กับการรับโอนคดีของกองบังคับการสอบสวนโดยรวม หากคดียาเสพติดใดเข้าเกณฑ์ดังกล่าว ก็จะเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน กองบังคับการสอบสวน ดำเนินการขอโอนสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าวมาดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว หรือขอเข้าร่วมทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนท้องที่นั้น ซึ่งในปัจจุบัน

ทางกองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ได้ให้ความสำคัญในการขอโอนสำนวนการสอบสวนมากกว่าการขอเข้าร่วมเป็นพนักงานสอบสวนของท้องที่

กองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด หลักใหญ่ก็คือ การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอันเป็นการสอบสวนเฉพาะด้าน หรือสอบสวนเฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะ หรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติด ซึ่งการสอบสวนหลักใหญ่ๆ จะมีการปฏิบัติงานใน 2 ลักษณะคดี คือ

1. การสอบสวนในทางคดีอาญา คือการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ถึงความผิดของผู้ต้องหาที่ได้กระทำผิดไปในแต่ละคดี

2. การสอบสวนคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน คือการสอบสวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องหาทั้งที่เป็นของกลางในคดีและทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการยึดทรัพย์ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534

ลักษณะสำคัญโดยรวมคือ เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาที่กระทำผิดนั้นๆ แต่ในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของกองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด จะมีการดำเนินการสอบสวนทุกอย่างเหมือนกับการสอบสวนในชั้นสถานีตำรวจทั่วไป เพียงแต่แตกต่างกันในเรื่องรายละเอียดของการสอบสวน เพราะการสอบสวนของกองบังคับการสอบสวน จะเป็นการสอบสวนเฉพาะด้าน ดังนั้น ในการสอบสวนก็จะสอบให้ลึกลงไปรายละเอียดในส่วนสำคัญหลักๆ ดังนี้

- ก. การสอบสวนเพื่อโยงใยถึงเครือข่ายของผู้ร่วมกระทำผิดในขบวนการที่เกี่ยวกับยาเสพติด ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้จำหน่าย ผู้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อที่จะดำเนินการออกหมายจับกลุ่มบุคคลดังกล่าว หรือสอบสวนเพื่อใช้เป็นข้อมูลแนวทางในการสืบสวนสอบสวนเพื่อขยายผลต่อไป
- ข. การสอบสวนเพื่อดำเนินการอายัด หรือตรวจสอบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการดำเนินการต่างๆ ในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 นั้น ระเบียบการสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เป็นอำนาจของกองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเท่านั้น ซึ่งก่อนจะมีการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนของกองบังคับการ

สอบสวน จะต้องสืบสวนสอบสวนรายละเอียดในทางคดีอาญาต่างๆ ที่ได้รับคดี หรือที่ได้รับรายงาน ว่าจะสามารถดำเนินการอายัดหรือตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาในคดีนั้นๆ ได้หรือไม่ ซึ่งการสอบสวนดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างละเอียด รอบคอบและต้องมีความรัดกุม

อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน กองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดมีดังนี้ คือ

1. มีอำนาจสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และความผิดที่เกี่ยวข้องเนื่องทั่วราชอาณาจักร (กรณีกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดจับเอง หรือหน่วยงานต่างสังกัดจับกุมแล้วส่งตัวผู้ต้องหาและของกลางมาดำเนินคดีที่กองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด)

2. กรณีเจ้าหน้าที่ผู้จับกุมไม่ว่าจะเป็นของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด หรือหน่วยอื่นๆ ที่มีอำนาจจับกุมตัวผู้ต้องหาในคดียาเสพติดส่งพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุ หากผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเห็นควรส่งพนักงานสอบสวน กองบังคับการสอบสวน ไปร่วมเป็นพนักงานสอบสวนกับพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุ หรือขอรับสำนวนการสอบสวนมาดำเนินการสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ให้ขออนุมัติกรมตำรวจ (ตร.) ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 2 ข้อ 21b (10.5.3)

3. คดียาเสพติดที่ดำเนินการสอบสวนในส่วนท้องที่เกิดเหตุแล้ว หากต่อมาได้มีคำสั่งของเลขาธิการ ป.ป.ส. ให้ทำการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาในคดีแล้ว คดีนั้นจะต้องดำเนินการโอนอำนาจการสอบสวนมายังพนักงานสอบสวนของกองบังคับการสอบสวนทันที โดยทันทีที่มีคำสั่งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดจะทำเรื่องแจ้งให้พนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุส่งมอบสำนวนให้พนักงานสอบสวนกองบังคับการสอบสวนรับมาดำเนินการต่อ เพราะคดีที่มีการตรวจสอบทรัพย์สินจะเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน กองบังคับการสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 บทที่ 8 ข้อ 218 (10.5.4)

4. ความผิดตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 ยกเว้นมาตรา 30 , 31 เป็นอำนาจเฉพาะของพนักงานสอบสวน

กองบังคับการสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น พนักงานสอบสวนท้องที่หรือ หน่วยงานอื่น จะขออนุมัติเลขาธิการ ป.ป.ส. เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดในข้อหาสมคบหรือสนับสนุนตามมาตรา 6 , 8 ไม่ได้

(5) อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (เจ้าพนักงาน ป.ป.ช.)

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนจะขอเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) กับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) เนื่องจากรูปแบบของสองหน่วยงานนี้มีอำนาจในการสอบสวนคดีได้เองโดยตรง แต่สำหรับสำนักงาน ป.ป.ช. นั้นมีความพิเศษต่างจากสำนักงาน ป.ป.ส. คือสามารถสอบสวนคดีได้โดยตรง และถือว่าสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน จึงสามารถส่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลได้ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะประเภทของคดีที่เป็นกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวญผิดปกติ กรณีกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม โดยให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ร่วมเป็นคณะอนุกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งเทียบได้กับการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาในกรณีดังกล่าวมีความสมบูรณ์และสำนวนการสอบสวนมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้

แต่สำหรับสำนักงาน ป.ป.ส. นั้น มีปัญหาว่าอำนาจการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่ทำการสอบสวนในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดตามความใน มาตรา 14 ประกอบด้วยมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จะถือว่าอำนาจหน้าที่สอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามบทบัญญัติดังกล่าว ถือว่ามีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีในฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามความในมาตรา 2 (6) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ โดยกรณีดังกล่าวสำนักงาน ป.ป.ส. ได้มีหนังสือหารือไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมายคณะที่ 8) มีความเห็นสรุปความได้ว่าการสอบสวนตามมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

ไม่ใช่เป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ดังนั้นเมื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้ว จึงส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องทันทีไม่ได้

ตามที่กล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ลักษณะความผิดกรณีการทุจริตในวงราชการ กับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งสองความผิดนี้มีความรุนแรงเหมือนกัน เป็นความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศในทุกด้านเหมือนกัน ยิ่งไปกว่านั้น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นปัญหาที่แทรกตัวในทุกระดับชั้นของสังคม ซึ่งหน่วยงานทั้งสองต่างก็มีอำนาจในการสอบสวนคดีได้โดยตรง และความรุนแรงของปัญหาก็ไม่แตกต่างกัน แต่ในการดำเนินงานนั้นสำนักงาน ป.ป.ช. สามารถทำการสอบสวนและส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องคดีได้โดยตรง ต่างจากสำนักงาน ป.ป.ส. ทำให้การปฏิบัติงานของสำนักงาน ป.ป.ช. ดำเนินไปได้รวดเร็วเพราะมีมาตรการในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตเป็นพิเศษ ซึ่งทำให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย สมควรที่จะนำมาศึกษาเพื่อพัฒนาปรับปรุงบทบาทอำนาจหน้าที่การสอบสวนและดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การทุจริตเป็นปัญหาสำคัญที่บ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติที่สำคัญ เป็นปัญหาที่มีความร้ายแรง ซึ่งการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคม และหนึ่งในเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นคือการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทยของนิสิต นักศึกษา นักเรียน และประชาชน จนนำไปสู่เหตุการณ์ที่ทำให้สูญเสียชีวิตคนไทย ด้วยกันเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งหลังจากเหตุการณ์สำคัญดังกล่าว ทำให้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ อย่างจริงจังก็เริ่มมีความชัดเจนขึ้น รัฐบาลซึ่งมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จึงได้พิจารณาดำเนินการไปตามคำเรียกร้อง ความประการนี้มีปรากฏตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 113/2517 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2517 ว่า⁴¹

⁴¹ สุภีร์ รัตนาคินทร์, "จาก ป.ป.ป. สู่ ป.ป.ช.," *สุจริต* ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2543 – มกราคม 2544) : หน้า 19.

“ด้วยปรากฏว่ามีผู้ร้องเรียนกล่าวโทษข้าราชการตรงมาที่นายกรัฐมนตรีและสำนักนายกรัฐมนตรีมากมาย และมีการกล่าวอ้างว่ามีการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ อยู่เสมอ ซึ่งในบางกรณีก็เกี่ยวข้องกับข้าราชการหลายกระทรวง ทบวง กรม หรือรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลนี้มีเจตจำนงอยู่ว่า จะต้องป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการให้หมดสิ้นไปหรืออย่างน้อยก็ให้บรรเทาเบาบางลง

นายกรัฐมนตรีอาศัยอำนาจตามความในข้อ 9 (6) แห่งประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 จึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ โดยประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรมเจ้าสังกัด หรือรัฐวิสาหกิจโดยใกล้ชิด” นับแต่นั้น ภารกิจการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ก็อยู่ในความรับผิดชอบดำเนินการของคณะกรรมการที่เรียกว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. โดยปฏิบัติงานไปตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี ไม่มีกฎหมายรองรับ⁴²

โดยที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 66 บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดระบบงานราชการและงานรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพและพึงดำเนินการทุกทางเพื่อป้องกันและปราบปรามการแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ” ด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และเพื่อให้คณะกรรมการ ป.ป.ป. ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีกฎหมายรองรับ และคณะรัฐมนตรีจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในที่สุดสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็อนุมัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2518 เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518” มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 มีนาคม 2518

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นนโยบายสำคัญสำหรับรัฐบาลจะต้องดำเนินการต่อไปให้ได้ผลอย่างจริงจัง และในการนี้สมควรที่จะมอบหมายภาระหน้าที่อันนี้ให้แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นผู้รับผิดชอบ

⁴² ประสิทธิ์ ดำรงชัย, เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง จาก ป.ป.ป. ถึง ป.ป.ช.

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสำหรับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยบูรพา วันอาทิตย์ที่ 16 สิงหาคม 2541, หน้า 2 – 3.

ดำเนินการ และเพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไปตามมติของคณะกรรมการ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

แต่โดยที่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการ พ.ศ.2518 ได้ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในลักษณะที่ค่อนข้างรวบรัด กล่าวคือ ในการประชุมเพื่อพิจารณาผ่านร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ในวาระลงมติเป็นการประชุมในวันสุดท้ายของการปฏิบัติหน้าที่ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อให้กฎหมายฉบับนี้ออกให้ทันในขณะนั้น ในเวลาต่อมาจึงมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่มีอยู่เดิมและรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบต่อร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2530” ซึ่งประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 29 ตุลาคม 2530 เป็นต้นมา

ภารกิจด้านปราบปรามที่คณะกรรมการ ป.ป.ป. มีหน้าที่ปฏิบัติคือ การสืบสวนสอบสวน คดีวินัย และคดีอาญาเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ตลอดจนคดีเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐรั่วรัยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ เพื่อทราบข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ ตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการ มาตรา 13 (3) และมาตรา 20 ซึ่งจากภารกิจดังกล่าวของ ป.ป.ป. จะเห็นว่าการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งในด้านการปราบปราม เมื่อมีผู้ร้องเรียน หรือ ป.ป.ป. เห็นมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบ ป.ป.ป. ก็ต้องทำการสืบสวนสอบสวนหาความจริงให้ปรากฏ และหากปรากฏว่านอกจากเป็นความผิดทางวินัยหรือความผิดกรณี มีพฤติการณ์รั่วรัยผิดปกติแล้ว ยังเป็นความผิดทางอาญาด้วย ป.ป.ป. ก็ต้องสอบสวนทางอาญาให้ปรากฏความจริงเช่นกัน แล้วชี้มูลความผิดอาญานั้นว่ามีมูลหรือไม่ ซึ่งเทียบได้กับเป็นการสอบสวนเบื้องต้นให้ปรากฏข้อเท็จจริงที่คล้ายกับการไต่สวนมูลฟ้อง แต่อย่างไรก็ตาม ป.ป.ป. ไม่มีอำนาจชี้ขาดความผิดของการกระทำที่ปรากฏจากการสอบสวน ไม่ว่าคดีวินัยหรือคดีอาญา ซึ่งในทางอาญาจะแตกต่างกับอำนาจของพนักงานสอบสวนที่ทำการสอบสวนเพื่อชี้ขาดความผิดและเสนอบทลงโทษแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะภารกิจหลักของ ป.ป.ป. คือการตรวจสอบกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง

ตามระเบียบวินัยที่กำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ ซึ่งควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดมีการทุจริตและประพฤติมิชอบในหน้าที่ราชการ มิได้มีภาระหน้าที่ในการตรวจสอบกำกับดูแลการทำผิดอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐโดยตรง

แต่การกระทำผิดทางวินัยหรือมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติบางกรณีจะเป็นความผิดอาญาด้วย ดังนั้นเมื่อ ป.ป.ป. สอบสวนความผิดทางวินัยหรือร่ำรวยผิดปกติแล้วพบเป็นความผิดอาญาด้วย จึงให้ ป.ป.ป. มีอำนาจทำการสอบสวนทั้งคดีวินัยหรือคดีร่ำรวยผิดปกติและคดีอาญานั้นเกี่ยวเนื่องกันไป เพราะใช้พยานหลักฐานในการสอบสวนพิจารณามูลความผิดคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ จะต่างกันตรงที่คดีอาญาต้องหาพยานหลักฐานที่แน่ชัดและมีน้ำหนักมากเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาทำผิดอาญาจริงซึ่งจะเป็นหลักฐานใด ป.ป.ป. ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ ย่อมทราบกฎหมายและระเบียบวิธีปฏิบัติของหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้ถูกกล่าวหาในสังกัดอยู่ แต่มีอุปสรรคในการนำพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาดำเนินคดี เพราะ ป.ป.ป. ไม่มีอำนาจตรวจค้น ยึดอายัด หรือจับกุมบุคคลหรือสิ่งของใดได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการไม่ได้ให้อำนาจไว้ จึงต้องให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาดำเนินการให้ ในบางครั้งมีความจำเป็นจะต้องให้ได้พยานหลักฐานหรือจับกุมตัวผู้กระทำผิดในทันที มิฉะนั้นพยานหลักฐานอาจสูญหายหรือผู้กระทำผิดอาจหลบหนีไปได้ การที่ต้องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้โดย ป.ป.ป. ไม่มีอำนาจดำเนินการเองในทันที บางครั้งทำให้โอกาสในการได้พยานหลักฐานนั้นๆ หดหายไป ทำให้มีผลกระทบต่อ การสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหา เพราะขาดพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ส่งผลให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง หรือศาลพิพากษายกฟ้อง

การที่คณะกรรมการ ป.ป.ป. ส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาในทางปฏิบัติ สำนักงาน ป.ป.ป. จะมีหนังสือถึงอธิบดีกรมตำรวจพร้อมกับส่งรายงานการสืบสวนสอบสวนและเอกสารหลักฐาน ซึ่งก็คือการกล่าวโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 127 โดยพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นคณะกรรมการอาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลาออกไปอีกไม่เกินสามสิบวันก็ได้ เมื่อเห็นว่ามีเหตุผลอันสมควร แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดระยะเวลาการดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็ไม่มีผลบังคับในทางปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีบทลงโทษตามกฎหมาย และในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนกฎหมายไม่ได้บังคับว่าต้องใช้จำนวนการสอบสวนของ ป.ป.ป.

เป็นหลักเช่นเดียวกับการดำเนินการทางวินัยของต้นสังกัด ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงสามารถกำหนดแนวทางการสอบสวนใหม่ได้ ต้องสอบปากคำพยานบุคคลใหม่ ทำให้เกิดปัญหาพยานกลับคำให้การ ตลอดจนเป็นการดำเนินการที่ซ้ำซ้อน ประการสำคัญคือทำให้สำนวนการสืบสวนสอบสวนของ ป.ป.ป. ไม่ได้รับการสนองตอบเท่าที่ควร และในที่สุดทำให้คดีนั้น พนักงานสอบสวนสั่งไม่ฟ้อง ทั้งๆ ที่พยานหลักฐานในสำนวน ป.ป.ป. ที่ส่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการทางอาญานั้น ได้ผ่านการพิจารณากลับกรองในชั้นของคณะกรรมการ ป.ป.ป. และคณะกรรมการอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว นอกจากนั้น ทั้งอนุกรรมการและกรรมการส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ทางด้านการสอบสวนคดีอาญา หรือผ่านการวินิจฉัยคดีมามากมาย ทำให้การดำเนินคดีอาญาระหว่างพนักงานสอบสวนกับความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ป. จึงมีข้อแตกต่างกันเป็นอันมาก⁴³

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้การดำเนินงานของ ป.ป.ป. ในอดีตยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ระบบการตรวจสอบการทุจริตของ ป.ป.ป. ไม่มีความเหมาะสม กล่าวคือ ยังไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทุจริตโดยกลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก ป.ป.ป. ในอดีตขาดความเป็นอิสระและมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ค่อนข้างจำกัด ดังนั้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่เกิดจากการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้น ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้กำหนดให้มีบทบัญญัติเพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว เป็นผลให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2542 โดยเป็นองค์กรอิสระที่สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ที่ผ่านมาโครงสร้างระบบการบริหารของประเทศไทยที่ผ่านมาที่ยึดติดกับระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งความชำนาญเฉพาะด้านให้แก่แต่ละหน่วยงาน การจัดลำดับของอำนาจหน้าที่ให้ลดหลั่นกันลงมาและการควบคุมแบบบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทำให้การบริหารเป็นไปด้วยความล่าช้าเต็มไปด้วยขั้นตอน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานในลักษณะที่มองผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่กว่าผลประโยชน์ของหน่วยงาน สำหรับประเทศไทยนั้น มีองค์กรที่

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบอยู่หลายองค์กร แต่องค์กรเหล่านั้นยังมีปัญหาที่ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากยังเป็นองค์กรที่อาจถูกครอบงำโดยฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายข้าราชการประจำได้ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ฯลฯ จึงมีข้อเสนอทางวิชาการให้ยกฐานะขององค์กรควบคุมตรวจสอบเหล่านี้ขึ้นเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ

องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่วางระเบียบและควบคุมกิจกรรมบางอย่างภายในรัฐไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชน อันเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่ออย่างมากต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงตลอดถึงการจัดสรรการใช้ทรัพยากรของรัฐอันมีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

ลักษณะสำคัญขององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ คือ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุม วางกฎระเบียบในการดำเนินการแก่กิจกรรมบางประเภทในรัฐ ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการและที่เป็นกิจกรรมที่เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ รวมถึงตลอดถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎร และสมาชิกที่ประกอบเป็นองค์กรเหล่านี้มีความเป็นอิสระปลอดพ้นจากการแทรกแซงหรือการบังคับบัญชาจากหน่วยงานอื่น มีอิสระในการดำเนินการเอง

รัฐธรรมนูญใหม่ได้นำแนวความคิดเรื่ององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีการกำหนดให้องค์กรที่สำคัญมีฐานะเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ เช่น

1. องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่
2. องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระคุ้มครองผู้บริโภค
3. คณะกรรมการการเลือกตั้ง
4. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
5. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
6. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
7. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

แต่อย่างไรก็ตาม องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระก็มิใช่จะมีอิสระโดยปราศจากการตรวจสอบแต่อย่างใดไม่ ทั้งนี้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในกรณีที่มีพฤติการณ์ร้ายวร้ายผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในส่วนที่เกี่ยวกับการไต่สวนนั้น มีบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 301 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ดังนี้

- (1) ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภา ตามมาตรา 305
- (2) ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา 308
- (3) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
- (4) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 291 และมาตรา 296 ตามบัญชีและเอกสารประกอบที่ได้ยื่นไว้
- (5) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทุกปี และนำรายงานนั้นออกพิมพ์เผยแพร่ต่อไป
- (6) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้นำบทบัญญัติมาตรา 164 และมาตรา 265 มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติด้วย โดยอนุโลม

กล่าวโดยสรุป อำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 301 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 43 บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นไปใน 5 ลักษณะ คือ

1. การ (ไต่สวน) ถอดถอนจากตำแหน่ง (รัฐธรรมนูญมาตรา 303) พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 43 (1)

ได้แก่ การไต่สวนถอดถอนจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 303 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 58 แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 กล่าวคือ

การไต่สวน (ถอดถอน) ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร รองอัยการสูงสุด และผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง กรณีมีพฤติการณ์ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 303 วรรคสอง บัญญัติว่า “บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นด้วย”

มาตรา 305 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องขอตามมาตรา 304 แล้ว ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว”

2. การไต่สวนดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รัฐธรรมนูญมาตรา 308) พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 43 (2) และมาตรา 66

ได้แก่ การไต่สวนดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 308 และ พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 43 (2) และมาตรา 66 บัญญัติไว้ กล่าวคือ กรณีผู้เสียหายกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นร้ายผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 308 วรรคสอง กำหนดให้บังคับใช้กับกรณีที่บุคคลดังกล่าว หรือบุคคลอื่นเป็นตุลาการ หรือผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนด้วย

มาตรา 309 วรรคสอง บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 305 วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้ามาใช้บังคับโดยอนุโลม (หมายถึงการนำวิธีการไต่สวนมาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าวด้วย)

3. การไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ (รัฐธรรมนูญมาตรา 303) พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 43 (3) (4) และมาตรา 75 . มาตรา 77

ได้แก่ การไต่สวนกรณีกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด หรือ การไต่สวนกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าร่ำรวยผิดปกติ

4. การไต่สวนตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ได้แก่การไต่สวนตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ยื่นแบบแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าถูกต้องและมีอยู่จริง หรือจงใจไม่ยื่นแบบแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นแบบแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินโดยมีข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ รวมตลอดถึงการไต่สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ ทั้งนี้ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 294 วรรคสาม ให้นำบทบัญญัติมาตรา 305 วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม และมาตรา 296 บัญญัติให้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามที่บัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตด้วยโดยอนุโลม

5. การไต่สวนและวินิจฉัยกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 84 (ซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 66) กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญมาตรา 301 (1)) พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 43 (5) มาตรา 84 และมาตรา 88

ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีที่มีการกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 301 (3) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 84 ดังกล่าว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวน

นอกจากการไต่สวนใน 5 ลักษณะดังกล่าวแล้ว ในชั้นปฏิบัติการของสำนักงาน ป.ป.ช. ในปัจจุบัน คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังได้ดำเนินการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 89 และมาตรา 128 ดังกล่าวคือ

6. เรื่องไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา 89

นอกจากเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีคดีอีกประเภทหนึ่งที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถดำเนินการไต่สวนได้อีกคือ คดีตามมาตรา 89 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้แก่ คดีที่พนักงานสอบสวนส่งเรื่องมาให้ กล่าวคือ

ในกรณีที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 อันเนื่องมาจากได้กระทำการตามมาตรา 88 ให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้มีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ เพื่อจะดำเนินการตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ในการนี้หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่า เรื่องดังกล่าวมิใช่กรณีตามมาตรา 8 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องกลับไปยังพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

7. เรื่องไต่สวนตามมาตรา 128

การไต่สวนตามมาตรา 128 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นกรณีการไต่สวนเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน (เดิม) ของสำนักงาน ป.ป.ป. ซึ่งภายหลังเมื่อก่อตั้งสำนักงาน ป.ป.ช. แล้ว จึงโอนเรื่องร้องเรียนดังกล่าวมายังสำนักงาน ป.ป.ช. โดยให้การดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ที่กระทำมาแล้วเป็นอัน ใช้ได้ ซึ่งการไต่สวนตามมาตรา 128 นี้ มีวิธีการดำเนินการ เช่นเดียวกับการไต่สวนโดยทั่วไป กล่าวคือ หากการสืบสวนสอบสวนตามเรื่องเดิมของสำนักงาน ป.ป.ป. มีข้อมูลน่าเชื่อว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามข้อกล่าวหา เจ้าพนักงาน ป.ป.ช. เจ้าของเรื่องจะต้องสรุปข้อเท็จจริงเบื้องต้น หรือสำนวนการสืบสวน สอบสวน นำเสนอคณะกรรมการกฤษฎีกาประจำสำนักต่างๆ เสนอให้แต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติแล้วจึง จัดทำบันทึกเสนอขอแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน และดำเนินการไต่สวนต่อไปเช่นเดียวกับกรณีไต่สวน เรื่องอื่นๆ

บทบัญญัติในมาตรา 128 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 บัญญัติให้บรรดาเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ที่สำนักงาน ป.ป.ป. ได้รับไว้ก่อนที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ใช้บังคับ และอยู่ระหว่างการดำเนินการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยให้การดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ที่กระทำมาแล้วเป็นอันใช้ได้ ส่วนการดำเนินการต่อไปให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 44 บัญญัติห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนข้อเท็จจริงเสร็จแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่อันเป็นสาระสำคัญแก่การไต่สวน
- (2) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง และมูลกรณีแห่งการกล่าวหาเป็นเรื่องเดียวกัน

นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 86 และมาตรา 87 บัญญัติห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. รับหรือยกขึ้นพิจารณาคำกล่าวหา หรือเรื่องกล่าวหาที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้นำขึ้นพิจารณาโดยเด็ดขาดตามมาตรา 86 หรือไม่ห้ามโดยเด็ดขาด คืออาจไม่รับหรือยกขึ้นพิจารณาก็ได้ กล่าวคือ

มาตรา 86 ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. รับหรือยกคำกล่าวหาตามมาตรา 84 ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ขึ้นพิจารณา

- (1) เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญแห่งคดี หรือ
- (2) เรื่องที่ศาลรับฟ้องในประเด็นเดียวกันและอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลหรือที่ศาลพิพากษา หรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว

มาตรา 87 คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจไม่รับ หรือยกเรื่องกล่าวหาที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ขึ้นพิจารณาก็ได้

- (1) เรื่องที่มีลักษณะเป็นบัตรสนเท่ห์ ซึ่งไม่ระบุพยานหลักฐานชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้ หรือ
- (2) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหาและเป็นเรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หมวด 4 ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทนได้ โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้กำหนดระเบียบคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543 และได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้ว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง” หมายความว่า การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและมูลความผิด หรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติ ซึ่งเทียบได้กับ “การสอบสวน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่บัญญัติว่า การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษกระบวนการอันจะนำไปสู่การไต่สวนได้ จะต้องมีการกล่าวหา โดยคำกล่าวหา หรือคำร้องทุกข์ หรือมีเหตุอันควรสงสัยเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

เมื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ช. ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในฐานะเจ้าของเรื่องแล้ว จะต้องพิจารณาเรื่องกล่าวหาหรือเรียนดังกล่าว เพื่อทำความเข้าใจเห็นชอบคณะอนุกรรมการกลั่นกรองเพื่อมีมติ แล้วนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อมีมติในเรื่องกล่าวหาหรือเรียนดังกล่าวว่าจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด หรือเรื่องกล่าวหาหรือเรียนนั้นๆ อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ อย่างไร มีบทบัญญัติห้ามไม่ให้รับพิจารณาหรือไม่ เป็นการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ ข้อกล่าวหาหรือเรียนนั้นเป็นเรื่องกล่าวหาว่าปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร หรือไม่ ข้อกล่าวหาดังกล่าวมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไปหรือไม่เพียงใด สิ่งเหล่านี้จะต้องนำหลักเกณฑ์ในการพิจารณา รับเรื่องกล่าวหาหรือเรียนเป็นหลักปฏิบัติ และเมื่อพิจารณาครบถ้วนตามหลักเกณฑ์แล้ว เจ้าพนักงาน ป.ป.ช. เจ้าของเรื่องผู้รับผิดชอบจะต้องทำความเข้าใจเห็นเพื่อเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่อง

ร้องเรียนกล่าวหาดังกล่าว ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 45 โดยประกอบด้วย กรรมการ ป.ป.ช. หนึ่งคน พนักงานเจ้าหน้าที่ (ซึ่งก็คือเจ้าพนักงาน ป.ป.ช. เจ้าของเรื่อง) และหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

เมื่อตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องร้องเรียนกล่าวหาต่างๆ แล้วจะต้องดำเนินการแจ้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้สิทธิในการคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการไต่สวน จากนั้นที่ประชุมคณะกรรมการไต่สวนก็จะกำหนดประเด็นและแนวทางในการไต่สวน โดยดำเนินการไต่สวนพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ทั้งนี้ต้องดำเนินการไปตามแนวทางมติของคณะกรรมการดังกล่าว เมื่อได้ไต่สวนพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุตามประเด็นที่กล่าวหาโดยครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงาน ป.ป.ช. เจ้าของเรื่องจะต้องจัดทำบันทึกสรุปข้อเท็จจริงเบื้องต้น แล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบ เพื่อพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนว่าข้อกล่าวหาว่ามีมูลหรือไม่ จำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือไม่

กรณีไม่มีมูล ตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543 ข้อ 25 วรรคแรก ถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟังว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล และไม่อาจสืบหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ให้คณะกรรมการจัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ตามมาตรา 50 แห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 คือ จัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานกรรมการ โดยประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1. ชื่อและตำแหน่งหน้าที่ของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา
2. เรื่องที่ถูกกล่าวหา
3. ข้อกล่าวหาและสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริง
4. เหตุผลในการพิจารณาวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
5. บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
6. สรุปความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหา

กรณีมีมูล ตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543 ข้อ 25 วรรคสอง ในกรณีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล ให้คณะกรรมการไต่สวนเรียก

ผู้ถูกกล่าวหามาพบ และแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินห้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา

นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตรา 47 แห่งพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ยังบัญญัติให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง

เมื่อมีการรวบรวมพยานหลักฐาน และคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหา เสร็จแล้ว ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543 ข้อ 27 กำหนดให้คณะอนุกรรมการไต่สวนประชุมเพื่อพิจารณาว่า การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และหรือ การนำสืบแก้ข้อกล่าวหา มีน้ำหนักเพียงพอที่จะหักล้างพยานหลักฐานที่ปรากฏมากน้อยเพียงใด และพิจารณาลงมติว่า ข้อกล่าวหาจะมีมูลหรือไม่ แล้วจัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานกรรมการ

ในทางปฏิบัติ การจัดทำสำนวนการไต่สวนในชั้นคณะอนุกรรมการ จะเป็นสำนวนเดียวกับที่จะนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ได้ปรับเปลี่ยนเฉพาะในส่วนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความเห็นต่างไปจากคณะอนุกรรมการไต่สวน สำหรับในส่วนขงรายละเอียดในข้อเท็จจริงนั้น โดยปกติในการสรุปสำนวน ได้อ้างอิงพยานหลักฐานและพยานบุคคลจนเป็นที่ยุติแล้ว ข้อเท็จจริงจึงไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543 ข้อ 27 วรรคสอง บัญญัติว่า เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนเสนอสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วให้ถือว่า การไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วเสร็จ ส่วนข้อ 28 แห่งระเบียบดังกล่าว บัญญัติว่า เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาในสามสิบวัน

ตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 53 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาข้อกล่าวหาจากสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง และมีมติวินิจฉัยว่า ข้อกล่าวหาจะมีมูลหรือไม่ ในกรณีไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาเป็นอันตกไป

ส่วนบทบัญญัติมาตรา 56 (3) แห่ง พ.ร.บ. ดังกล่าว บัญญัติว่า ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยัง อัยการสูงสุด ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่า มีมูลความผิดทางอาญาหรือ ร่ำรวยผิดปกติและผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และบทบัญญัติมาตรา 97 แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ให้ถือว่า รายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง และบทบัญญัติมาตรา 97 วรรคสองบัญญัติว่า เมื่ออัยการสูงสุดเห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งให้ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้อัยการสูงสุดแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะกรรมการขึ้นโดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่าย จำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทน

ป.ป.ช. คือองค์กรหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการและการเมือง ซึ่งเป็นองค์กรที่มาแทน ป.ป.ป. โดยขยายภาระความรับผิดชอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ครอบคลุมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย และกำหนดวิธีการไต่สวนการพิจารณาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงให้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยทั่วไป ให้มีกระบวนการที่รวดเร็ว เป็นการแก้ไขจุดอ่อนต่างๆ ที่ ป.ป.ป. เคยประสบมาแล้วทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาการทุจริตในประเทศซึ่งมีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน⁴⁴ และนอกจากนี้ยังกำหนดให้สำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป เป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน สามารถส่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีอำนาจมากกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจอย่างเต็มที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญา จึงทำให้การปราบปรามการทุจริตดำเนินได้สมเจตนารมณ์ของกฎหมาย

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32 - 33.

(6) อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 160⁴⁵ ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ “เป็นพนักงานสอบสวน” เพื่อดำเนินคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการล้มละลาย หมายความว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกระบวนการวินิจฉัยคดีล้มละลายตามที่พระราชบัญญัติล้มละลายบัญญัติไว้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้น ยังมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนในความผิดอาญาที่เกี่ยวกับการล้มละลายด้วย

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย โดยมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้เฉพาะในความผิดอาญาที่เกี่ยวกับการล้มละลายเท่านั้น เช่น ลูกหนี้ล้มละลายยกยอกทรัพย์สินในคดีล้มละลาย เป็นต้น ความผิดอาญาอื่นนอกจากที่เกี่ยวกับการล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจสอบสวนและดำเนินคดีแต่อย่างใด

การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีฐานะเป็นพนักงานสอบสวน ทำให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจทำการสอบสวนเพื่อกำหนดความผิดและโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) มีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานโดยการเข้าไปในสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้นบุคคล สถานที่หรือสิ่งของ ยึดอายัดสิ่งของ ออกหมายเรียกหมายค้น หมายจับ และปล่อยชั่วคราวได้ ในความผิดอาญาที่เกี่ยวกับการล้มละลาย แต่แม้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเป็นพนักงานสอบสวนก็ตาม ก็ไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายนี้ หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่สอบสวนผู้เสียหาย ชอบที่จะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแทนได้⁴⁶

⁴⁵ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 160 บัญญัติว่า

“ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าลูกหนี้หรือผู้หนึ่งผู้ใดได้กระทำความผิดในทางอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นว่าไม่ควรฟ้อง ซึ่งแย้งกับเจ้าหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์ ให้ส่งสำนวนไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อสั่ง”

⁴⁶ ทวี กสิยพงศ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2523), หน้า 396.

เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหน้าที่สรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมทำความเข้าใจเสนอพนักงานอัยการโดยตรง และถ้าพนักงานอัยการมีความเห็นว่าจะไม่ควรฟ้องซึ่งแย้งกับความเห็นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ก็ให้ส่งสำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้นเสนออธิบดีกรมอัยการเพื่อมีคำสั่งชี้ขาด ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 160 เพื่อให้สำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้มีการตรวจสอบกลับกรอกก่อนฟ้องคดีและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา

จะเห็นได้ว่า การให้เจ้าพนักงานอื่นดังเช่นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ มีบทบาทเป็นพนักงานสอบสวน ย่อมทำให้เจ้าพนักงานอื่นนั้นมีอำนาจสอบสวน และดำเนินคดีอาญาตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อย่างเต็มที่

(7) ข้อแตกต่างระหว่างอำนาจหน้าที่ในคดีอาญาของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และ พนักงานสอบสวน

โดยหลักแล้ว การสอบสวนหรือการสืบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีลักษณะรูปแบบและวิธีการเช่นเดียวกับการสอบสวนหรือการสืบสวนคดีอาญาอื่นทั่วไป เพียงแต่ต้องการทักษะและความรู้ความชำนาญตลอดจนประสบการณ์ในการสอบสวนเฉพาะด้านมากกว่าคดีอาญาทั่วไปเท่านั้น ในทางหลักวิชาการแล้ว การสอบสวนจะอยู่ภายใต้หลักหรือแนวความคิดทางกฎหมายคือ หลักการปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมาตาม กฎหมายโดยไม่เกรงกลัวต่อข้อครหาใด ๆ และหลักการปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็ว ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสอบสวนคดีอาญาต่างๆ ซึ่งคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็ต้องยึดหลักการดังกล่าวเช่นกัน

ส่วนที่มีความแตกต่างกันก็คือ เรื่องของอำนาจการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. กับพนักงานสอบสวน คือ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้บัญญัติรับรองให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้ทำการจับกุมนั้นมีอำนาจทำการสอบสวนและควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มีฐานะเป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งโดยสภาพแล้วเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มีอำนาจทำการจับกุมสอบสวน

หรือควบคุมตัวบุคคลแต่อย่างใด แต่เมื่อกฎหมายรับรองให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จับกุมตัวผู้กระทำผิดได้ จึงจำเป็นต้องรับรองให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้ทำการจับกุมมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจจับกุมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นการสอบสวนเบื้องต้นเพื่อทราบข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิด เพื่อเป็นข้อมูลให้พนักงานสอบสวนเริ่มคดีอาญาและดำเนินคดีอาญาต่อไป ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ไม่ได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ทำการสอบสวนถึงการพิสูจน์ความผิด และเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษอย่างเช่น การสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังนั้น การสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จึงไม่อาจส่งให้พนักงานอัยการได้โดยตรง เพราะนอกจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ไม่ได้ให้อำนาจไว้แล้วยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญของการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เพราะเมื่อพิจารณาถ้อยคำของบทบัญญัติในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานตามที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น ก็คือการควบคุมซึ่งเป็นอำนาจหลักโดยมีความมุ่งหมายเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกจับในชั้นสืบสวนเท่านั้น กฎหมายมิได้บัญญัติให้อำนาจสอบสวนเพื่อดำเนินคดี ซึ่งก่อให้เกิดอำนาจควบคุมของพนักงานสอบสวนในระหว่างสอบสวนแต่อย่างใดไม่ เพราะถ้ากฎหมายมีเจตนารมณ์จะให้เจ้าพนักงานดังกล่าวมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีแล้ว เหตุใดจึงบัญญัติเป็นบทบังคับว่าเมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้ย่อมาความว่า เจ้าพนักงานดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มิใช่เป็นพนักงานสอบสวนผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อดำเนินคดีตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)

ส่วนอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เป็นการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานสำหรับทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษตามมาตรา 2 (11) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงมีลักษณะเป็นการชี้ขาดความผิดและชี้บทลงโทษ เพื่อฟ้องคดีตามกระบวนการดำเนินคดีอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนงานการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงสามารถส่งให้พนักงานอัยการฟ้องได้โดยตรง

2.4 เปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาของ ป.ป.ส. กับคดีอาญาทั่วไป และ ป.ป.ช. และ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.) เป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁴⁷ โดยพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวบัญญัติให้อำนาจในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ชัดเจน โดยให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจดำเนินการต่างๆ ได้หลายประการ เช่น เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ เพื่อตรวจ ค้น บุคคลหรือสถานที่ หรือสิ่งของ ยึด หรืออายัดยาเสพติด หรือสิ่งของ หรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด จับกุมบุคคลที่กระทำความผิด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สอบสวนผู้ต้องหา และมีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดมาให้อภัยคำ หรือส่งเอกสารวัตถุใดๆ เป็นต้น⁴⁸ ซึ่งการให้อำนาจต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นการให้อำนาจเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐาน

ส่วนอำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งถือเป็นอาญาแผ่นดินที่ ต้องสอบสวนดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวน แต่เนื่องจากยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศ จำเป็นต้องมีมาตรการและอำนาจในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามให้ได้ผลโดยเด็ดขาด และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น พระราชบัญญัตินี้จึงกำหนดให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับกุมผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมาย ยาเสพติด มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกิน 3 วัน เมื่อครบกำหนดเวลา 3 วัน หรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการต่อไป โดยมีให้ถือว่าการควบคุมตัวผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวน แต่ลักษณะของการควบคุมตัวผู้ถูกจับและการสอบความผิดดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะของการสอบสวนเบื้องต้นเท่านั้น เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.

⁴⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2354 มาตรา 14 วรรคแรก

⁴⁸ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2354 มาตรา 14 (1) - (5)

มีอำนาจหน้าที่เพียงสอบสวนเพื่อรวบรวมข้อมูลของการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับ ยาเสพติด เนื่องจากสำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มิใช่การสอบสวนของพนักงานสอบสวน สำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จึงไม่อาจเสนอต่อพนักงานอัยการได้โดยตรง จึงต้องส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนนำไปดำเนินการต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนและเกิดความล่าช้าในการสอบสวน

ตามที่กล่าวมาถึงลักษณะการดำเนินคดีอาญาของ ป.ป.ส. กับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป จะมีการดำเนินคดีอาญาที่ไม่แตกต่างกัน โดยต้องให้องค์กรของรัฐซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาโดยตรงเป็นผู้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครองในฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย ทำการสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริง พิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ แล้วส่งสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดี ซึ่งในปัจจุบันตามโครงสร้างศาลอาญาใหม่นั้น มีสำนักคดียาเสพติดซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับความผิดในคดียาเสพติดโดยตรง เนื่องจากปัญหาคดียาเสพติดที่ขึ้นสู่ศาลอาญามีเป็นจำนวนมากกว่าคดีความผิดทางอาญาประเภทอื่น จึงได้จัดตั้งสำนักคดียาเสพติดขึ้นมาเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว และการจัดตั้งสำนักคดียาเสพติดดังกล่าวยังทำให้คดียาเสพติดได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ ความรู้ และความชำนาญเฉพาะทางทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

แต่สำหรับสำนักงาน ป.ป.ช. นั้น สามารถสอบสวนคดีได้โดยตรง และถือว่าสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนโดยกฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งเทียบได้กับการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทนจึงสามารถส่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลได้ โดยให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ร่วมเป็นคณะอนุกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาในกรณีดังกล่าวมีความสมบูรณ์และสำนวนการสอบสวนมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ป.ป.ช. สามารถทำการสอบสวนและส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องคดี ได้โดยตรง ต่างจากสำนักงาน ป.ป.ส. ทำให้การปฏิบัติงานของสำนักงาน ป.ป.ช. ดำเนินไปได้ รวดเร็วเพราะมีมาตรการในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตเป็นพิเศษ ซึ่งทำให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

สำหรับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่กฎหมายกำหนดให้มีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนนั้น ทำให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจทำการสอบสวนเพื่อกำหนดความผิดและโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับการล้มละลาย ซึ่งถือว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีบทบาทเป็นพนักงานสอบสวนโดยตรง มีอำนาจสอบสวนและดำเนินคดีอาญาได้โดยลำพังเป็นเอกเทศ โดยมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนเพื่อกำหนดความผิดและโทษของการกระทำที่กล่าวหา และสรุปสำนวนสอบสวนพร้อมทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ควรสั่งฟ้อง เสนอต่อพนักงานอัยการโดยตรงเพื่อพิจารณาสั่งคดีว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ ทำให้การดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวกับการล้มละลายมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะได้ดำเนินการโดยเจ้าพนักงานผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องกฎหมายล้มละลาย

2.5 สภาพปัญหาและอุปสรรคการใช้อำนาจการสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาเสพติดในประเทศไทย

ในประเทศไทยหน่วยงานหลักในการดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นคณะกรรมการของรัฐบาลกลางคือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยเฉพาะ การจับกุมผู้กระทำความผิด แต่เจ้าหน้าที่ของ ป.ป.ส. ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีด้วยตนเอง จะต้องส่งผู้ต้องหาและของกลางให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนคดี และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการฟ้องร้องคดีต่อไป ดังนั้นการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงถือว่าเป็นข้อจำกัดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เกี่ยวกับการใช้อำนาจในการสอบสวนตามมาตรา 14 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจสอบสวน ตามความในมาตรา 14 ประกอบมาตรา 15 ซึ่งเมื่อพิจารณาทบทวนบัญญัติ ดังกล่าวแล้วมีปัญหว่า เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนผู้ต้องหาและผู้ถูกจับกุมตามมาตรา 14 (4) และ (3) ประกอบกับมาตรา 15 นั้น มีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบการสอบสวน เพื่อดำเนินคดีตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามความมุ่งหมายของการสอบสวน ตามความในมาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพียงใด

ในเรื่องนี้ได้มีความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับอำนาจการสอบสวนตามมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ปรากฏตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ สร.0601/1408 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2525 ซึ่งสรุปความเห็นไว้ดังนี้ "คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 8) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าว มีความเห็นว่า โดยที่บทบัญญัติแห่งมาตรา 14 (4) ได้กำหนดเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนไว้ว่า "สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด" ความในบทบัญญัติดังกล่าวจึงจะตีความหมายว่าเป็นอำนาจสอบสวนทั่วไปมิได้ ดังนั้น เมื่อกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจการสอบสวนผู้ต้องหา ก็จำเป็นต้องตีความว่า อำนาจสอบสวนตามมาตรา 14 (4) นี้ กฎหมายจำกัดให้มีอำนาจเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการสอบสวน "ผู้ต้องหา" เท่านั้น ทั้งนี้โดยมีผู้แทนสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด) และผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมตำรวจและกรมอัยการ) เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริง"

สำหรับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจการสอบสวนไว้ในมาตรา 14 ซึ่งเมื่อพิเคราะห์บทบัญญัติของมาตรา 14 นี้แล้ว จะเห็นได้ว่าความในมาตรานี้ทั้งหมดเป็นเรื่องที่กฎหมายให้อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการอื่นเพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษทั้งสิ้น นอกจากนี้ในมาตรา 15 ยังได้กำหนดไว้ชัดแจ้งด้วยว่า "เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามมาตรา 14 ให้ถือว่า กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้อำนาจตามมาตรา 14 (3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร..." ดังนั้น จึงถือได้ว่ากรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้อำนาจตามมาตรา 14 (3) เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจสอบสวนและดำเนินคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดได้ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 2 (6) และ (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบกับมาตรา 14 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ได้จำกัดอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับของบุคคลดังกล่าวไว้ในมาตรา 15 นี้เอง โดยกำหนดว่า "...และให้อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้

โดยมิให้ถือว่าการควบคุมตัวผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา" กล่าวคือ แม้ว่ากรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) จะเป็นพนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็ตาม แต่ก็มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เพียงสามวัน หลังจากนั้นแล้วต้องส่งตัวผู้ถูกจับให้แก่พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาควบคุมตัวต่อไป

สำหรับอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานมีข้อพิจารณาแตกต่างไปจากกรรมการ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ เพราะวรรคสองของมาตรา 14 บัญญัติว่า "เจ้าพนักงานตำแหน่งใด และระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วนให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนด ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการโดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น" ดังนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติของมาตรา 15 แล้ว เฉพาะเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) เท่านั้น จึงจะเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา 14 ที่เป็นปัญหานั้น กฎหมายบัญญัติกำหนดอำนาจ "สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด" ความในบทบัญญัตินี้ เห็นว่าจะแปลความหมายอย่างกว้างๆ ว่า เป็นอำนาจสอบสวนทั่วๆ ไปไม่ได้ เพราะคำทุกคำในกฎหมายย่อมต้องถือว่ามีความหมายทั้งสิ้น ในเมื่อกฎหมายให้มีอำนาจสอบสวนผู้ต้องหา ก็จำเป็นต้องตีความว่า มาตรา 14 (4) นี้ กำหนดจำกัดอำนาจไว้เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอบสวนบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ยังมีได้ถูกฟ้องศาลเท่านั้น

ในเรื่องปัญหาเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนตามมาตรา 14 และ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 นั้น บทบัญญัติในมาตรา 15 ได้อ้างอิงข้อความในมาตรา 14 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เชื่อมโยงไว้ เพราะฉะนั้น การตีความในปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการสอบสวนของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายระบุตำแหน่งและฐานะเป็นเจ้าพนักงานไว้ตามความในมาตรา 15 นั้น นอกจากจะพิจารณาถ้อยคำในมาตรา 15 แล้ว ยังต้องพิจารณาข้อความในมาตรา 14 ซึ่งมาตรา 15 อ้างอิงถึงด้วย สามารถแยกพิจารณาข้อความในมาตรา 15 ได้ดังนี้⁴⁹

⁴⁹ สง่า ดวงอัมพร, "ปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่สอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและ

(1) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ตามมาตรา 15 จำกัดอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์เพื่อกิจการตามมาตรา 14

โดยเหตุที่ข้อความตอนต้นของมาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า "เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตาม มาตรา 14 ให้ถือว่า...." ดังนี้

จากความนำของมาตรา 15 ดังกล่าวเห็นได้ว่า อำนาจของเจ้าพนักงานในฐานะหรือ ตำแหน่งต่างๆ ดังระบุในมาตรา 15 นั้น คงจำกัดอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย เพื่อประโยชน์ในการใช้อำนาจปฏิบัติการดังบัญญัติไว้ในมาตรา 14 (1) ถึง (5) เท่านั้น

(2) เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ซึ่งมาตรา 15 บัญญัติไว้

เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ซึ่งมีอำนาจตามมาตรา 15 คือ กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) นั้น มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้อธิบายความหมายเป็นบท นิยามไว้ดังนี้

"กรรมการ หมายความว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและหมายความ รวมถึงประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดด้วย"

"เลขาธิการ หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด"

"รองเลขาธิการ" ไม่มีบทนิยามความหมายไว้ แต่เมื่อมีบทนิยามอธิบายความหมายของ คำว่า "เลขาธิการ" ดังกล่าวแล้ว รองเลขาธิการ ก็ย่อมมีความหมายว่า รองเลขาธิการ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั่นเอง

"เจ้าพนักงาน หมายความว่า ผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้"

ดังนั้น เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่ง "กรรมการ" "เลขาธิการ" "รองเลขาธิการ" และ เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) จึงมีอำนาจและหน้าที่ตามความ ในมาตรา 15

ข้อสังเกต เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามที่มาตรา 15 บัญญัติไว้ นั้น จำกัดเฉพาะ เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) คือ เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมาย ให้จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น และการมอบหมาย ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจดังว่านั้น ย่อมเป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของ

คณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น ทั้งนี้ ตามความในวรรคก่อนท้ายของมาตรา 14

(3) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ตามมาตรา 15

อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ตามมาตรา 15 สามารถ แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ได้ในสาระสำคัญดังนี้

(ก) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร

มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) นั้น "มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร" เห็นว่า เจ้าพนักงานในฐานะและตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าวย่อมมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจดังระบุไว้ในมาตรา 14 เท่านั้น มิได้มีอำนาจหน้าที่ซึ่งให้ไว้แก่พนักงานสอบสวนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในทุกกรณี กล่าวคือ

กรรมการ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ มีอำนาจหน้าที่ดังเช่นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยจำกัดเฉพาะการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ในการ ปฏิบัติการตามมาตรา 14 ซึ่งความนำของมาตรา 15 บัญญัติไว้ดังที่ได้กล่าวในข้อ (1) ข้างต้น ดังนั้น กรรมการ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ จึงน่าจะมีอำนาจหน้าที่ทั้งหมดเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเฉพาะในกิจการตามมาตรา 14 (1) ถึง (5) เท่านั้น กล่าวโดยสรุปคือ

อำนาจตามมาตรา 14 (1) มีอำนาจเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ฯลฯ เพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัด ยาเสพติด ฯลฯ หรือจับกุมบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก ทั้งมีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่นั้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้ เพื่อปฏิบัติการดังกล่าวแล้ว เฉพาะในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบ

กับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

ดังนั้น อำนาจหน้าที่เพื่อปฏิบัติการในมาตรา 14 (1) ของกรรมการ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ ดังกล่าวนั้น เพื่อให้การปฏิบัติการดังกล่าวบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในอันที่จะปฏิบัติสิ่งเหล่านั้นมีอยู่อย่างไร มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ให้กรรมการ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ มีอำนาจเช่นนั้นด้วย

ส่วนเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) คือ ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการให้มีอำนาจจับบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โดยต้องทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งแต่เพียงบางส่วน คือ ตามมาตรา 14 (3) เท่านั้น ทั้งนี้ ตามนัยวรรคก่อนวรรคท้ายของมาตรา 14 ประกอบกับมาตรา 15 ที่บัญญัติให้เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายมีอำนาจตามมาตรา 14 (3) ไว้โดยเฉพาะเจาะจง โดยเหตุดังกล่าว จึงเห็นว่าเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) ตามที่มาตรา 15 บัญญัติไว้ นั้นคงมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร โดยมีขอบเขตจำกัดเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามมาตรา 14 (3) ซึ่งตนได้รับมอบหมายเท่านั้น

(ข) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนเป็นเวลาไม่เกินสามวัน

อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนเป็นเวลาไม่เกินสามวันนี้ เป็นอำนาจของกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับบุคคลตามความในมาตรา 14 (3) ซึ่งมาตรา 15 บัญญัติให้อำนาจไว้

อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับนี้ เป็นอำนาจหลักที่กฎหมายให้ไว้แก่เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งดังกล่าวแล้วแต่จะควบคุมไว้ได้ก็ต้องกระทำเพื่อวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกจับด้วย จะควบคุมผู้ถูกจับไว้โดยมิได้ทำการสอบสวนแต่อย่างใดนั้น การกระทำดังกล่าวย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการควบคุมผู้ถูกจับไว้โดย

ปราศจากอำนาจ อันอาจเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานนั้นๆ ถูกกล่าวหาฟ้องร้องทางแพ่ง อาญา และ วินัย ในความผิดหรือความรับผิดชอบหลายสถานได้

(ค) เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ตามมาตรา 15 มิใช่เป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบในการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ขอบเขตในการสอบสวนผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ซึ่งมาตรา 15 บัญญัติให้อำนาจไว้ นั้น มีปัญหาว่าจะทำการสอบสวนเพียงใด และจะมีผลให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และ เจ้าพนักงาน ฯลฯ อยู่ในฐานะที่เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนเพื่อดำเนินการ ตามความหมายของ "พนักงานสอบสวน" ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (6) หรือไม่

ตามปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาถ้อยคำของบทบัญญัติในมาตรา 15 ซึ่งบัญญัติว่า "และให้อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวน ฯลฯ" ดังนี้แล้ว ในเบื้องต้น จึงเห็นได้ว่าอำนาจควบคุมตัวดังว่่านั้นก็เพื่อทำการสอบสวนเฉพาะผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) เป็นสำคัญ นอกจากนั้น ข้อความในบทมาตรา 15 นี้ บัญญัติเชื่อมโยงต่อเนื่องกับข้อความที่ บัญญัติว่า "เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยัง พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป"

เมื่อพิจารณาถ้อยคำของบทบัญญัติในมาตรา 15 ดังกล่าวประกอบเข้าด้วยกัน เห็นได้ว่าการที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ไว้ นั้น ก็คือการควบคุมซึ่งเป็น อำนาจนำหรืออำนาจหลัก โดยมีวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกจับ ในชั้นสืบสวนเท่านั้น กฎหมายหาใช่บัญญัติให้อำนาจสอบสวนเพื่อดำเนินคดีซึ่งก่อให้เกิดอำนาจ ควบคุมของพนักงานสอบสวนในระหว่างสอบสวนแต่อย่างใดไม่ เพราะถ้ากฎหมายมีเจตนารมณ์ จะให้เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งดังกล่าว มีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามความหมาย ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน เพื่อดำเนินคดีแล้ว เหตุใดจึงบัญญัติเป็นบทบังคับไว้ว่า "เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้น ตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา" ซึ่งย่อมาความหมายว่า เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งดังบัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว มิใช่เป็นพนักงานสอบสวนผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน

ความผิดคืออาญา (ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด) เพื่อดำเนินคดีตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) แต่อย่างใดไม่

เมื่อเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งดังบัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มิใช่พนักงานสอบสวนตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว เจ้าพนักงานดังกล่าวก็หาไม่อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นซึ่งกระทำไปตามความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษตามความหมายของ "การสอบสวน" ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) และบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้ทุกกรณีไปไม่ แต่คงมีอำนาจโดยจำกัดเฉพาะการควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ไว้เพื่อทำการสอบสวนหรือจับคนที่ปากคำของผู้ถูกจับตั้งแต่วันนั้นไว้เท่านั้น

ส่วนการที่เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งดังกล่าวจะทำการสืบสวน หรือพิสูจน์ทราบว่ามีผู้กระทำความผิดคนอื่นและพยานหลักฐานใดในคดีนั้นอยู่ ซึ่งยังจับหรือรวบรวมพยานหลักฐานนั้นไม่ได้ ก็สามารถจะทำการสืบสวนจับกุมและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายทุกชนิดได้ตามอำนาจที่ให้ไว้ในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจในฐานะที่ตนเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย อันมีความเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ตามนัยมาตรา 2 (16) ประกอบด้วยมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งหมดมีอำนาจกระทำการดังบัญญัติไว้ในมาตรา 14 (1) ถึง (5) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวอีกด้วย

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว เจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว คือ กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น มีอำนาจเฉพาะการควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนเท่านั้น เพราะไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีความผิดอาญา (คดีตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด) ตามความในมาตรา 2 (6) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงไม่มีอำนาจทำการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการ

ทั้งหลายอื่น ๆ ตามนัยมาตรา 2 (11) และบทบัญญัติทั้งหลาย อันเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามความในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ ในทุกกรณีไป แต่มีอำนาจเฉพาะกิจการอันเกี่ยวกับการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามความในมาตรา 2 (6) และมาตรา 17 ประกอบด้วยอำนาจที่ให้ไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้วเท่านั้น

ข้อสังเกต อำนาจของกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ฯลฯ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เฉพาะที่เกี่ยวกับการควบคุมผู้ถูกจับ ตามมาตรา 14 (3) นั้น จะแตกต่างกับอำนาจสอบสวนผู้ต้องหาตามความในมาตรา 14 (4) กล่าวคือ

ประการแรก แตกต่างกันด้วยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวน คือ มาตรา 15 เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้ทำการสอบสวน คือ กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ส่วนเจ้าพนักงานผู้ซึ่งมีอำนาจสอบสวนผู้ต้องหาตามมาตรา 14 (4) นั้น คือ กรรมการ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ ส่วนเจ้าพนักงานตำแหน่งและระดับใดจะมีอำนาจสอบสวนผู้ต้องหา ตามมาตรา 14 (4) ซึ่งรวมถึงเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับตามมาตรา 14 (3) ก็จะต้องเป็นอำนาจที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการโดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้เป็นประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น ทั้งนี้ ตามความในวรรคก่อน วรรคท้ายของมาตรา 14

ดังนั้น ถ้าเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจจับตามมาตรา 14 (3) ไม่ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการให้มีอำนาจสอบสวนผู้ต้องหา ไว้ด้วยแล้ว หามีอำนาจดังว่านี้ไม่

ประการที่สอง แตกต่างกันด้วยความหมาย กล่าวคือ ความหมายของคำว่า “ผู้ถูกจับ” และ “ผู้ต้องหา” การสอบสวนผู้ถูกจับ แม้กฎหมายจะใช้คำว่า “ผู้ถูกจับ” ในทางทฤษฎีนั้น อาจเทียบได้กับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 , 84 , 85 ,86 และมาตรา 87 เป็นต้น ซึ่งใช้คำว่า “ผู้ที่จะถูกจับ” หรือ “บุคคลซึ่งจะถูกจับ” หรือ “ผู้ถูกจับ” เช่นกัน เหตุใดผู้ถูกจับอาจจะยังไม่มีฐานะเป็นผู้ต้องหา ก็เพราะการจับของเจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคแรก บัญญัติไว้ให้เจ้าพนักงาน

หรือราษฎรซึ่งทำการจับเพียงแต่ต้องแจ้งแก่ ผู้ถูกจับนั้นว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไปเท่านั้น กฎหมายมิได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับต้องกล่าวหาโดยจำต้องแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องถูกจับไว้แต่อย่างใด เพราะฉะนั้นผู้ถูกจับจึงอาจจะยังไม่ตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาตามความหมายของกฎหมายก็ได้

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัตินั้น ส่วนมากผู้ถูกจับมักจะต้องถูกกล่าวหา โดยการแจ้งข้อหาของเจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับในขณะที่ทำการจับหรือในขณะที่ทำการสอบสวน หรืออาจมีคำกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานในลักษณะของคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) และ (8) ไว้ก่อนแล้ว ผู้ต้องถูกจับจึงมีฐานะเป็นผู้ต้องหาตามความหมายของกฎหมาย

เพราะฉะนั้น ตามข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติแล้ว จึงเป็นการยากที่จะแยกความหมายของคำว่า “ผู้ถูกจับ” กับ “ผู้ต้องหา” ได้โดยเด็ดขาดว่า เมื่อใดจึงจะถือว่าบุคคลผู้ต้องถูกจับเป็นผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา หากจะแยกได้ก็เป็นเพียงหลักในทางทฤษฎีกฎหมายในความหมายที่ว่า ผู้ถูกจับตกอยู่ในอำนาจจับของเจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับตามที่กฎหมายกำหนดพฤติการณ์อันเป็นเหตุจับไว้ โดยยังมีได้มีการกล่าวหาผู้ถูกจับนั้นให้เป็นกิจลักษณะ อันจะมีผลให้เขาตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา ส่วนผู้ต้องหานั้นได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นกิจลักษณะโดยต้องถูกกล่าวหาเป็นผู้ต้องหาในความผิดที่กล่าวหานั้นต่อไป

ส่วนคำว่า “ผู้ต้องหา” นั้น หมายความว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ตามความหมายในมาตรา 2 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉะนั้น เมื่อผู้ใดกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำความผิดอาญาโดยมีมูลให้เจ้าพนักงานเชื่อได้ เช่นนั้น ผู้นั้นก็ย่อมตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาแล้ว เจ้าพนักงานหรือพนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจที่จะปฏิบัติการในทางคดีแก่ผู้ต้องหา เช่น ออกหมายเรียก จับ ควบคุม จัดการให้จับ จัดการให้ควบคุม ปล่อย หรือปล่อยชั่วคราว ฯลฯ ไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องนั้นๆ ก็ได้ รวมทั้งทำการรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ต้องหา ตลอดจนการดำเนินการทั้งหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานทุกชนิดแห่งคดี

ข้อสังเกต บุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องหานั้น อาจจะไม่ต้องถูกจับมาก่อนก็ได้ กล่าวคือ โดยมีคำกล่าวหาว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดไว้แล้ว แต่เจ้าพนักงานยังจับไม่ได้ดังกล่าวแล้ว

บางกรณี พนักงานสอบสวนอาจใช้อำนาจดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาโดยไม่มีการจับ เช่น พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนผู้ต้องหาเพียงแต่ผู้ต้องหาถูกเรียกหรือเข้าหาพนักงานสอบสวน หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนผู้ต้องหาโดยไม่มีการจับก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 เป็นต้น

(ง) เจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวน

อำนาจของกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจอีกประการหนึ่งตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ก็คือ อำนาจควบคุมซึ่งพอแยกข้อจำกัดและเงื่อนไขของอำนาจควบคุมตามมาตรา 15 นั้น ออกได้ในสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก ความมุ่งหมายของการให้อำนาจควบคุม มาตรา 15 ให้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน การให้เวลาควบคุมไว้เพียงสามวันนี้มีไว้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ซึ่งมีอำนาจควบคุมได้ไม่เกิน 7 วัน

ประการที่สอง ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามความในมาตรา 15 บัญญัติในลำดับต่อมามีความสำคัญว่า เมื่อครบกำหนดเวลาควบคุมดังกล่าว คือครบกำหนดเวลาควบคุมสามวันหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานในฐานะหรือตำแหน่งต่างๆ ตามความในมาตรา 15 ไม่มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) เกินกว่าสามวันเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกจับนั้นอีกต่อไป กฎหมายบัญญัติเป็นบทบังคับให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อทำการสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

ประการที่สาม มิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวน การควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าพนักงานตามมาตรา 15 นั้น มาตรา 15 บัญญัติว่า มิให้ถือว่าการควบคุมดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรืออีกนัยหนึ่ง อำนาจควบคุมผู้ถูกจับที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ไม่กระทบถึงกำหนดเวลาควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในคดีนั้น กล่าวคือ

โดยปกติพนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามความในมาตรา 87 ไว้ได้เท่าที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนไม่เกินเจ็ดวัน อำนาจควบคุมผู้ถูกจับของพนักงานสอบสวนตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอยู่อย่างไร ก็คงมีอยู่เช่นนั้น หากได้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยการใช้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าพนักงานตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวแต่ประการใดไม่

การที่แยกข้อจำกัดและเงื่อนไขแห่งการใช้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าพนักงานตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวออกได้เป็น 3 ประการนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าบทบัญญัติที่ให้อำนาจควบคุมของเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้วนั้น เจ้าพนักงานผู้ใช้อำนาจควบคุมมิได้ควบคุมผู้ต้องหาไว้ในฐานะที่ตนเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรืออีกนัยหนึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีนั้นแต่อย่างใด กฎหมายจึงบัญญัติว่า เมื่อควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวนภายในเวลาไม่เกินสามวันแล้ว จะต้องส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ให้ถือการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวน ฯลฯ ด้วย

การที่มาตรา 15 บัญญัติให้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับแก่เจ้าพนักงานเหล่านั้นไว้โดยมีข้อจำกัดและเงื่อนไขทั้งสามประการเช่นนั้น ก็เพื่อให้เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามให้ได้ผล กฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวนเป็นพิเศษ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะ สภาพ และพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิด พยานหลักฐานทั้งหลายทั้งปวงโดยละเอียด อันเป็นเจตนารมณ์ของบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้บรรลุถึงซึ่งเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ขึ้นบังคับใช้ โดยปรากฏเหตุผลตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว

2.6 ประสิทธิภาพการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในคดียาเสพติดนั้น มีขั้นตอนเช่นเดียวกันกับการดำเนินกับผู้ต้องหาในคดีอาญาทั่วไป ซึ่งการดำเนินการในคดียาเสพติดก็ยังคงปะปนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งจะเกิดความล่าช้าอันก่อให้เกิดผลเสียในรูปคดี และเป็นอันตรายแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น สาย พยาน และเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม และเกิดความยุ่งยากลำบากในการติดตามผลคดี

ซึ่งทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรียกว่า กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด (บข.ปส.) ซึ่งมีภารกิจในการจับกุมและสืบสวนสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะ แต่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน บข.ปส. ก็อาจถูกแต่งตั้งโยกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ ทำให้ขาดความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง งานจึงขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร การจับกุมก็สามารถดำเนินการได้ เท่าที่เป็นข่าวหรือสถิติของทางราชการ แต่ก็มีอีกจำนวนมากที่เล็ดลอดไปโดยไม่ถูกจับกุม ซึ่งการสอบสวนนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในการป้องกันและปราบปรามแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง ตรงไปตรงมา บริสุทธิ์ ยุติธรรม นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีข้อมูล ข่าวสาร ผู้ค้ายาเสพติดมักจะปรับเปลี่ยนวิธีการที่แยบยลอยู่ตลอดเวลา เช่น การใช้โทรศัพท์ติดต่อสั่งซื้อยาเสพติดโดยไม่ต้องพบหน้ากัน หรือการส่งเงินผ่านบัญชีธนาคาร การเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือชนิดของยาเสพติด ดังนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยเฉพาะ เช่น สำนักงาน ป.ป.ส. จึงเป็นหน่วยงานที่ติดตามข่าวสารการพัฒนา รูปแบบและวิธีการต่างๆ ของยาเสพติด ทั้งในรูปแบบของการค้า การจำหน่าย การเสพยาเสพติด และรูปแบบและชนิดของยาเสพติดที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. จึงมีความรู้ความชำนาญในเรื่องยาเสพติดเป็นอย่างดี เพราะจะต้องตามให้ทันต่อ รูปแบบการกระทำผิดที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ซึ่งการที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้เองต้องมอบให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาให้เป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่อยู่ในความรับผิดชอบของ ป.ป.ส. เนื่องจากสาเหตุดังนี้

(1) การแสวงหาพยานหลักฐาน

คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ผู้ค้ายาเสพติดมักจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดปัญหาในการสืบสวนจับกุม เนื่องจากผู้ค้ารายใหญ่รายสำคัญ หรือผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลังแต่ละรายนั้นมีความสลับซับซ้อน การสืบสวนเพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อนำตัวมาดำเนินคดี และสามารถลงโทษได้ตามกฎหมาย จึงถือเป็นเรื่องยากของเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกๆ ไป ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นอุปสรรคในการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น ปัญหาสำคัญในการพิสูจน์ความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด คือ ปัญหาด้านพยานหลักฐาน ตั้งแต่การแสวงหาหลักฐาน และเมื่อได้พยานหลักฐานมาแล้ว พยานหลักฐานนั้นจะต้องอยู่ในมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานด้วย เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา จึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยจะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบจนสิ้นสงสัยว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

ดังนั้น วัตถุประสงค์หรือพยานเอกสารที่ยึดได้จากผู้ต้องหา หรือที่เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมส่งมอบพยานหลักฐานเหล่านั้นย่อมมีประโยชน์ต่อคดี เช่น ยึดเอกสารเกี่ยวกับการจกรายการซื้อขายยาเสพติด หมายเลขโทรศัพท์ที่ใช้ในการนัดหมาย หรือในกรณีที่มีการล่อซื้อ และผู้ต้องหาเขียนใบราคายาเสพติดให้ผู้ซื้อไว้ เป็นต้น การสอบสวนจะต้องให้ผู้ต้องหารับรองในวัตถุประสงค์หรือพยานเอกสาร และทำการส่งลายมือของผู้ต้องหาที่ได้รับรองไว้นั้นไปพิสูจน์เปรียบเทียบกับลายมือของผู้ต้องหาที่ปรากฏในเอกสารอื่น เพื่อให้แน่ชัดว่าเป็นลายมือของผู้ต้องหารายนั้นๆ จริง ซึ่งต้องคำนึงเสมอว่าการที่ผู้ต้องหารับสารภาพในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องทำหลักฐานให้แน่นหนาและมีความรัดกุม เพื่อกันมิให้ผู้ต้องหากลับคำรับสารภาพในชั้นจับกุมในชั้นพิจารณาของศาล

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในเรื่องพยานหลักฐานในคดียาเสพติด คือ พยานผู้จับกุม พนักงานสอบสวนควรต้องให้มีรายละเอียดการสืบสวนความเป็นมาก่อนจะจับกุมและจะต้องให้มีรายละเอียดการสืบสวนพฤติการณ์ โดยเฉพาะหากมีประวัติหรือพฤติการณ์ของผู้ถูกจับกุม ก็ให้นำมาประกอบสำนวน แต่ปัญหาที่เกิดเสมอคือ พนักงานสอบสวนไม่บันทึกไว้ ดังนั้น จำเป็นจะต้องมีประวัติพฤติการณ์การกระทำความผิดไว้ สำหรับกรณีที่ผู้จับให้สายลับล่อซื้อและผู้จับเฝ้าดู หรือเห็นการล่อซื้อของสายลับ กรณีนี้ไม่เป็นปัญหาเนื่องจากเป็นประจักษ์พยาน ส่วนพยานแวดล้อม เช่น ประวัติผู้ค้า ผู้เกี่ยวข้องที่รู้เห็นและทราบ ส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนประกอบทำให้หลักฐานในคดีอ่อน สำหรับพยานล่อซื้อซึ่งกรณีดังกล่าวนี้เป็นปัญหามาก เพราะหากนำสายลับมาเบิกความก็จะกระทบต่อความปลอดภัยของสายลับ และส่งผลกระทบต่อสืบสวนจับกุมในคดีต่อไป ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนไม่มีความรู้ความชำนาญในการสืบสวนสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ก็จะทำให้หลักฐานในสำนวนการสอบสวนนั้นอ่อน ศาลอาจไม่รับฟังได้ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ ต้องใช้บุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ต้องทราบข้อมูล รวมถึงกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการปราบปรามยาเสพติด และเทคนิควิธีการในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้มีน้ำหนักในการรับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ ให้มากที่สุด

ดังนั้น การนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยกับพวกในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ควรปฏิบัติในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังต่อไปนี้⁵⁰

1. พยานวัตถุ เช่น ยาเสพติดของกลาง รถยนต์ที่ใช้ในการบรรทุกยาเสพติด พวกเคมีภัณฑ์ต่างๆ หรืออุปกรณ์การผลิตที่ยึดมากได้นั้น ต้องแสดงหลักฐานให้ศาลเห็นว่า พยานวัตถุดังกล่าวได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย มิใช่เป็นพยานวัตถุที่เจ้าหน้าที่ตรวจค้น จับกุม ได้จัดหาหรือทำขึ้นมาเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่อาจกระทำได้โดยแสดงความบริสุทธิ์ในตัวเจ้าหน้าที่ก่อน เข้าตรวจค้นจับกุม ต่อจากนั้นก็บันทึกภาพ V.D.O. หรือถ่ายภาพเคมีภัณฑ์ของกลางเหล่านั้นไว้ ก่อนที่จะมีการเคลื่อนย้าย ทั้งนี้อาจให้ผู้ต้องสงสัยเป็นผู้นำในการชี้ของกลางดังกล่าวด้วย

2. พยานเอกสาร ปกติมีแล้วมีหลายอย่างที่น่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อรูปคดี แต่ก็มีไม่น้อยที่เจ้าหน้าที่ผู้เข้าตรวจค้นจับกุมมองข้ามสิ่งเหล่านี้ไป เช่น

- ใบเสร็จสั่งซื้อเคมีภัณฑ์ต่างๆ หรืออุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนจนสูตรเคมีที่ใช้ในการผลิต ยาเสพติด

- ในกรณีจับกุมผู้ต้องหาได้ ควรทำบันทึกรายงานการจับกุมและคำรับสารภาพของผู้ต้องหาโดยละเอียดชัดเจน และต้องให้ผู้ต้องหาเขียนบันทึกเองและลงลายมือชื่อด้วย (ถ้าสามารถทำได้) เพื่อให้ศาลเห็นว่าจำเลยสมัครใจรับสารภาพจริง มิใช่เกิดจากการข่มขู่หรือถูกทำร้าย

- ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ยอมเขียนและลงลายมือชื่อในคำให้การรับสารภาพด้วยตนเอง ซึ่งอาจเป็นเพราะเขียนหนังสือไม่ได้ หรือเขียนได้แต่ไม่ยอมเขียน คงเพียงแต่ให้การด้วยวาจา เท่านั้น กรณีนี้เจ้าหน้าที่ต้องบันทึกคำให้การเองแล้วอ่านให้ผู้ต้องหาฟังพร้อมทั้งลงลายมือชื่อ หรือลายพิมพ์นิ้วมือ หรือประทับตรา หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเดียวกันนั้น ก็ได้

- เพื่อป้องกันมิให้จำเลยให้การปฏิเสธในชั้นศาลว่าที่ลงลายมือชื่อในคำให้การรับสารภาพ ในชั้นของพนักงานสอบสวนเพราะถูกทำร้ายหรือข่มขู่ นั้น อาจเตรียมการแก้ไขไว้ก่อน ดังนี้

⁵⁰ อรรถนพ ลิขิตจิตตะ, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส., หน้า 41 - 46.

- ให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อหลายแห่ง (เกิน 2 แห่งขึ้นไป) ในคำให้การหน้าเดียวกัน
- ถ่ายภาพผู้ต้องหาขณะลงลายมือชื่อ เพื่อให้เห็นว่าไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับ หรือขู่เชียวว่าจะถูกทำร้ายแต่ประการใด
- ลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอื่นๆ ที่ไม่ได้มีส่วนได้เสียในคดี นอกเหนือจาก พนักงานสอบสวนเจ้าของคดี

- บันทึกการสืบสวนสะกดรอยของผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก่อนมีการจับกุม เช่น ผู้ต้องหาได้ไปพบปะกับใครบ้าง มีประวัติการค้ายาเสพติดเหมือนกันหรือเปล่า ไปพบเมื่อใด ที่ไหน พร้อมกับถ่ายภาพหรือบันทึกวีดิทัศน์ ในส่วนของบันทึกการสืบสวนนี้เคยมีปัญหาว่าศาลไม่ยอมรับฟังเนื่องจากเจ้าหน้าที่เป็นผู้จัดทำบันทึกเหล่านี้เอง ทั้งสิ้น โดยจำเลยมิได้รับรู้ด้วย จึงอาจมีการกลั่นแกล้งจำเลยก็เป็นได้

ดังนั้น เพื่อให้ศาลยอมรับฟังบันทึกรายงานการสืบสวนดังกล่าว ควรให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสืบสวนสะกดรอย และผู้บังคับบัญชาที่นำเชือกข้อซึ่งรับทราบรายงานบันทึกนี้มาโดยตลอดนั้นไปเบิกความและรับรองบันทึกนั้นต่อหน้าศาล ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือ บันทึกรายงานการสืบสวนสะกดรอยเหล่านี้จะต้องมีการบันทึกและเก็บข้อมูลไว้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบซึ่งไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังได้

- บันทึกการจับกุมเจ้าหน้าที่ควรทำอย่างละเอียดและให้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงในโอกาสแรกที่สามารถทำได้ และให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมจริงๆ เท่านั้น เป็นผู้ลงลายมือชื่อจับกุม ส่วนผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมจับกุมไม่ควรลงลายมือชื่อด้วย เพราะไม่ว่าจะถูกอ้างเป็นพยานในศาลหรือไม่ เพราะถ้าถูกอ้างเป็นพยานแล้วอาจเบิกความเป็นพยานและขัดต่อความเป็นจริงที่พยานอื่นๆ ได้เบิกความไว้ ทำให้ศาลยกฟ้องในที่สุด

3. พยานบุคคล

- ฝ่ายโจทก์อาจนำสืบคำพยานในคดีเรื่องก่อนๆ ซึ่งไม่ใช่พยานหลักฐานโดยตรงในคดีที่มีการฟ้องร้องกัน แต่เป็นพยานหลักฐานที่มีความเกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงถึงคดีที่เกิดขึ้นในช่วงกระชั้นชิด ซึ่งนำไปสู่การนำสืบหาข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นแห่งคดีที่ฟ้องร้องกันโดยตรง

- มีการประสานและปฏิบัติงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานซึ่งต่างสังกัดกัน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมกับเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เพื่อทำการสืบสวนสะกดรอยคดีใดคดีหนึ่งเป็นต้น เพราะจะมี

ผลให้ศาลเชื่อว่าการสืบสวนหาข้อมูล การทำรายงานและการรับทราบ ข้อเท็จจริงต่างๆ ตามที่เจ้าหน้าที่ทั้งสองหน่วยงานกล่าวมานั้น เป็นความจริงและไม่ได้มีการทำพยานหลักฐานเท็จ เพราะถ้าจะทำอะไรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว เจ้าหน้าที่ทั้งสองหน่วยจะต้องร่วมมือกันทุจริต ซึ่งเป็น การเสี่ยงเกินไปที่จะกระทำเช่นนั้น และอาจถูกดำเนินคดีทั้งทางวินัยและทางอาญาหากความลับ ถูกเปิดเผยขึ้น

- คดีที่มีความสำคัญ แต่ประจักษ์พยานหรือพยานหลักฐานในคดีโดยตรงไม่มีเลย คงมีแต่ พยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษเพื่อผลในการ ปรานปรามยาเสพติด การให้ความสำคัญแก่คดีประการหนึ่งก็คือ การขอให้ผู้บริหารระดับสูง ผู้เกี่ยวข้องในคดีมาร่วมเบิกความเป็นพยานด้วย เพื่อให้ศาลใช้ดุลยพินิจ ในการชั่งน้ำหนักพยานที่ มีกำลังกันนั้น ว่าศาลควรจะเชื่อพยานหลักฐานฝ่ายใดที่ซึ่งเป็น เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ที่ไม่มีส่วน ได้เสียหรือโกรธเคืองกับจำเลย หรือศาลควรเชื่อพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยซึ่งไม่มีอาชีพเป็น หลักแหล่ง เป็นนักเลงอันธพาล ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกันดังกล่าวแล้ว ศาลคงต้องโน้มเอียงเชื่อถื พยานฝ่ายโจทก์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นฝ่ายโจทก์ต้องมีพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีอื่นๆ ที่มีน้ำหนักน่าเชื่อ ถือควรแก่การรับฟัง ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือสร้างพยานหลักฐานเท็จขึ้นมาได้ มาแสดงต่อศาลด้วย

- ในคดีที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอ ซึ่งหากดำเนินคดีต่อไปอาจถูกศาลยกฟ้องได้ ดังนี้ ฝ่ายเจ้าหน้าที่อาจจำเป็นต้องกันตัวผู้ร่วมกระทำผิดที่มีส่วนร่วมกระทำผิดนั้นขบที่สุด หรือผู้ซึ่งไม่ใช่ตัวการสำคัญในคดีบางคนมาเป็นพยานโดยเฉพาะ

- ในคดีที่มี "สายลับ" ศาลมักพิพากษายกฟ้องโดยอ้างว่าโจทก์ไม่สามารถนำสายลับมา เบิกความ เนื่องจากความปลอดภัยของสายลับและครอบครัว ปัญหาจึงมีว่าทำอย่างไรให้ศาล เชื่อว่าคดีนี้มี "สายลับ" จริงๆ และสายลับได้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่เรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ควรแสดงหลักฐานเอกสารของทางราชการที่มีการขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่ จะใช้สายลับ และต้องมีรายงานการปฏิบัติงานของสายลับและเจ้าหน้าที่ทุกขั้นตอน ขณะเดียวกัน ต้องไม่ลืมถึงการให้ความปลอดภัยช่วยเหลือแก่สายลับและครอบครัวด้วย

การรวบรวมพยานหลักฐานในคดียาเสพติด

ข้อหาผลิต

1. หลักฐานชั้นสืบสวนก่อนจับกุม

- รายงานการสืบสวนและสะกดรอย
 - พยานบุคคลที่เฝ้าจุดเห็นการกระทำ
 - รูปถ่าย หรือ วี.ดี.โอ. เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ต้องหา
 - เทปบันทึกเสียงการติดต่อทางโทรศัพท์ ฯลฯ
2. ถ่ายภาพที่เกิดเหตุก่อนเคลื่อนย้ายและเก็บร่องรอยต่างๆ ให้มากที่สุด
 - คราบเฮโรอีนที่ติดอยู่ตามฝา หรือพื้นห้อง
 - จำนวนของกลาง อุปกรณ์การผลิต
 3. รวบรวมอุปกรณ์การผลิตให้มากที่สุด
 - หม้อกรอง กระทะ อ่างที่ใช้เคี้ยว เต่า พัดลม สายยาง ตาชั่ง ฯลฯ
 - น้ำยาอาเซติกแอนไฮไดรด์ หรืออาเซติกคลอไรด์
 - น้ำยาเคมีอีเทอร์ หรือน้ำยาเคมีคลอโรฟอร์ม
 - ตรายี่ห้อต่างๆ ของบรรจุ
 4. เอกสารต่างๆ
 - สูตร หรือคู่มือการผลิต
 - หลักฐานการติดต่อลูกค้า การส่งยาเสพติด และหลักฐานการรับเงิน
(ในกรณีจะตั้งข้อหาผลิตเพื่อจำหน่าย)
 5. ทำแผนที่แสดงที่เกิดเหตุ

ข้อหานำเข้าหรือส่งออก

1. หลักฐานในชั้นสืบสวนและสะกดรอยก่อนจับกุม
2. ถ่ายภาพในที่เกิดเหตุก่อนที่ของกลางจะเคลื่อนย้าย เพื่อให้เห็นการนำเข้าหรือ ส่งออก
นอกราชอาณาจักร การชุกซ่อน การบรรจุ
 - กองคาราวานหรือยานพาหนะที่ขนของกลางจากเขตแดนประเทศพม่า
ประเทศลาว เข้ามาสู่เขตแดนประเทศไทย
 - เซฟ ซองลับ ที่ทำขึ้นเพื่อชุกซ่อน หรือภาชนะที่บรรจุของกลาง
 - จำนวนของกลาง
3. เก็บรวบรวมเอกสาร หีบห่อ สิ่งบรรจุ ตราเครื่องหมายและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม
 - หนังสือเดินทาง (Passport) บัตรประจำตัวชาวต่างประเทศ

4. ทำแผนที่แสดงอาณาเขตในการนำเข้าสู่ซึ่งของกลางในราชอาณาจักร หรือที่ซ่อนในขณะที่เข้าจับกุมไว้เป็นหลักฐาน
5. ศึกษากฎหมาย และวิธีการศุลกากรให้ละเอียดว่าเมื่อใดจึงถือว่าเป็นการนำเข้าหรือส่งออก

ข้อหาจำหน่าย

1. หลักฐานชั้นสืบสวนและสะกดรอย
 - รายงานการสืบสวนและสะกดรอย
 - พยานบุคคลที่เฝ้าจุดหรือที่เคยซื้อขายเสพติด
 - รูปถ่ายบุคคล สถานที่ ของกลาง ฯลฯ
2. เอกสารต่างๆ และหลักฐานสำคัญที่ใช้ยืนยันว่าได้ทำการจำหน่าย
 - ธนบัตรที่ใช้ในการล่อซื้อที่เจ้าหน้าที่ได้ทำเครื่องหมายไว้
 - จดหมายติดต่อก
 - บัญชีของกลางหรือตราสารที่ใช้จ่ายในการแลกเปลี่ยนของกลาง
 - จำนวนของกลาง
3. ทำแผนที่แสดงการจำหน่ายหรือสั่งซื้อ

ข้อหาครอบครอง

1. หลักฐานชั้นสืบสวนและสะกดรอย
2. ภาพถ่ายขณะเกิดเหตุก่อนการเคลื่อนย้ายของกลาง ให้เห็นลักษณะการซุกซ่อนหรือเก็บของกลาง
3. หลักฐานที่จะใช้ยืนยันได้ว่าผู้ต้องหาทราบว่าของกลางเป็นยาเสพติดและขณะเกิดเหตุของกลางอยู่ในครอบครองของผู้ต้องหา
4. ของกลางมีน้ำหนักปริมาณสุทธิเท่าใด เพื่อพิจารณาข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายว่าครอบครองเพื่อจำหน่าย
5. แผนที่แสดงที่เกิดเหตุ

ข้อหาเสพ

1. หลักฐานชั้นสืบสวนและสะกดรอย
2. รวบรวมอุปกรณ์การเสพให้ครบถ้วนที่สุด
3. ต้องมีพยานมาสืบว่าได้เสพเข้าสู่ร่างกายอย่างไร

(2) ความล่าช้าในการดำเนินคดี

การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนมักมีความล่าช้า นั้น มีสาเหตุอยู่ 2 ประการ คือ

2.1 วิธีปฏิบัติในการสอบสวน

โดยหลักแล้วการสอบสวนหรือการสืบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีลักษณะรูปแบบและวิธีการเช่นเดียวกับการสอบสวนหรือการสืบสวนคดีอาญาอื่นทั่วไป เพียงแต่ต้องการทักษะความรู้ความชำนาญตลอดจนประสบการณ์ในการสอบสวนเฉพาะด้านมากกว่าคดีอาญาทั่วไป โดยการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น จะต้องสอบให้ลึกถึงรายละเอียดสำคัญ คือ การสอบสวนเพื่อโยงใยถึงเครือข่ายของผู้ร่วมกระทำผิดในขบวนการยาเสพติด ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง เพื่อดำเนินการจับกุมหรือเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการสืบสวนต่อไป และการสอบสวนในประการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การสอบสวนเพื่อดำเนินการอายัดหรือตรวจสอบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่การสอบสวนในกรณีนี้ ระเบียบของกรมตำรวจกำหนดให้เป็นอำนาจของกองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเท่านั้น

ประการสำคัญในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประการหนึ่งคือ การแจ้งข้อกล่าวหาให้กับผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องอธิบายข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมทราบและเข้าใจข้อกล่าวหาดีเสียก่อน ตามกฎหมายนั้น การแจ้งข้อกล่าวหาเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำการแจ้งให้กับผู้ต้องหาทราบเสียก่อนที่จะทำการสอบสวนในคดีนั้น และโดยมากผู้จับกุมมักจะตั้งข้อกล่าวหาผิด เนื่องจากผู้จับกุมจะตั้งข้อกล่าวหาตามรูปการของการกระทำผิด เช่น ผู้กล่าวหาจับกุมผู้ค้ายาเสพติด ก็จะตั้งข้อกล่าวหาว่า "ชายหรือจำหน่ายยาเสพติดให้โทษโดยไม่ได้รับอนุญาต" ซึ่งข้อหาที่ถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ "มียาเสพติดให้โทษประเภท...ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่ายโดยผิดกฎหมาย" ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาที่มีความสำคัญในทางสอบสวนมาก เพราะการตั้งข้อกล่าวหาผิดใน

ชั้นสอบสวน อาจทำให้ผู้ต้องหาหลงข้อต่อสู้ หรือไม่ได้แจ้งข้อหาให้ครบทุกประเด็นในคดี อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีได้

การสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาเสพติดก็มีหลักเกณฑ์และการสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพียงแต่การสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่กระทำผิดเกี่ยวกับคดีอาญาเสพติดนั้น เป็นการสอบสวนเฉพาะด้าน ซึ่งการสอบสวนคดีอาญาเสพติดจะมีรายละเอียดที่แตกต่างจากการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป คือ ⁵¹

2.1.1) ให้ทำการสอบสวนถึงประวัติของผู้ต้องหาให้ได้รายละเอียดให้มากที่สุด การสอบสวนให้ปรากฏถึงอาชีพ การศึกษา ครอบครัว บิดามารดา ญาติพี่น้อง ภรรยา มีอาชีพและอยู่ที่ไหน ผู้ต้องหาเคยมีประวัติต้องโทษหรือไม่ อย่างไร สิ่งที่สำคัญในการสอบสวนคือสอบสวนให้ถึงการประกอบอาชีพของผู้ต้องหา รายได้ที่ผู้ต้องหาได้มาจากการประกอบอาชีพเป็นอย่างไร ซึ่งการที่ต้องสอบสวนถึงประเด็นเรื่องรายได้และอาชีพนั้น เนื่องจากปัจจุบันมีการดำเนินการกับผู้ต้องหาในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการยึด อาศัยทรัพย์สินของผู้ต้องหาตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดยาเสพติด พ.ศ.2534

2.1.2) สอบสวนให้ทราบถึงพฤติการณ์ที่ผู้ต้องหาถูกจับกุมในคดี ซึ่งการสอบสวนจะต้องปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้ วัน เวลาที่เกิดเหตุ ผู้ต้องหาได้ชนสงยาเสพติด หรือกำลังทำการซื้อขายติดต่อกับใคร ที่ไหน ใช้วิธีการอย่างไร ในขณะที่ผู้ต้องหาถูกจับกumnั้น ผู้ต้องหา กำลังทำอะไรอยู่ ของกลางอยู่ที่ไหน มีจำนวนเท่าใด เจ้าหน้าที่ตำรวจได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบอย่างไร ผู้ต้องหาให้การอย่างไร และผู้ต้องหาได้ทำบันทึกหรือลงลายมือชื่อในเอกสารใดบ้าง

2.1.3) สอบสวนให้ทราบถึงพฤติการณ์ก่อนจับกุมผู้ต้องหาในคดี การสอบสวนจะต้องปรากฏในรายละเอียดต่อไปนี้ มีการตกลงในการขนส่งหรือซื้อขายจำหน่ายหรือแจกจ่ายอย่างไร ตั้งแต่เมื่อไร ผู้ต้องหาเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในคดีนี้ได้อย่างไร ผู้ใดแนะนำหรือเข้ามาชักชวน

⁵¹ ปฐมพร ลือเสียง, "การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณี กองบังคับการสอบสวน กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด," (วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหามบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.2541), หน้า 61 - 65.

ติดต่อ การติดต่อตกลงเจรจาเริ่มขึ้นเมื่อไร ที่ไหน การติดต่อระหว่างกันใช้วิธีการอย่างไร ใช้โทรศัพท์ หรือวิทยุติดตามตัวหรือไม่ อย่างไร ข้อตกลงเรื่องผลประโยชน์ในเรื่องยาเสพติดครั้งนี้เป็นอย่างไร การสอบสวนประเด็นเหล่านี้ก็เพื่อให้ทราบถึงผู้บงการที่อยู่เบื้องหลัง การสอบสวนผู้ต้องหาจะต้องพยายามสอบถามผู้ต้องหาให้ได้ว่าผู้ใดคือผู้ขายที่แท้จริง

2.1.4) การสอบสวนคดีที่เกี่ยวข้องหรือมีลักษณะเป็นการกระทำผิดที่เป็นขบวนการ การสอบสวน พนักงานสอบสวนควรจะทำการแบ่งฝ่ายของผู้ที่ร่วมกระทำผิดในคดีนี้เป็นฝ่าย เช่น ใครเป็นผู้ซื้อ ใครเป็นผู้ขาย ใครเป็นผู้ขนส่ง ผู้ผลิต ผู้สนับสนุน ผู้ต้องหาได้รับผลประโยชน์จากใคร อย่างไร เหตุผลที่ต้องตั้งคำถามลักษณะนี้ ก็เพื่อเป็นการง่ายในการ สอบสวน เพราะการสอบสวนคดียาเสพติดโดยมากแล้ว ในคดีใหญ่จะมีผู้ร่วมกระทำผิดที่มีเครือข่ายโยงใยทั้งที่ถูกจับได้และที่หลบหนีและอยู่เบื้องหลัง และการสอบสวนในลักษณะนี้สามารถทำให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดยาเสพติด พ.ศ.2534 ได้

2.1.5) การสอบสวนเรื่องการติดต่อระหว่างผู้กระทำผิดในคดีนั้น ต้องสอบสวนให้ชัดว่าผู้กระทำผิดใช้วิธีการติดต่อกันอย่างไร การใช้โทรศัพท์ การชำระเงินค่าจ้างให้โดยวิธีการใดมีการชำระเงินผ่านบัญชีธนาคารหรือไม่ อย่างไร

2.1.6) การสอบสวนถึงตำหนิรูปพรรณของผู้ร่วมกระทำผิดที่ผู้ต้องหาขัดทอดจะต้องทำการสอบสวนให้ได้รายละเอียดว่าบุคคลที่ถูกผู้ต้องหาขัดทอด เป็นบุคคลลักษณะอย่างไร อายุประมาณเท่าใด รูปร่างอย่างไร สูงแคไหน ผิวสีอะไร ลักษณะการแต่งกาย เครื่องประดับตามร่างกายมีหรือไม่อย่างไร ยานพาหนะที่ใช้ยี่ห้อและหมายเลขทะเบียนอะไร ที่อยู่ภูมิลำเนาหรือแหล่งที่พบเห็นประจำอยู่ที่ไหน มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อหรือไม่ และในการสอบสวนนั้นต้องระบุให้ชัดว่าหากเห็นอีกครั้งสามารถจำได้ และหากพนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนจนปรากฏชื่อและนามสกุลจริงของผู้ร่วมกระทำผิดที่ผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวหาขัดทอดแล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการขอคัดสำเนาทะเบียนบ้านและรูปถ่ายของผู้ร่วมกระทำผิดนั้นๆ และนำรูปถ่ายของผู้ร่วมกระทำผิดนั้นมาให้ผู้ต้องหาทำการชี้รูปถ่ายและทำการบันทึกปากคำไว้เพื่อเป็นหลักฐานในทางการสอบสวน

2.1.7) การสอบสวนในคดียาเสพติดจะต้องมีการสอบสวนสองภาค คือภาคแรกจะต้องสอบสวนให้ชัดว่า ใครสืบสวนอย่างไร จับกุมผู้ต้องหาได้อย่างไร ซึ่งภาคแรกนี้เรียกว่าภาคที่เกิดเหตุ ภาคสองจะต้องเป็นเรื่องสาเหตุและมูลเหตุจงใจให้ผู้ต้องหากระทำผิด ซึ่งจะต้องทำ

การสอบสวนผู้ต้องหาให้ได้ความว่า เหตุใดผู้ต้องหาจึงเข้ามาร่วมกระทำผิดและควรให้ผู้ต้องหาเขียนคำรับสารภาพสั้นๆ ด้วยลายมือของผู้ต้องหาเองเกี่ยวกับเหตุการณ์ในคดีและสาเหตุการกระทำผิด

2.1.8) การสอบสวนถึงทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ต้องหาและภรรยา หรือผู้เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์ เงินสด บัญชีเงินฝากตามธนาคาร ยานพาหนะต่างๆ ที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์ จะต้องสอบให้ชัดว่าได้มาอย่างไร มีราคาเท่าไร มีทรัพย์สินรายการใดบ้างที่ผู้ต้องหาได้ใช้เงินจากการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไปซื้อหรือแลกเปลี่ยนมา

2.1.9) พนักงานสอบสวนจะต้องทำการอธิบายกฎหมายพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดยาเสพติด พ.ศ.2534 ให้ผู้ต้องหาทราบว่า เจ้าพนักงานจะต้องยึดทรัพย์สินตามกฎหมายดังกล่าว และถามความสมัครใจของผู้ต้องหาว่า ผู้ต้องหาสมัครใจให้ยึดทรัพย์สินรายการใดบ้างหรือไม่ หรือโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินรายการใด

2.1.10) การสอบสวนพยานแวดล้อมกรณี เพื่อเป็นการสนับสนุนรองรับคำประจักษ์พยานผู้กล่าวหาและจับกุม ตลอดจนรองรับคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเพื่อให้คำพยานต่างๆ มีน้ำหนักมากขึ้น เช่น ก่อนเกิดเหตุ ผู้ต้องหาสมคบมั่วสุมกันที่โรงแรมใด เมื่อผู้ต้องหารับสารภาพแล้ว พนักงานสอบสวนควรจะต้องทำการสอบสวนพยานเจ้าหน้าที่โรงแรมให้ได้รายละเอียดการเข้ามาพักในโรงแรม การเข้าออกโรงแรม ฯลฯ

2.1.11) พนักงานสอบสวนจะต้องรู้ว่าวัตถุพยานหรือพยานเอกสารที่ยึดได้จากผู้ต้องหา กิติ หรือที่เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมส่งมอบกิติ ย่อมมีผลประโยชน์ต่อคดี เช่น ยึดเอกสารเกี่ยวกับการจกรายการซื้อขายยาเสพติด หมายเลขโทรศัพท์ที่นัดหมาย หรือกรณีที่มีการล่อซื้อ และผู้ต้องหาเขียนใบราคายาเสพติดให้ผู้ซื้อไว้ เป็นต้น การสอบสวนจะต้องให้ผู้ต้องหารับรองในวัตถุพยานหรือพยานเอกสาร และทำการส่งลายมือของผู้ต้องหาไปพิสูจน์เปรียบเทียบลายมือของผู้ต้องหา จะต้องระลึกเสมอว่า การที่ผู้ต้องหารับสารภาพในชั้นสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องทำหลักฐานให้หนาแน่นและรัดกุม เพื่อกันมิให้ผู้ต้องหากลับคำรับสารภาพในชั้นพิจารณาของศาล

2.1.12) การสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาขัดทอดถึงผู้อื่นว่า ได้ร่วมกระทำผิดและได้หลบหนีไป หากไม่มีหลักฐานอื่นประกอบคงมีแต่คำขัดทอดอย่างเดียว ไม่ควรตั้งเป็นผู้ต้องหาหรือขออนุมัติ

จับกุมฯ เพราะหากตั้งเป็นผู้ต้องหาก็ต้องมีความเห็นทางคดีควบคู่ไปด้วย ซึ่งย่อมเป็นที่แน่นอนว่า พนักงานอัยการต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา นั้น ทำให้เกิดผลเสียในทางคดีในโอกาสต่อไป ตรงกันข้ามหากมีเพียงสรุปทำรายงานสอบสวนว่า สำหรับนาย ก. และนาย ข. ซึ่งหลบหนีรูปคดี ก็มีเพียงคำให้การขัดทอดของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียว ในขั้นนี้เห็นควรสอบสวนพฤติการณ์ต่อไป แล้วพนักงานสอบสวนออกคำหาญรูปพรรณติดสำนวนไว้โดยไม่ต้องออกหมายจับ พนักงานอัยการ ก็จะสั่งไม่ฟ้องนาย ก. และนาย ข. ไม่ได้ เนื่องจากพนักงานสอบสวนยังไม่ได้ตั้งเป็นผู้ต้องหาและ ยังไม่มีความเห็นทางคดี (กรณีดังกล่าว พนักงานอัยการเคยสั่งไม่ฟ้องโดยพนักงานสอบสวน ยังไม่มีความเห็นทางคดี และตำรวจ เคยทำความเห็นแย้งไปยังกรมอัยการ และอธิบดีกรมอัยการ ได้ชี้ขาดให้ตำรวจชนะคดีมาแล้ว) ซ้ำอีกวัน หากเป็นกรณีที่มีพยานหลักฐานอื่นๆ ประกอบ เช่น ผู้กล่าวหา หรือพยานผู้จับกุมให้การเกี่ยวพันถึงผู้ต้องหาที่ขัดทอด หรือมีพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหา ที่ถูกขัดทอดได้มาเช่าโรงแรม หรือเป็นเจ้าของยานพาหนะที่ใช้ขนยาเสพติด ก็อาจจะขอความเห็นชอบฯ จับกุมได้

2.1.13) งานสอบสวนคดียาเสพติดเป็นงานที่จะต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ และฉกฉวยโอกาสโดยทันทีก่อนที่ผู้ต้องหาจะได้ทันตั้งตัว เพราะคดียาเสพติดเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูง จึงเป็นการยากที่ผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพ เว้นแต่ผู้ต้องหาจะจำนนต่อหลักฐานจริงๆ ในการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มกำลังความสามารถที่จะต้องสอบสวนผู้ต้องหาโดยทันทีเมื่อผู้ต้องหาปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน และกรณีที่มีผู้ต้องหาหลายคนจะต้องทำการแยกผู้ต้องหาออกเพื่อทำการสอบสวน และไม่ควรให้ผู้ต้องหาพบเห็นหรือพูดคุยกันระหว่างทำการสอบสวน การสอบสวนทุกครั้งจะต้องให้ผู้ต้องหาลงชื่อทุกครั้งเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น

2.1.14) ในการสอบสวนคดียาเสพติดนั้น ทำรายงานการสอบสวนพนักงานสอบสวน จะต้องมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินต่างๆ ในคดีด้วย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดยาเสพติด พ.ศ.2534 เช่น ยานพาหนะ เงินสด หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ผู้จับกุมยึดไว้เป็นของกลางแล้ว และหากปรากฏหลักฐานว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด เช่น ใช้รถยนต์ในการลำเลียงขนส่งยาเสพติด หรือใช้โทรศัพท์มือถือในการติดต่อเจรจาเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด เหล่านี้เป็นต้น ในตอนทำรายงานการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนระบุไปว่าทรัพย์สินหรือเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ เห็นควรให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อรับตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดยาเสพติด พ.ศ.2534 มาตรา 30 ,

31 ซึ่งการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว เป็นการริบทรัพย์สินตามกฎหมายอาญาเดิม ซึ่งมีขอบเขตจำกัดในเรื่องของทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบ และทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบก็จะตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดต่อไป

ลักษณะของทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้มีดังนี้

- เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
- เป็นทรัพย์สินที่เชื่ออำนวยความสะดวกในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น
 - ก) เป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น รถยนต์ที่ใช้ในการขนส่งยาเสพติด , เครื่องอัดเม็ดยาบ้า , สารเคมีประกอบการผลิตที่ไม่ใช่ยาเสพติดโดยตรง , อุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด เป็นต้น
 - ข) ทรัพย์สินที่ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง ทรัพย์สินที่เป็นส่วนประกอบช่วยในการกระทำความผิดสำเร็จได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น แต่มิใช่เป็นทรัพย์สินที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ความรับผิดชอบสำเร็จ เช่น โทรศัพท์มือถือ , ตัวโดยสารเครื่องบิน, วิหตุติดตามตัว เป็นต้น
 - ค) ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด เช่น ถุงพลาสติก สก็อตเทป ที่เตรียมไว้บรรจุหีบห่อยาเสพติด

2.2 การใช้ดุลพินิจในการสอบสวน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การสอบสวนคดีอาญาเป็นการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือเพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การสอบสวนจึงเป็นเรื่องการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน ซึ่งการใช้ดุลพินิจนี้เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดให้เหมือนกันในทุกเรื่อง การสอบสวนเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในการป้องกันและปราบปรามแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความละเอียดรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินการ ต้องมีจิตใจที่บริสุทธิ์ยุติธรรม คำนึงถึงหลักและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน โดยเคร่งครัดในการสอบสวนดำเนินคดี ยิ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องยิ่งระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะในคดียาเสพติดนั้น มักมีการกลั่นแกล้ง การจับผิดตัว และการทุจริตกินสินบนกันมาก การใช้ดุลพินิจในการสอบสวนขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และคุณภาพของตัวบุคคลผู้ให้

ดุลพินิจนั่นเองว่ามีประการใด หากการใช้ดุลพินิจนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายและถูกต้อง ยุติธรรมการสอบสวนนั้นก็จะมีประสิทธิภาพที่ดีสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษตามกฎหมาย แต่หากใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็จะทำให้การสอบสวนนั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้

ปัญหาที่เกิดจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนที่มีผลกระทบต่อการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีหลายประการ เช่น พนักงานสอบสวนใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบทำการสอบสวนโดยมิได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น ทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาเพื่อให้รับผิด หรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนโดยการทำสำนวนการสอบสวนให้มีน้ำหนักน้อยไม่เพียงพอที่จะฟ้องลงโทษผู้กระทำผิดได้ เพราะตนเองได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากกลุ่มการค้ายาเสพติด เนื่องจากการค้ายาเสพติดนั้นได้ผลกำไรสูงสามารถทำเงินได้เป็นจำนวนมหาศาล กลุ่มการค้ายาเสพติดจึงมีเงินมากพอที่จะติดสินบนเจ้าหน้าที่เพื่อให้พรรคพวกของตนรอดพ้นจากการดำเนินคดี

ปัญหาที่สำคัญประการต่อมา คือ ความสนใจในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะพนักงานสอบสวนของท้องที่นั้นมักจะมีการสอบสวนเนื้อหาหรือพฤติการณ์ในคดีไม่ละเอียดเท่าที่ควร สาเหตุเป็นเพราะพนักงานสอบสวนของท้องที่นั้น จะต้องดำเนินการสอบสวนหลายคดีที่เกิดในท้องที่ที่รับผิดชอบทั้งคดีอาญาทั่วไปและคดียาเสพติด ทำให้จำนวนคดีของพนักงานสอบสวนของท้องที่แต่ละนายมีมากจนไม่มีเวลามาทำการสอบสวนให้ลึกลงไป ในรายละเอียดของคดียาเสพติดที่อยู่ในความรับผิดชอบ นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนยังมีภารกิจที่มากและยังถูกกดดันจากกำหนดระยะเวลาในการส่งสำนวนคดีอาญาต่างๆ รวมถึงคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย ผลที่ตามมาก็คือ พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้อัยการกระชั้นชิดกำหนดเวลาที่ต้องส่งฟ้อง ซึ่งการส่งสำนวนให้พนักงานอัยการล่วงหน้าเพียงวันเดียว อัยการอาจตรวจสอบสำนวนและร่างฟ้องหรือส่งฟ้องไม่ทัน ทำให้เกิดความเสียหายในการดำเนินคดี

ปัญหาประการสุดท้ายคือ ขวัญและกำลังใจของพนักงานสอบสวน ซึ่งในมุมมองของบุคคลภายนอกหรือผู้บังคับบัญชา มักจะให้ความสำคัญกับผู้จับกุมมากกว่าพนักงานสอบสวน ซึ่งโดยรูปแบบและลักษณะงานของพนักงานสอบสวนนั้นเป็นงานเอกสาร คือการทำสำนวนการสอบสวน โดยงานสอบสวนนี้ไม่ใช่เป็นงานที่เห็นเป็นรูปธรรมทันทีเหมือนการจับกุม เพราะการดำเนินการสอบสวนจะต้องเป็นความลับและผลของการสอบสวนนั้น ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาลซึ่งใช้เวลานานจึงจะปรากฏผล ทำให้บุคคลภายนอกหรือผู้บังคับบัญชาหมดความสนใจ

ไปแล้ว ทั้งๆที่การสอบสวนนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษตามกฎหมาย ทำให้พนักงานสอบสวนขาดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้บังคับบัญชาจึงควรให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน เช่น ความก้าวหน้าในการทำงาน เงินตอบแทน การพัฒนาความรู้ความสามารถ เครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์ต่างๆ ฯลฯ เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีกำลังใจในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด